

INVENTOINTIRAPORTTI

MÄNTSÄLÄ

Saari, Kaukalampi, Levanto ja Hautjärvi

Osayleiskaava-alueen arkeologinen inventointi

30.10.-1.11., 22.11. ja 29.11.2016

AKDG 5043:121

MUSEOVIRASTO

ARKISTO- JA TIETOPALVELUT | ARKEOLOGISET KENTTÄPALVELUT

PETRO PESONEN

Tiivistelmä

Mäntsälän Saaren, Kaukalammin, Levannon ja Hautjärven maarekisterikylien osayleiskaava-alueen arkeologisessa inventoinnissa syksyllä 2016 tarkastettiin toimeksiannon mukaisesti ennestään tunnetut kivikautiset irtolöytöpaikat, etsittiin ennestään tuntemattomia esihistoriallisia kohteita sekä tarkastettiin historialliset kylätontit ja muita asutus- ja elinkeinohistoriallisia kohteita. Inventoitu osayleiskaava-alue on laajuudeltaan noin 106 km². Työn tilaaja oli Mäntsälän kunta.

Inventoinnin tuloksena kaava-alueella dokumentoitiin 38 esihistoriallista tai historiallisen ajan kohdetta, joista 18 uusia, ennestään tuntemattomia kohteita. Inventoinnissa löydettiin kolme kivikautista asuinpaikkaa Hunttijärven eteläpään harjujaksolta. Kohteista yksi on pellolla sijaitseva nuorakeramiikan aikaan ajoittuva asuinpaikka ja kaksi muuta ovat Hunttijärven rannalla, väljästi kivikaudelle ajoittuvia kohteita. Muut ennestään tuntemattomat kohteet ovat historiallisten karttojen perusteella paikallistettuja kyläpaikkoja, torpanpaikkoja, kartanonpaikkoja, myllynpaikkoja ja sillanpaikka.

Kaikkiaan raportissa on lueteltu neljä kivikautista asuinpaikkaa, kahdeksan kivikautista löytöpaikkaa, yksi rautakautinen löytöpaikka, kaksi mahdollisesti esihistoriallista kvartsilouhosta, kaksi ajoittamatonta kivi-
röykkiötä, viisi historiallisen ajan ruuhan löytöpaikkaa, neljä historiallisen ajan kyläpaikkaa, neljä kartanonpaikkaa, kolme torpanpaikkaa, neljä myllynpaikkaa ja yksi sillanpaikka.

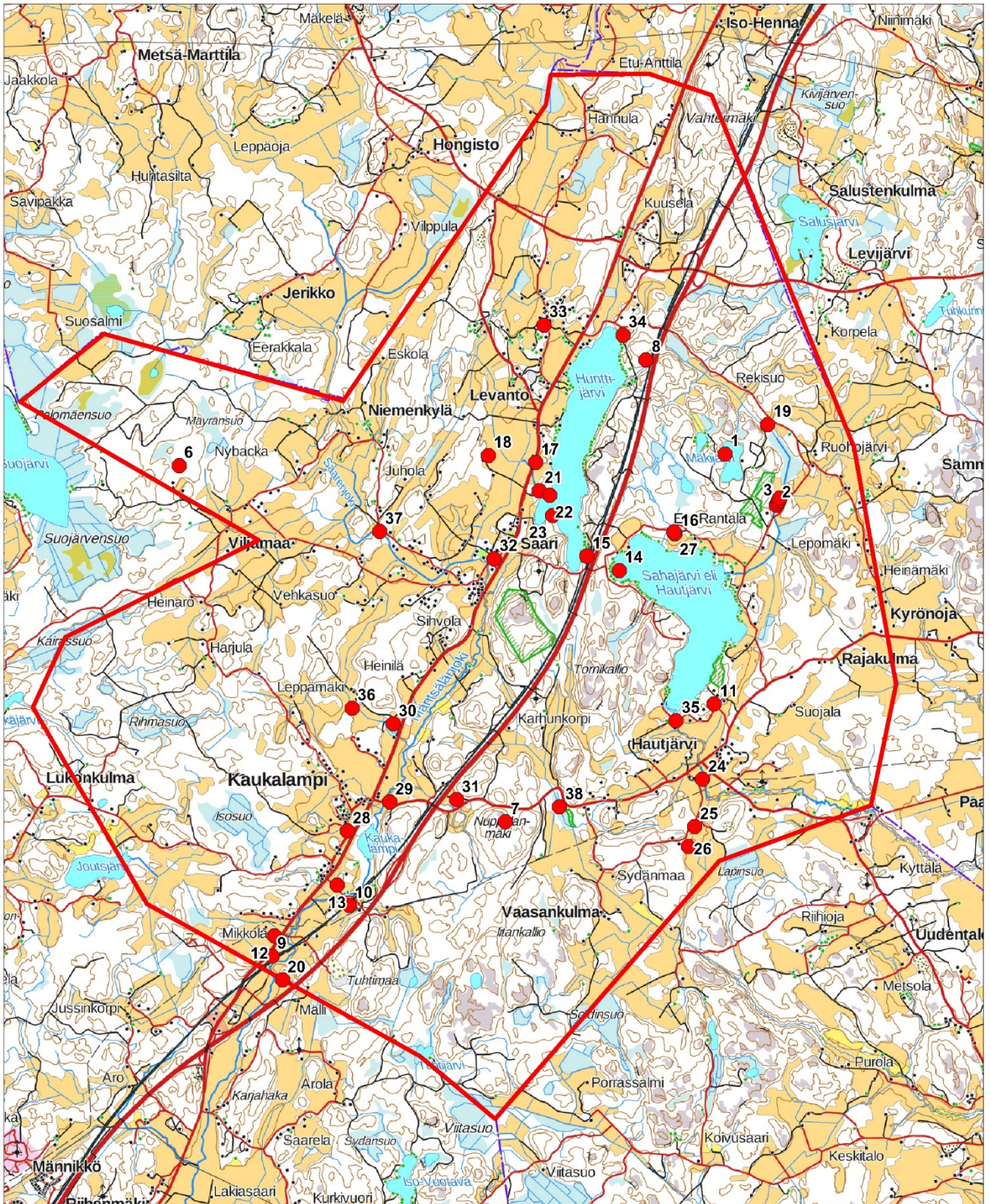
Sisältö

Arkisto- ja rekisteritiedot.....	2
Kartta inventointialueesta.....	3
1. Johdanto	4
2. Taustatiedot.....	5
2.1 Ympäristön keskeiset piirteet.....	5
2.2 Arkeologinen tutkimushistoria	6
2.3 Historiallisen ajan kylät.....	7
2.4 Myllyt historiallisissa lähteissä	18
3. Inventoinnin kulku ja tulokset	22
3.1 Inventointimenetelmät	22
3.2 Esihistorialliset kohteet	22
3.3 Historiallisen ajan kohteet.....	23
4. Yhteenveto	25
Kirjallisuus ja arkistolähteet	26
Valokuvaluettelo.....	27
Kohdeluettelo ja kohdekuvaukset.....	31

Arkisto- ja rekisteritiedot

Kohteen laji:	Mäntsälä Saari, Kaukalampi, Levanto ja Hautjärvi, osayleiskaava-alueen arkeologinen inventointi
Tutkimuslaitos:	Museovirasto/Arkeologiset kenttäpalvelut
Inventoijat:	FL Petro Pesonen, FM Tuija Väisänen, FM Vesa Laulumaa
Kenttätyöaika:	30.10.-1.11., 22.11. ja 29.11.2016
Työn tilaaja:	Mäntsälän kunta
Alkuperäinen raportti:	Museoviraston arkisto, Helsinki
Kopiot:	Mäntsälän kunta, Lahden historiallinen museo
Löydöt:	KM 41117-41119
Digitaalikuvat:	AKDG 5043:1-121
Aikaisemmat tutkimukset:	Tuula Heikkurinen-Montell, inventointi 1984

Kartta inventointialueesta

Osayleiskaava-alueen rajaus. Mittakaava 1:80 000. Taustakartta: Maanmittauslaitos, maastokarttarasteri 1:100 000. Inventointialueen muinaisjännös- ja kulttuuriperintökohteet merkitty punaisella ympyrällä. Numerointi vastaa kohdekuvausten numerointia.

1. Johdanto

Museoviraston arkeologiset kenttäpalvelut suoritti Mäntsälän kunnan toimeksiannosta Saaren, Kaukalammin, Levannon ja Hautjärven maarekisterikylien osayleiskaava-alueen arkeologisen inventoinnin syksyllä 2016.

Inventoitu osayleiskaava-alue on laajuudeltaan noin 106 km². Ennen inventointia Muinaisjäännösrekisterissä oli tältä alueelta tiedossa 20 kohdetta, joista kahdeksan esihistoriallisia irtolöytöpaikkoja ja yksi asuinpaikka, kaksi kiviröykkiökohdetta, yksi kivivallikohde, kaksi mahdollisesti esihistoriallista kvartsilouhosta ja viisi vedenalaista ruuhan löytöpaikkaa. Lisäksi kirjallisuudesta ja vanhoista kartoista löytyi useita vihjeitä vielä rekisteröimättömistä muinaisjäännös- ja kulttuuriperintökohteista – keskeisimpinä vanhat kyläpaikat ja muut historiallisen ajan asutuksen jäännökset. Koska osayleiskaava on vasta valmisteluvaiheessa, mitään karttaluonnosta ei ennen inventointia ollut olemassa potentiaalisimmista muuttuvan maankäytön alueista.

Inventoinnin suorittivat FL Petro Pesonen, FM Tuija Väisänen ja FM Vesa Laulumaa ajalla 30.10.-1.11., 22.11 ja 29.11.2016. Pesonen oli maastossa 31.10., 1.11., 22.11 ja 29.11, Väisänen 31.10 ja 1.11 ja Laulumaa 30.10. Valoisan ajan vähydestä johtuen lyhyitä kenttäpäiviä oli siten kaikkiaan seitsemän. Viimeisenä kenttätöypäivänä vain valokuvattiin, koska maassa oli tuolloin lunta. Työ jaettiin pääpiirteittäin siten, että Laulumaa kävi tarkastamassa vanhastaan tunnetut esihistorialliset irtolöytöpaikat, Väisänen kiersi Hautjärven ja Kaukalammin historiallisen ajan kohteita ja Pesonen puolestaan keskittyi Levannon ja Saaren historiallisen ajan kohteisiin sekä yleensä ennestään tuntemattomien kivikautisten asuinpaikkojen etsintään.

Inventointiin liittyvät jälkityöt on tehty marras-joulukuussa 2016 ja tammikuussa 2017. Kaava-alueella sijaitsevat muinaisjäännökset ja kulttuuriperintökohteet dokumentoitiin valokuvaamalla ja muistiinpanoin. Maan pinnalle näkyvien rakenteiden ja löydöllisten koekuoppien sijainti mitattiin mahdollisuuksien mukaan GPS –satelliittipaikantimella (tarkkuus +/- 5 m). Inventoinnin yhteydessä otetut digitaalikuivat on luetteloitu Webmuskettiin numerolla AKDG 5043:1-121. Inventoinnissa löydetyt esihistorialliset löydöt on puolestaan luetteloitu Kansallismuseon kokoelmiin päänumeroille KM 41117-41119.

Inventoinnin tuloksena Saaren, Kaukalammin, Hautjärven ja Levannon osayleiskaava-alueella dokumentoitiin 38 esihistoriallista tai historiallisen ajan kohdetta, joista 18 on muinaisjäännösrekisteristä aiemmin puuttuvia kohteita. Yksityiskohtaiset tiedot kohteista ovat löydettävissä kohdekuvauksissa.

Helsingissä 16.1.2017

Petro Pesonen, FL

2. Taustatiedot

2.1 Ympäristön keskeiset piirteet

Inventoidut rekisterikylät sijaitsevat Mäntsälän kirkonkylän koillispuolella Lahteen johtavien väylien varrella. Lähimpänä Mäntsälää on Kaukalampi, kirkonkylästä noin kahdeksan kilometriä koilliseen ja kauimpana Levanto, kirkonkylästä vajaa 15 km koilliseen. Asutus on keskittynyt vanhoihin kyläkeskuksiin, joiden lisäksi pienempiä kylänosia ovat mm. Viljamaa, Niemenkylä, Vaasankulma ja Rajakulma. Asutusta on pääasiassa järvien ja jokien rannoilla sekä isojen teiden varsilla.

Maaperältään kaava-alue on muun kunnan tapaan pääosin savea, kalliota ja moreenia. Lieju- ja turve-alueita on vanhojen lampien ja järvien muistona mm. Ruohojärven tienoilla Hautjärven pohjoispuolella sekä Avojärvenojan laaksossa Levannon pohjoispuolella. Keskeinen hiekka-alue on luode-kaakko – suuntainen I Salpausselkään liittyvä poikittaisharju, joka tulee Kärkölän ja Marttilan suunnasta Hongiston ja Levannon kautta Hunttijärven rannalle, Hunttijärven ja Hautjärven väliselle kannakselle ja siitä edelleen Hautjärven kaakkoisrannalle Patamäelle. Tähän liittyen Patamäen eteläpuolella on lilimäen hiekkakumpu. Pienempiä hiekka- ja sora-alueita on siellä täällä kaava-alueella.

AKDG 5043:26. Mäntsälä Heponiemi. Asuinpaikka vastarannalla, etelästä. Kuvaaja: Petro Pesonen.

AKDG 5043:115. Vaasankulma. Sumuista Vaasankulman maisemaa. Kuvaaja: Petro Pesonen.

Topografialtaan alue on suhteellisen matalaa järvi- ja jokilaaksoja, joita harjut, kalliot ja moreenimäet reunustavat. Maiseman keskeinen elementti on Hunttijärvestä etelään Saaren ja Kaukalammen kylien ohitse virtaava Mäntsälänjoki ja sitä reunustavat peltoalueet. Mäntsälänjoki laajenee Kaukalammen kylän edustalla lähes soistuneeksi Kaukalammeksi ennen laskemistaan kohti Mäntsälää. Kärkölän suunasta Mäntsälänjokeen laskee Saarenjoki Niemenkylän ja Viljamaan laaksojen läpi. Hunttijärveen (pinta-ala 1,6 km²) laskee Avojärvenoja luoteesta Levannon kylän ohi. Avojärvenojan laakso on suhteellisen tasaista peltoaluetta. Pohjoisesta Hunttijärveen laskee vielä joitakin oja, mm. Järvisillanoja. Sahajärvi eli Hautjärvi (pinta-ala 2,1 km²) saa vetensä koillisesta Hanhiojan kautta, joka lienee aiemmin ollut osittain järvenä. Hanhioja kerää vesiä ympäristön soilta. Sahajärven eteläpäästä lähtee Haukisuonoja kohti Mäntsälänjokea lännessä ja Haukisuonojaan laskee Rapuoja idästä Hautjärven kylän kohdalla. Inventointialueella on myös pieni kulma Joutsjärveä alueen länsireunalla sekä pienet Mäkijärvi, Korpjärvi ja Suojärvi Hautjärven pohjoispuolisella mäki-alueella. Avojärvenojan laaksossa on ollut kuivunut Avojärvi ja sen lisäksi mahdollisesti muitakin entisiä, kuivuneita järviä. Mäntsälänjokea ja Saarenjokea on perattu 1940-1950 -luvulla. Inventointialueen järvistä Hunttijärveä ja Joutsjärveä on laskettu.¹

Kaava-alueen alimmat kohdat ovat noin 67-68 m mpy korkeudella Mäntsälänjoen laaksossa. Korkeimmat huiput puolestaan ovat aivan inventointialueen koilliskulman Vahtermäellä, jossa mäki nousee yli 137,5 m mpy korkeudelle. Ancylysjärven (n. 8700-6900/6300 eKr.) korkein ranta on pääkaupunkiseudun tuntumassa noin 60-62 metriä meren pinnan yläpuolella, joten tätä korkeammat rannat ovat Mäntsälässäkin Yoldia-meren rantoja. Suomesta ei tunneta toistaiseksi yhtään kivikautista asuinpaikkaa Yoldia-meren rannoilta. Näin ollen vaikuttaa todennäköiseltä, ettei ennestään tunnettu Mikkolan kivikautinen asuinpaikka noin 70 m mpy korkeudella ole merenranta-asuinpaikka, vaan Mäntsälänjoen varrelle sijoittunut kohde. Inventoinnissa löytyneet kolme uutta kivikautista asuinpaikkaa eivät myöskään ole merenranta-asuinpaikkoja.

2.2 Arkeologinen tutkimushistoria

Mäntsälän kunnassa on tehty arkeologinen perusinventointi vuonna 1984 (Tuula Heikkurinen-Montell, Museovirasto). Vuoden 1984 perusinventoinnissa on tarkastettu siihen mennessä tunnetut esihistorialliset irtolöytöpaikat ja ajoitukseltaan ja tarkoitukseltaan tuntematon Vähäsuon kiviröykkiö. Olkkostenmäen ja Hunttijärven kvartsilouhoskohteet oli tarkastanut jo Mirja Koskimies vuonna 1971 ilmoitusten perusteella ja Taipaleen rautakautisen irtolöytöpaikan oli Anna-Liisa Hirviluoto tarkastanut vuonna 1956. Vuonna 1984 tehtiin koekaivaus Lystisaaren kivikautisella löytöpaikalla (Päivi Pykälä-aho). Viimeksi mainittua tutkimusta ei ole raportoitu eikä sieltä ole luetteloitu löytöjä.

Mäntsälässä on etenkin 2000-luvulla tehty erilaisiin infrastruktuurihankkeisiin liittyviä arkeologisia selvityksiä. Näistä inventointialuetta ovat koskeneet etenkin Kerava-Lahti –oikoratalinjaan liittyvät muinaisjään-
nösinventoinnit, koekaivaukset ja kartoitukset, sillä kyseinen rata kulkee keskeltä inventointialuetta (Timo Jussila 2000; Timo Sepänmaa 2000). Inventointien jälkeen kaivauksia tehtiin Hunttijärven kvartsilouhoskella, Mikkolan asuinpaikalla ja Jokirannan löytöpaikalla (Johanna Seppä 2002). Vuonna 2002 on tarkastettu Hautjärven kartanon kivivalli (Marianna Niukkanen). Vielä vuonna 2007 on tarkastettu Elginmäen (Marjalan) kiviröykkiöt, jotka sijaitsevat aivan inventointialueen rajalla (Akuliina Aartolahti).

---

¹ Eeva-Liisa Oksanen: Mäntsälän historia itsenäisyyden aikana. Mäntsälän historia III. Mäntsälän kunta 1997: 269-271.

1980-luvulla Mäntsälästä on ilmoitettu viiden ruuhan löytöpaikat, mutta kohteita ei ole tarkastettu arkeologisesti. Vaikka kyse on ns. vedenalaiskohteista, ne on kuitenkin mainittu tässä raportissa muistutuksena siitä, että alueen järivistä ja joista saattaa jatkossakin löytyä vedenalaiskohteita, joita ei ole mahdollista paikantaa tavallisessa arkeologisessa inventoinnissa.

Vuonna 1984 historiallisen ajan muinaisjäänöksiä ei vielä otettu juurikaan huomioon, joten alueelta ei ennen vuoden 2016 kaavainventointia oltu rekisteröity lainkaan historiallisen ajan asutukseen liittyviä, vanhoilta kartoilta paikallistettuja muinaisjäänöksiä. Myöskään aiemmat infrastruktuurihankkeisiin liittyvät inventointireitit eivät ole kulkeneet läheltä asutuskohteita.

Inventoinnissa käytetty arkeologinen tausta-aineisto on kerätty Museoviraston ylläpitämästä Muinaisjäänösrekisteristä, jonka tietoja on täydennetty vuoden 1984 inventointiraportilla sekä Museoviraston arkeologisessa keskusarkistossa säilytettävillä löytöverifikaateilla.

2.3 Historiallisen ajan kylät

Mäntsälä on ilmeisesti pitkään ollut lähinnä hämäläisten eräaluetta, joka toimi kauttakulkualueena myös Suomenlahden rannikolle. Eräomistuksia on ollut ainakin vanajalaisilla talonpojilla. Eräkauden päätteeksi Mäntsälän kylät saivatkin asutuksensa pääasiassa Hämeen suunnasta. Varhaisin asiakirjamaininta tutkimusalueen kylistä on vuodelta 1458 ja se koskee rajariitoja Kaukalammin, Mäntsälän ja Sälinkään kylien välillä. Samana vuonna Kaukalampi mainitaan toisessakin raja-asiakirjassa. Keskiaikaiset kihlakunnanrajat jakoivat nykyisen Mäntsälän alueen kolmeen osaan. Tutkimusalueen kylät kuuluivat Hollolan kihlakuntaan ja Tennilän hallintopitäjään. Saaren kylää lukuun ottamatta muut kylät mainitaan keskiaikaisissa lähteissä.² Kylien kehitykseen ovat vaikuttaneet erityisesti sotakaudet ankarine verotuksineen, maanjaot ja nälkävuodet.

Alueelta on kartta-aineistoa vasta 1700-luvun lopulta lähtien. Näistä kartoista voidaan seurata jollain tarkkuudella asutuksen kehittymistä ja leviämistä sekä hieman myös tehdä päätelmiä taaksepäin historiaan. Tarkempia tietoja kylien kehityksestä on kuitenkin luettavissa verotustiedoista, joita on tarkasti käsitelty Mäntsälän historian kirjoissa.³

1700-1800 –lukujen kartat tutkimusalueen kylistä:

Kartta	Vuosi	Kartoittaja	Alue
Kuninkaankartasto	1780		Hautjärvi, Levanto, Saari, Kaukalampi
Rajakartta	1780	Hagström	Kaukalammi, Saari
Isojakokartta	1782	Winter	Hautjärvi
Isojakokartta	1786	Winter	Saari
Isojakokartta	1786	Winter	Kaukalampi
Isojakokartta	1786	Winter	Levanto
Tiluskartta	1834	Grönlund	Levanto (Hammarlotte)
Tiluskartta	1836	Grönlund	Saari (Sipilä)
Kalmbergin kartasto	1840-luku	-	Hautjärvi, Levanto, Saari, Kaukalampi
Pitäjänkartta 204412	1840-luku?	-	Hautjärvi, Saari, Kaukalampi

² Eeva-Liisa Oksanen: Mäntsälän historia Ruotsin vallan aikana (eli vuoteen 1809). Mäntsälän historia I. Mäntsälän kunta 1991: 101-107.

³ Oksanen 1991; Antti Rosenberg: Väestö Suomen sodasta itsenäisyyden ajan alkuun. Mäntsälän historia II. Mäntsälän kunta 1993.

Pitäjäkartta 213310	1840-luku?	-	Levanto
Rajakartta	1844-1846	Stjernvall	Levanto
Tiluskartta	1845, 1846	Edelman	Levanto (Erola/Simola)
Tiluskartta	1846, 1847	Edelmann	Kaukalampi (Mikkola)
Tiluskartta	1849	Edelman	Levanto (Simola)
Tiluskartta	1852, 1856	Liljander, Nyberg	Hautjärvi
Tiluskartta	1863	Nyberg	Levanto (Jaakkola)
Tiluskartta	1866	Byman	Kaukalampi (Pietilä)
Rajakartta	1866	Edelman	Levanto
Tiluskartta	1868	Byman	Saari (Saaren kartano)
Tiluskartta	1871	Edelman	Levanto (Simola)
Senaatin kartasto XII	1873	-	Hautjärvi, Levanto, Saari, Kaukalampi
Rajakartta	1884-1885	Inberg	Kaukalampi
Tiluskartta	1897	Rydman	Kaukalampi (Seppälä)

Hautjärvi

Vanhin maininta Hautjärvestä on vuodelta 1484, jolloin Tennilän käräjillä käsiteltiin omistusriitaa jonka yhtenä katselmusmiehenä oli Lauri Martinpoika Hautajärveltä. Kaksi vuotta myöhemmin käräjillä mainittiin taas hautjärveläinen katselmusmies, nimeltään Sipi, luultavasti Sipi Jussinpoika. Seuraavat asiakirjatiedot ovat vasta vuoden 1539 maakirjassa, jolloin Hautjärvi kuului Hämeen linnaläänin Tennilän hallintopitäjän Käikälän neljänneskuntaan. Kirkollisessa jaossa Hautjärvi kuului Hollolan pappien alaisuuteen. Vuoden 1539 maakirjan mukaan kylässä oli kaksi isäntää: Eerik Jussinpoika ja Lauri Heikinpoika. Vuonna 1554 Eerikin tila jakautui kahtia ja 1560-luvun alussa myös Laurin tila jakautui kahteen osaan. Vuonna 1568 Eerikin tila on merkitty maakirjaan kylmäksi (kaliordh) ja kaksi vuotta myöhemmin sitä kutsutaan jo nimellä "Autio maa". Vuoden 1571 hopeaveroluettelossa Hautjärvellä on ollut neljä taloa ja kylä on ollut suhteellisen varakas. 1500-luvun lopun sotavuodet kuitenkin verottivat asutusta.⁴

Vuonna 1607 Hautjärven maakirjaan on merkitty kolme taloa; 1) Sihvo Yrjönpoika, 2 äyriä, ollut 6 vuotta autiona, 2) Mikko Eerikinpoika, 2 äyriä, 1½ äyriä autiona, 3) Autio maa, 3 äyriä, ollut 23 vuotta autiona. Valtaosa kylästä oli veroautiona vielä 1620-luvulla, joilloin sen taloja läänitettiin tilapäisesti eversti Jakob Duwallille. Vuonna 1647 osa kylästä läänitettiin kapteeni Reinhold von Vietinghoffille. Von Vietinghoff asui puolisonsa ja tyttärensä kanssa Hautjärven kartanossa. Vuonna 1650 kaksi kylän tiloista on merkitty maakirjaan Vietinghoffin säteriksi ja toiset kaksi armeijan palkkatiloiksi. Vuoteen 1655 mennessä kolme taloista oli kartanon alla ja neljäs rajapiiritilana. Isossa reduktiossa Hautjärven kartanosta tuli säteriratsutila ja neljänestä säterin ulkopuolelle jääneestä tilasta (Ylöstalo) tuli kartanon aputila. Isoonvihaan mennessä Ylöstalo menetti sukuoikeutensa ja siitä tuli kartanon alustalaistila. Von Vietinghoffin kuoltua säteri jäi ratsumestari Kristoffer Henrik Hornin haltuun, joka oli naimisissa Vietinghoffin tyttären kanssa. Kartano ei ole ollut kovin valtaisa, sillä vuonna 1676 päärakennukseksi kirjattiin vain kaksi tupaa ja kaksi kamaria.⁵

⁴ Oksanen 1991:130-132, 186.

⁵ Oksanen 1991:130-132, 260-261.

AKDG 5043:35. Hautjärvi.
Latolan niittymaisemia. Ku-
vaaja: Petro Pesonen.

Isonvihan jälkeen Hautjärvellä oli kartanon lisäksi kolme torppaa ja kaksi lampuotitilaa. Pikkuvihan jälkeen torppia perustettiin lisää ja vuonna 1749 niitä oli jo kahdeksan. Torppien määrä lisääntyi tämänkin jälkeen ja lampuotitiloista luovuttiin kokonaan. Isojako alkoi Hautjärvellä vuonna 1782 ja se tarkoitti käytännössä kartanon jakamista kahteen osaan. Henrik Johan Kuhlefelt jäi ns. Vanhaankylään ja hänen kartanonsa oli nimeltään Henriksdahl. Sen alaisuuteen kuuluivat silloiset Rantalán, Ruokolan, Kujalan, Hakalan, Mäkelän, Koivulan, Alastalon, Simolan, Heikkilän ja Kivistön torpat. Hautjärven kartano oli Kuhlefeltin suvun omistuksessa vuoteen 1888. Kartanoa on kutsuttu myös Siefversbergin kartanoksi. Detlef Gustaf Kuhlefeltin osuudeksi tuli päätila eli Hietasen kartano, jonka omistuksilla olivat Peltolan, Mattilan, Sihvolan, Latolan, Mikkolan, Puustellin, Maijalan, Paavolan, Perttilän, Anttilan ja Sydänmaan torpat.⁶

Vuonna 1809 Hautjärvellä oli kahden kartanon lisäksi 36 torppaa ja yksi lampuotitila. Hautjärven torpat lienevät olleet melko pieniä, ennemminkin mäkitupia. Isonjaon jälkeen monen torpan asujat vaihtuivat. Osa lienee tullut irtisanotuksi ja osa on lähtenyt pois etsimään parempia elinmahdollisuuksia.⁷ 1800-luvun alusta lähtien Hautjärven kartanon kanssa yhdysviljelyksessä oli myös sen aputila Ylöstalo, joka aikaisemmin oli ollut kartanon lampuotitilana. Vuonna 1915 Hautjärvestä erotettiin Ruohojärven ulkokartano itsenäiseksi tilaksi. Vuosien 1810-1917 välissä Hautjärvellä oli 15-41 torppaa, enimmillään vuonna 1830.⁸

Hautjärven asutuksen kehitystä kuvaavista kartoista keskeisimmät ovat vuoden 1782 isojakokartta ja 1800-luvun puolenvälin pitäjänkartta, joihin voidaan verrata edellä olevia verokirjoista saatuja tietoja. Kuninkaankartasto on vuodelta 1780, mutta sen tiedot eivät juuri poikkea isojakokartasta. Kalmbergin kartastolla ja Senaatin kartastolla on puolestaan suunnilleen samoja tietoja kuin pitäjänkartoilla.

Vuoden 1782 kartalla Hautjärven kylä sijaitsee Haukisuonojan mutkassa, nykyisen Latolan tilan kohdalla ja joen itärannalla nykyään olevien peltojen kohdalla. Lisäksi kartalla on Hietasen kartano symbolilla A ja Henrichsdalin kartano symbolilla B. Henrichsdalin kartanon tontti on tosin merkitty Sahajärven itäiseen lahdukaan, nykyisen Haapaniemen talon eteläpuolelle. Nykyisen Hautjärven kartanon lounaispuolella on peltoalueita ja saha muttei lainkaan tontteja. Samanlainen tilanne näyttää toistuvan muuallakin Hautjärvellä: peltoalueita ilman tontteja. Esimerkiksi samanaikaiseen kuninkaankartastoon on merkitty torpat Rantakylään (Rantala) ja Ruokolaan (Ruohojärvi). Kuninkaankartastoon on merkitty yksi torppa myös Haukisuonojan varrelle idempänä, nähtävästi nykyisen Anttilan kohdalle. 1800-luvulle tultaessa torppia on Hautjärvellä erityisesti Haukisuonojan laaksossa jo useita peltoalueiden reunamilla. Pitäjänkartalla Henrichsdalin karta-

⁶ Oksanen 1991:406-409.

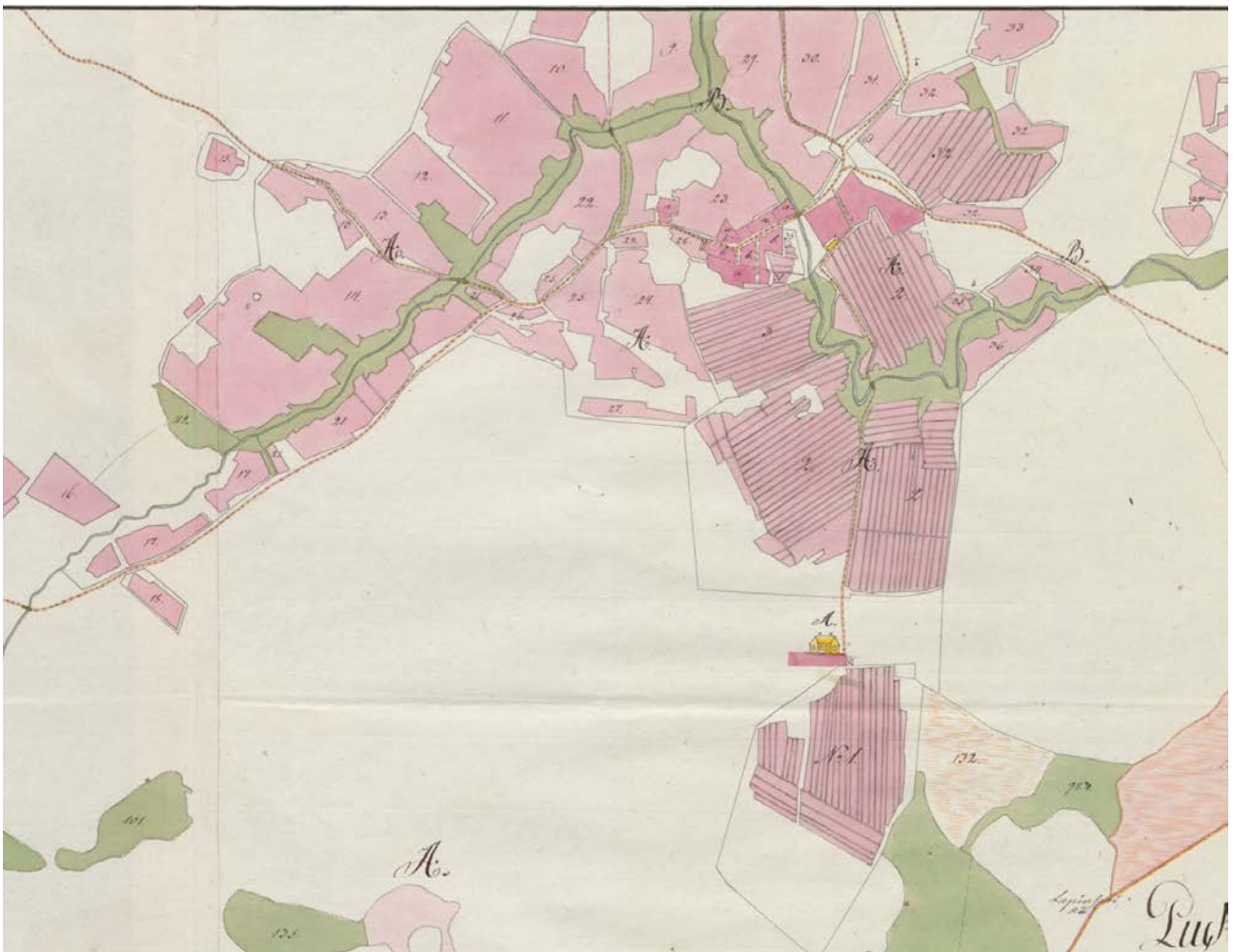
⁷ Oksanen 1991:406-409.

⁸ Rosenberg 1993: 77, 90.

no on siirtynyt etelämmäksi nykyisen Hautjärven kartanon kohdalle ja Haukisuonojan länsipuolella on Alastalon tila (Alastalo hemman). Kalmbergin kartastossa ja pitäjänkartastossa Alastalon kohdalle on merkitty myös mylly. Pitäjänkartalle ei ole merkitty Hietasen kartanoa, joten vaikuttaa siltä että karttoja ei voi pitää kovin täydellisinä esityksinä.

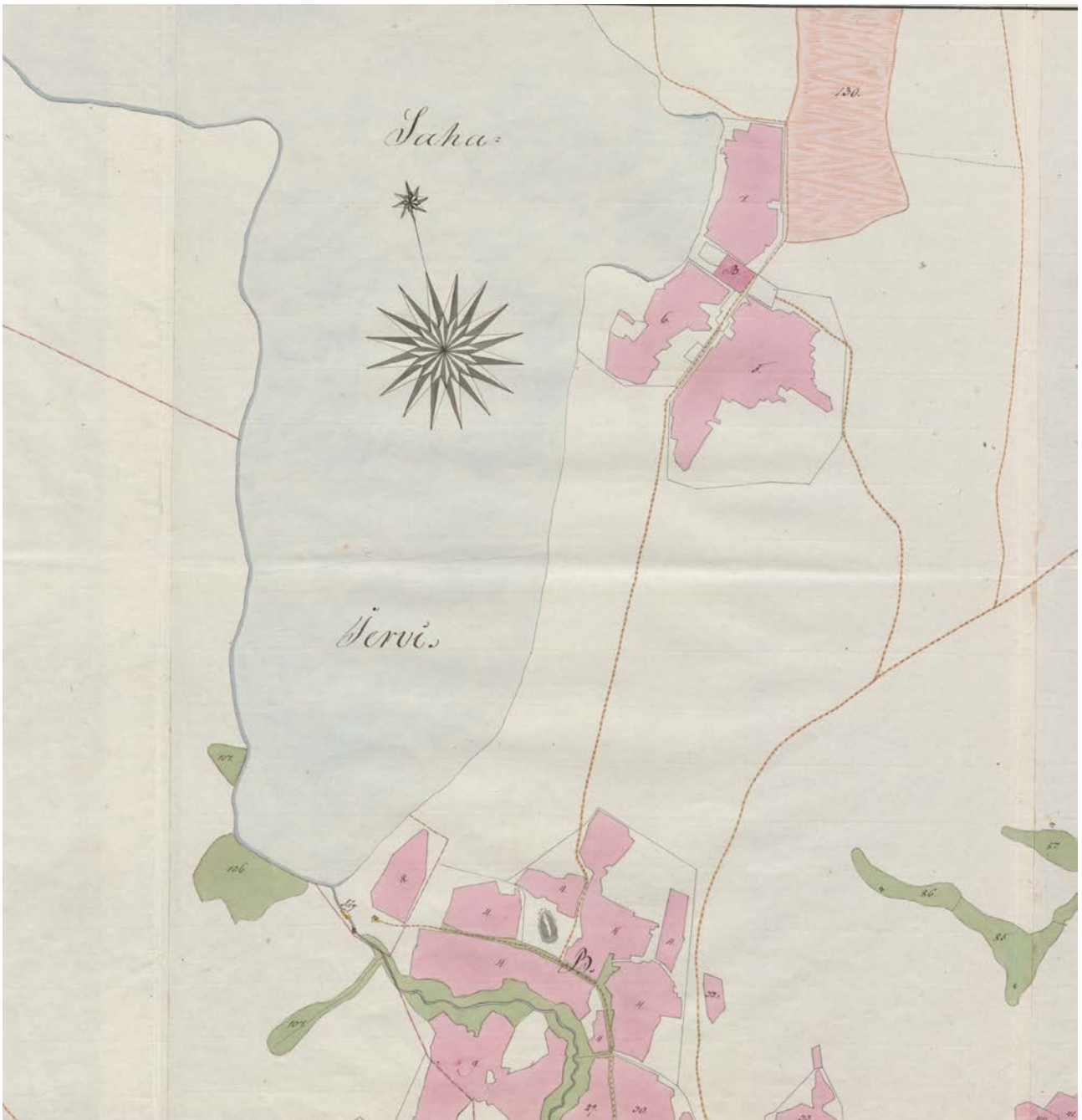
AKDG 5043:43. Hautjärvi. Pyssymäen itäpuolelta, Lato-la ja sen peltoalue, kaakosta. Kuvaaja: Tuija Väisänen.

Ote Hautjärven kylän isojakokartasta vuodelta 1782 (Winter). B30:1/8.

Karttojen ja verotietojen perusteella Hautjärven vanhimpina asuinpaikkoina voidaan pitää vanhaa kyläkeskusta Latolan kohdalla, Hautjärven kartanon paikkaa, mahdollisesti myös Henrichsdalin vanhaa paikkaa Sahajärven itärannalla, Hietasen kartanonpaikkaa sekä mahdollisesti erillään ollutta Ylöstaloa, jonka tarkas-

ta sijainnista ei kuitenkaan ole tietoa. Kylässä on 1700-luvulla ollut useita torppia, joista osa voitaneen paikallistaa. Ainakin Rantalan ja Ruokolan torppien sijainti on jokseenkin selvä kylän pohjoisosassa ja Anttilan torppa kylän itäpuolella. Todennäköisesti myös vuoden 1782 peltojen vierelle ja keskelle piirretyt pienet tyhjät alueet kuvastavat myös torppien paikkoja. Näitä on Sahajärven itärannalla entisen Henrichsdalin kartanon ympärillä mm. Haapaniemen talon kohdalla, Pirttiniemessä ja kartanon molemmin puolin. Keskuskylän luona tällaisia kohtia ovat ainakin Tuomimäki, Purola, Paavola ja Mattila ja Hietasen kartanon luona Maijala. Osa näistä mainitaan edellä torppaluetteloissa 1780-luvulla. Torppien paikoilla on hyvin voinut olla asutusta jo aiemminkin.

Ote Hautjärven kylän isojakokartasta vuodelta 1782 (Winter). B30:1/6.

Kaukalampi

Vanhin tunnettu maininta Kaukalammin kylästä on jo vuodelta 1458, jolloin on annettu tuomio sen rajoista Mäntsälän ja Sälinkään kyliä vastaan. Hämeen vanhimmassa maakirjassa vuodelta 1539 Kaukalampi mainitaan 6-taloisena kylänä, jonka isännät ovat Lauri Pekanpoika, Maunu Olavinpoika, Jaakko Olavinpoika, Olavi Laurinpoika, Antti Olavinpoika ja Pekka Jussinpoika. Vuoteen 1560 mennessä tilaluku oli noussut jo yhdeksään. 1500-luvun lopun sotavuodet kuitenkin rasittivat kylää ja monet tilat olivat pitkiä aikoja autiona. Yhden tilan nimeksi tuli maakirjassakin lopulta ”Autio maa” ja kaksi tilaa läänitettiin viimeistään 1571 Klaus Flemingille. Kyseiset tilat olivat eräiden vaiheiden jälkeen Per Banérin ja tämän jälkeläisten rälssiä kunnes ne myytiin Hautjärven kartanon omistajalle Kasper Reinhold von Vietinghoffille. Tilat olivat Mäkelä ja Huikkola. Vuonna 1571 kylässä oli hopeaveroluettelon mukaan vain kolme taloa. 1680-luvun loppuun mennessä kylässä ei ollut enää yhtään sukuoikeudellista tilaa. Isossa reduktiossa Kaukalammen rälssitilat jäivät omistajilleen. Vuonna 1681 toimitetussa reduktiotutkimuksessa kylän todettiin olevan lähes elinkelvoton eikä siellä ollut edes myllyä. Kaukalammin vanhat tilat ovat Mikkola, Seppälä, Jäkkilä, Huikkola, Mäkelä ja Pietilä. Näistä Huikkola ja Mäkelä olivat vuonna 1685 Hautjärven kartanon rälssitiloja ja Jäkkilä eli ”Autio maa” Levannon ratsutilan aputilana. Muut olivat kruununtiloja.⁹

Kruununtalalliset ostivat omat tilansa takaisin kruunulta ennen vuotta 1774. Isonvihan jälkeen Mäkelän ja Huikkolan rälssitilat omisti kapteeni Fredrik Hillebrand. Hän otti omaksi asumakartanokseen Mäkelän, joka tunnetaan nykyään nimellä Etolan kartano. Tila vaihtoi usein omistajaa, kunnes sinne asettui vuonna 1800 asumaan sotakomissaari Johan Henrik Fischer. Paikka oli ollut aiemmin vaatimaton lampuotitila ja ensimmäinen torppa perustettiin paikalle vasta 1740-luvun lopulla. Huikkola siirtyi uudelle omistajalle vuonna 1777, jolloin tilan osti kapteeni ja ritari Carl Gustaf Krakau, jonka mukaan tilaa alettiin nimittää Carlsbergiksi (tai Ylikartanoksi). Isonjaon aikaan vuonna 1786 Kaukalammissa oli 13 tilaa ja isojaossa määritellyille liikamaille perustettiin kaksi uudistilaa, Jussila ja Juhola. Vuonna 1809 Kaukalammin kylässä oli 18 tilaa, 15 torppaa ja kaksi lampuotitilaa.¹⁰ Vuosien 1810-1917 välillä Kaukalammissa oli 3-14 torppaa, enimmillään vuonna 1850.¹¹

AKDG 5043:65. Kaukalampi. Maisema Uudelle Pikatielle päin, vasemmalla kylätie, taustalla kuivunut lampi, lounaasta. Kuvaaja: Petro Pesonen.

⁹ Oksanen 1991:137-138, 186.

¹⁰ Oksanen 1991: 415-418, 467-468.

¹¹ Rosenberg 1993:90.

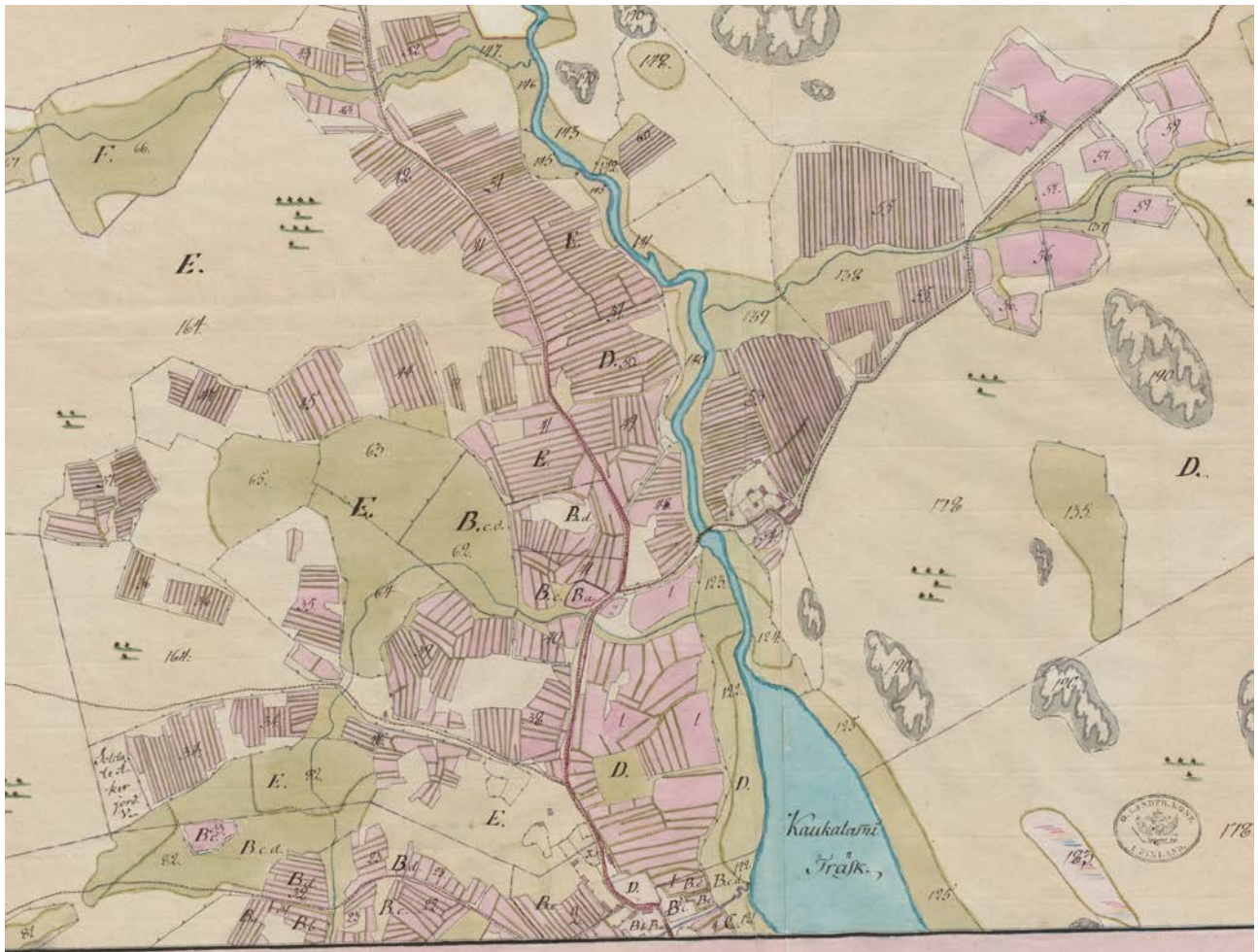

AKDG 5043:59. Kaukalampi. Jäkkilä. Kuvaaja: Petro Pesonen.

Kaukalammin kartoista keskeisimmät ovat vuoden 1786 isojakokartta ja 1800-luvun puolenvälin pitäjänkartta, joihin voidaan verrata edellä olevia verokirjoista saatuja tietoja. Kuninkaankartasto on vuodelta 1780, mutta sen tiedot eivät juuri poikkea isojakokartasta. Kalmbergin kartastolla ja Senaatin kartastolla on puolestaan suunnilleen samoja tietoja kuin pitäjänkartoilla.

Vuoden 1786 isojakokartalla Kaukalammin keskuskylä on sarkajakoisine rintapeltoineen Kaukalammin länsirannalla nykyisen koulun ympäristössä ja siitä etelään kylätien varrella. Huikkolan tila on merkitty erikseen Mäntsälänjoen itärannalle nykyiselle paikalleen. Kuten Hautjärvelläkin myös Kaukalamella torppia ei ole merkitty juurikaan karttaan. Erikseen lännessä ollut Heinojan torppa on piirretty karttaan, mutta Hautjärvelle johtavan tien varrella esim. Kuninkaan kartastoon merkityt kaksi torppaa ovat jääneet isojakokarttaan piirtämättä mutta peltokuvioiden väleissä on sopivia asuinrakennusten paikkoja. Pitäjänkartalla näitä torppia ei jälleen ole, mutta Kalmbergin ja Senaatin kartastoissa ne puolestaan ovat piirrettynä. Senaatin kartastoon Kaukalammin kylälle on merkitty tuulimyllyn paikka. Pitäjänkartalla puolestaan on merkitty mylly Heikinarolta Kaukalampeen laskevassa ojassa. Kaukalammissa on kartan mukaan myös postikonttori. Isojakokartalla, pitäjänkartalla ja Kalmbergin kartalla on mylly myös Etolan/Mäkelän länsipuolelta Mäntsälänjokeen laskevassa joessa, paikassa jonka nimikin on Myllypelto.

Kaukalammin vanhin asutus on ilmeisesti nykyisen kylän kohdalla Kaukalammin länsipuolella kulkevan tien varressa. Lisäksi Huikkolan talo on vanhalla paikalla. Ainakin 1700-luvulle periytyviä torpanpaikkoja ovat kylällä karttojen perusteella ainakin Heinoja ja Hautjärven tien varrella olleet kaksi torppaa. Mäkelän/Etolan kohdalla on luultavasti ollut lampuotitila ja torppa jo viimeistään 1740-luvulla vaikka sitä ei vuoden 1786 karttaan olekaan piirretty. Vastaavasti tilattomien asumusten ja torppien paikkoja voi hyvin olla sekä kylän liepeillä että kauempana peltojen reunoilla. Esimerkiksi Yli-Sipilän mäellä on nykyäänkin runsas määrä pikkumökkejä, joilla voi olla vuosisataiset juuret.

Ote Kaukalammin isojakokartasta 1786 (Winter) B30:4/7. Kylän pohjoisosa.

Ote Kaukalammin isojakokartasta 1786 (Winter) B30:4/9. Kylän eteläosa.

Levanto

Levanto mainitaan ensimmäisen kerran lähteissä vuonna 1490, jolloin siellä asunut Olavi toimi katselmusmiehenä Hautjärven takamaata koskevassa riita-asiassa. Vuoden 1539 maakirjassa Tennilän hallintopitäjään kuuluneessa Levannossa oli kolme isäntää: Pekka Olavinpoika, Mikko Heikinpoika ja Tuomas Matinpöika. Seuraavissa maakirjoissa kylän taloluku vaihtelee kolmesta viiteen ja vuoden 1571 hopeaveroluettelon mukaan kylässä oli kolme taloa, joukossa Mäntsälän toiseksi varakkaimman miehen talo. Sotavuosina 1500-luvun lopulla Levantokin kärsi ja yksi sen taloista autioitui pysyvästi ja sitä alettiin nimittää maakirjoissa ”Autioksi maaksi”. 1600-luvulla Levannossa oli välillä vain kaksi taloa ja niistäkin toinen autiona. Tämä jatkautui vuoteen 1650 mennessä kahteen osaan, joista toista alettiin viljellä ja toinen jäi edelleen autioksi. Maksukykyisestä tilasta sen sijaan tuli ratsutila 1630-luvulla. 1680-luvun katselmuksessa kylä todettiin köyhäksi ja myllykin oli vain kotitarpeiksi. 1600-luvun kantatilat ovat Simola, Jaakkola ja Heikkilä, joista viimeksi mainittu on ”Autio maa”. Vuonna 1687 Simola oli ratsutilana ja muut kruununtiloina.¹²

1700-luvun alkuun mennessä myös Simola oli menettänyt sukuoikeutensa ja samoihin aikoihin se menetti myös ratsutilaoikeutensa. Isonvihan jälkeen Levannossa oli neljä asuttua tilaa ja 1730-luvulla tiloja oli viisi. Talojen yhdistelyn jälkeen niitä oli vuonna 1754 enää vain kolme. Isojako toimitettiin Levannolla vuosina 1786-1787. Tuolloin kylässä oli kahdeksan tilallista, joista yhdelläkään ei ollut sukuoikeutta. Isossajaossa kylällä todettiin olevan liikamaata ja näille perustettiin kaksi uudistilaa kylän pohjoisosiin, Hammarslått eli Vasarainen ja Hannula. Vielä vuonna 1800 kaikki Levannon tilat olivat kruununtiloja, mutta pian muut tilat uudistiloja lukuunottamatta olivat ostaneet sukuoikeutensa. Vuonna 1809 Levannon tilat olivat: Simola (3 tilallista), Tupala (3 tilallista ja 2 torppaa), Jaakkola (2 tilallista), Heikkilä (2 tilallista), Vasarainen (2 tilallista) ja Hannula (2 tilallista).¹³ Vuosien 1810-1917 välillä Levannossa oli 1-5 torppaa, eniten vuonna 1830.¹⁴ Levannossa on toiminut tervatehdas ainakin 1900-luvun alussa.¹⁵

AKDG 5043:95. Levanto. Levannon kylä, idästä. Kuvaaja: Petro Pesonen.

Kuninkaankartastossa vuodelta 1780 Levanto on tiivis ryhmäkylä Hunttijärven pohjoisrannan luoteispuolella ja kylän mylly on merkitty rastilla Avojärvenojan varrelle. Vuoden 1786 isojakokartalle Hannulan uudistilan sijainti on jo merkitty, mutta Hammarslåttea ei. Mylly on Avojärvenojassa hieman Vasaraistentien sillan pohjoispuolella. Pitäjänkartoilla, Kalmbergin kartastossa ja Senaatin kartastossa Levanto on pysynyt samana tiiviinä ryhmäkylänä, jossa on vain Vasaraisen ja Hannulan tilat kauempana keskuskylästä. Kalmber-

¹² Oksanen 1991:138-139, 186.

¹³ Oksanen 1991:418-420.

¹⁴ Rosenberg 1993:90.

¹⁵ Juhani Lomu: Mäntsälän elinkeinoelämä autonomian aikana. Mäntsälän historia II. Mäntsälä 1993:245.

gin kartastossa on Reuhon tila ja kaksi torppaa Levannon ja Saaren kylien välisen tien varrella. Reuho ja toinen torpista lienevät Rajunpellon länsipuolella vähän vanhan ja uuden tien risteyksestä etelään ja toinen torpista on ollut Sitalan kohdalla.

Levannon vanhin asutus on mitä ilmeisimmin löydettävissä ryhmäkylän keskusalueelta. On mahdollista, että 1700-luvun lopussa liikamaille syntyneet Vasaraisten ja Hannulan tilat ovat aiemmin olleet torpan paikkoja. Levannon kylällä on ollut selvästi vähemmän torppia kuin muilla tutkimusalueen kylillä.

Ote Levannon kylän isojakokartasta 1786 (Winter), B30:5/4.

Saari

Saari mainitaan ensimmäisen kerran vuoden 1539 maakirjassa, jolloin sen nimenä on Rautasaari ja se kuului Tennilän pitäjään. Vuonna 1539 kylässä oli vain kaksi isäntää: Mikko Olavinpoika ja Hemmi Olavinpoika. Tilat jakautuivat kahtia ajan mittaan, mutta 1500-luvun sotavuodet tuottivat ongelmia. Vuoden 1571 hopeaveroluettelon mukaan kylässä oli neljä taloa. Vuoden 1607 maakirjassa kylän kolmesta tilasta kaikki olivat olleet autiona jo useita vuosia. 1620-luvulta lähtien tilojen verot määrättiin armeijan alipäällystön palkkoihin. Yrjö Heikinpojan tilasta tuli ratsutila ja kahdesta muusta talosta tuli ratsutilan aputiloja. Saaren kantatilat ovat Perhe (myöhempi ratsutila ja kartano), siihen liitetty Mattila sekä aputiloiksi määrätty Yllyllä ja Sihvola. Ratsutilan omistaja osti Yllyllän pian itselleen mutta Sihvola jäi sukuoikeustilaksi. Vuonna 1680 Saaren ratsutilan maat ja mannut todettiin heikkotuottoisiksi ja itse kylänkin sanottiin tuhoutuneen jokin vuosi sitten tulipalossa. Saaren ratsutilaa alettiin 1600-luvun lopulla ja 1700-luvun alussa kutsua Saaren kartanoksi, kun sen omistajiksi tuli säätyläisiä.¹⁶

Isojako toimitettiin Saaren kylässä vuonna 1786. Tuolloin ratsutilan omistajina olivat kauppiat Otto Wilhelm ja Carl Johan Fischer ja Sihvolan omistivat talolliset Juho Juhonpoika ja Heikki Sihvonpoika. Isossajaos-

¹⁶ Oksanen 1991:149-150, 186, 372, 437.

sa Sihvola jaettiin näiden kesken ja Heikki Sihvonpojan tilan nimeksi tuli Sipilä. Kylän liikamaille muodostettiin Jerusalem-niminen uudistila. Juho Sihvola määrättiin muuttamaan pois kantakylästä, koska hänen tonttinsa oli hyvin vesiperäinen. Vuonna 1809 Saaren kylässä oli viisi tilaa ja 11 torppaa. Itsenäiset tilat olivat Sihvola (Juho Sihvola), Sipilä (2 tilallista ja 1 torppa), Jerusalem (1 tilallinen). Saaren ratsutilalla oli 10 torpparia. Saaren kartano ja Jerusalem ostettiin perinnöksi vuonna 1815.¹⁷ Vuosina 1810-1917 Saaren kylässä oli 11-23 torppaa, eniten vuonna 1900.¹⁸ Saarella toimi Saaren Tulitikkutehdas vuosina 1905-1935 ja Saaren kartanolle perustettiin myös tiilitehdas vuonna 1917.¹⁹

Vanhoista kartoista Kuninkaankartastolla Saaren kylä on merkitty tiivihkönä talokeskittymänä Saaren kartanon kohdalle. Vuoden 1786 isojakokartalla Saaren kylän tilat on merkitty vanhan maantien risteyksen ympärille ja toisaalta Saarenjokeen laskevan pienen ojan itäpuolelle, jossa on nykyään ammattioppilaitoksen rakennuksia. Jerusalemin uudistilan maat on merkitty Vähä-Matjärven ympäristöön, mutta itse tilan paikkaa ei ole piirretty. Senaatin kartastosta Jerusalem kuitenkin löytyy Niemenkylästä, nähtävästi myöhemmän Niemelän tilan paikalla. Kalmbergin kartastossa myös Niemenkylän Löfkulla ja Stenbacka on merkitty taloiksi. Sihvolasta on kartta vuodelta 1910, jossa se on siirretty nykyiselle paikalleen Pohjoisen Pikatien varteen etelämmäs keskuskylästä.

Saaren vanhin asutus on kartanon ydinalueella olevalla mäellä sekä siitä länteen olevalla rinteellä, jossa on nykyään ammattioppilaitoksen rakennuksia. Saarella ei ole ollut useita torppia ja nähtävästi myöskään vanhempaa syrjäasutusta ei ole juuri ollut keskuskylän ulkopuolella.

AKDG 5043:79. Saari. Saaren maatalousoppilaitoksen maisemia. Kuvaaja: Petro Pesonen.

---

¹⁷ Oksanen 1991:437-439.

¹⁸ Rosenberg 1993:90.

¹⁹ Lomu 1993: 212-215, 243.

Ote Saaren kylän isojakokartasta 1786 (Winter), B30a:7/8. Karttaa on käännetty 90 astetta, jotta se vastaisi hieman paremmin nykykartan suuntaa.

2.4 Myllyt historiallisissa lähteissä

Tutkittavalla alueella on eri-ikäisillä kartoilla nähtävissä suhteellisen runsaasti myllyjä. Tavallisesti myllyjen käyttövoimana oli virtaava vesi, sillä sisämaassa tuulimylly ei aina toiminut yhtä hyvin kuin rannikolla. Tieto- ja myllyjen rakentamisesta Mäntsälässä on jo 1600-luvulta. Yleensä useampi talo rakensi yhdessä myllyn ja käytti sitä yhdessä. Myllyistä pyrittiin kantamaan myös veroa ja vuodelta 1586 kustakin kylästä maksettiin

veroa yhdestä keväisin ja syksyin jauhavasta myllystä. 1800-luvun alkupuolen varallisuusveroluettelossa mainitaan kotitarvemylly Saaren kylässä mutta Hautjärven mylly oli käyttämättömänä.²⁰

Vanhoilla kartoilla on useita myllyn paikkoja. Seuraavaan taulukkoon on koottu tiedot kartoilla havaituista myllyistä:

Mylly	Kartat	Sijainti (nykyinen)
Levanto, Leissanojan mylly	Kuninkaankartasto 1780, isojakokartta 1786 (Levanto), pitäjänkartta 1840-luku	Hämeentien Myllysilän pohjoispuolella
Hautjärvi, Sahajärven mylly	Isojakokartta 1782 (Hautjärvi), jakokartta 1836 (Hautjärvi), pitäjänkartta 1840-luku, Kalmbergin kartasto 1840-luku, Senaatin kartasto 1873	Sahajärven eteläpäässä, sahan eteläpuolella
Kaukalampi, Myllypellon mylly	Isojakokartta 1786 (Kaukalampi), pitäjänkartta 1840-luku, Kalmbergin kartasto 1840-luku	Etolan tilan länsipuolella, Mäntsälänjokeen laskevassa purossa,
Kaukalampi, Heikinaron mylly	Isojakokartta 1786 (Kaukalampi), pitäjänkartta 1840-luku	Moottoritien itäpuolella, Heikinarolta Kaukalampeen laskevassa ojassa
Levanto, Hunttijärven mylly	Isojakokartta 1786 (Levanto), pitäjänkartta 1840-luku	Hunttijärven koillisesta laskevassa ojassa
Saari, Saaren mylly	Kalmbergin kartasto 1840-luku, Senaatin kartasto 1873	Saarenjoessa kylän edustalla, Senaatin kartastossa 2 myllyä molemmin puolin jokea
Saari, Saarenjoen yläjuoksun mylly	Kalmbergin kartasto 1840-luku	Ristikannon ja Nurkansuon välissä Saarenjoessa
Kaukalampi, Huikkolan mylly	Kalmbergin kartasto 1840-luku	Mäntsälänjokeen laskevassa pienessä ojassa Huikkolan lounaispuolella
Hautjärvi, Pyssymäen mylly	Kalmbergin kartasto 1840-luku	Haukisuonojassa Pyssymäen eteläpuolella
Saari, Kitustenmäen mylly	Senaatin kartasto 1873	Hunttijärvestä laskevassa Mäntsälänjoessa Kitustenmäen länsipuolella
Kaukalammin tuulimylly	Senaatin kartasto 1873	Kaukalammin kylässä

Inventointiraportissa noudatetaan Historiallisen ajan kiinteät muinaisjäännökset -opasta, jonka mukaan vanhojen vesimyllyjen ja -sahojen jäännökset sekä niihin liittyvät pato- ja uomarakenteet ovat kiinteitä muinaisjäännöksiä. Mikäli lähteiden perusteella tiedetään, että koski on toiminut tärkeänä myllynpaikkana jopa satoja vuosia voidaan paikka katsoa kiinteäksi muinaisjäännökseksi, vaikka näkyvissä olevat rakenteet olisivatkin suhteellisen nuoria. Lähteistä tunnettu myllynpaikka, jossa ei kuitenkaan erotu minkäänlaisia myllytoiminnan jälkiä, ei ole kiinteä muinaisjäännos.²¹

²⁰ Oksanen 1991:170-171, 334.

²¹ Niukkanen, Marianna 2009: Historiallisen ajan kiinteät muinaisjäännökset. Tunnistaminen ja suojeleminen, 56.

Kiinteiksi muinaisjännöksiksi voidaan tämän perusteella lukea Hunttijärven mylly, Kaukalammen Myllypellon mylly ja Saarenjoen yläjuoksun mylly. Muissa myllynpaikoissa ei havaittu vanhoja rakenteita. Näistä on kuitenkin valokuvia seuraavassa.

AKDG 5043:112. Levannon mylly. Mahdollisesti vanhan myllyn paikkaa Levannolla Avojärvenojan varrella, etelästä. Kuvaaja: Petro Pesonen.

AKDG 5043:113. Levannon mylly. Ruoppausmassoja Levannon myllyn paikkeilla. Kuvaaja: Petro Pesonen.

AKDG 5043:114. Levannon mylly. Sillan kohdalla oleva kanjoni, luoteesta. Kuvaaja: Petro Pesonen.

AKDG 5043:116. Pyssymäen mylly. Mylly lienee ollut näissä maisemissa, etelästä. Kuvaaja: Petro Pesonen.

AKDG 5043:117. Saaren mylly. Saarenjoki myllynpaikan kohdalla. Kuvaaja: Petro Pesonen.

AKDG 5043:118. Huikkolan mylly. Myllyojaa Huikkolan lähellä. Kuvaaja: Petro Pesonen.

3. Inventoinnin kulku ja tulokset

3.1 Inventointimenetelmät

Inventoinnin maastotyöt kestivät seitsemän henkilötyöpäivää, 30.10.-1.11., 22.11 ja 29.11.2016. 31.10.-1.11 inventoimassa oli kaksi tutkijaa. Inventoinnissa käytiin läpi ennestään tunnetut muinaisjäännöskohteet mahdollisuuksien mukaan ja tutkittiin kirjallisuuden, maaston ja vanhojen karttojen perusteella muinaisjäännöksille ja kulttuuriperintökohteille potentiaaliset alueet. Koska kaavoitus on vasta käynnistymässä, ei inventoinnissa voitu painottaa erityisesti muuttuvan maankäytön alueita.

Inventointialueelle liikuttiin päivittäin autolla pääkaupunkiseudulta käsin ja maastossa liikuttiin jalkaisin. Vesistöissä ei liikuttu, vaikka Sahajärvellä onkin muutama pieni saari. Suurin osa peltoalueista oli kyntämättä inventoinnin ajankohtana, joten muinaisjäännöksistä kertovien merkkien etsiminen jäikin suhteellisen vähäiseksi peltoalueilla. Metsämaastossa inventointimenetelmänä oli koepistojen kaivaminen lapiolla. Lisäksi havainnoitiin topografiaa ja maan pinnalle näkyviä rakenteita. Koska kivikautisten asuinpaikkojen löytymisen potentiaali on järvien ja jokien rantoja lukuun ottamatta suhteellisen pieni, inventoinnissa keskityttiin historiallisen ajan asutuksen muinaisjäännöspotentiaalnin selvittämiseen.

3.2 Esihistorialliset kohteet

Inventointialueelta löytyi kolme ennestään tuntematonta kivikautista asuinpaikkaa, kaikki Hunttijärven eteläpään tuntumassa alueen halki kulkevalla harjujaksolla. Näistä Avojärvenojan asuinpaikka sijaitsee peltoalueella joen varressa lähellä järven länsirantaa. Kynnetyltä pellolta löytyi kvartsi-iskoksia ja saviastian paloja, jotka ovat tunnistettavissa nuorakeramiikaksi (n. 2900-2300 eKr.). Asuinpaikka on tälle kulttuurivaiheelle tyypillisesti jokilaaksossa hyvien laidunten äärellä. Kaksi muuta asuinpaikkaa, Heponiemi ja Hirviniemi, ovat Hunttijärven rannoilla. Heponiemen asuinpaikalta löytyi kvartsi-iskoksia uimarantaa varten leikattua törmästä ja Hirviniemen asuinpaikalta niin ikään kvartsi-iskoksia vanhan hiekkakuopan leikkauksesta. Molemmat asuinpaikat ovat osittain ehjiä.

Alueelta tunnetaan entuudestaan Mikkolan kivikautinen asuinpaikka Mäntsälänjoen laaksossa ja Lystisaa- ren löytöpaikka Sahajärvellä. Jälkimmäinen olisi löytöjen perusteella luokiteltavissa mahdolliseksi asuinpaikaksi, mutta vuonna 1984 tehty koekaivaus oli tulokseton. Tästä ei kuitenkaan ole raporttia, joten tiedot kohteen luonteesta ovat hieman epävarmojen tietojen varassa. Mikkolan asuinpaikka on koekaivauksissa todettu kyntämisen ainakin osittain tuhoutuneeksi.

Kivikautisista löytöpaikoista ei inventoinnissa saatu uutta tietoa. Löytöpaikoista kaksi (Kylänpää ja Maatalousoppilaitos) on samoilla alueilla kuin inventoinnissa löydettyt kivikautiset asuinpaikat. Kylänpään tilalta on löydetty itäkarjalainen tasatalta ja Saaren maatalousoppilaitoksen maalta nelisivuinen poikkikirves. Sahajärven pohjoisrannalta, Rantalasta, on löytynyt kourutalta ja Hanhiojan reitin varrelta, Järvipellosta, poikkiteräinen kirves. Muut irtolöytöpaikat (Pietilä, Mikkola 2 ja Jokiranta) ovat Kaukalammin eteläpuolella, Mäntsälänjoen laaksossa. Pietilästä ja Mikkolasta on molemmista tasataltat ja Jokirannasta tasataltan lisäksi hiotun kiviesineen katkelma. Viimeksi mainitulla kohteella on tehty myös koekaivaus, jolloin löytyi hioimen katkelma.

Sahajärven ja Hunttijärven väliseltä kannakselta on löytynyt rautakaudelle ajoittuva pronssinen miekankenkäin. Aiemmissä tarkastuksissa on epäilty, että esine olisi kulkeutunut löytöpaikalleen jostain muualta. Lie-

nee kuitenkin mahdollista, että paikalta olisi löydettävissä myös rautakauteen ajoittuva kiinteä muinaisjäännös.

Olkkostenmäen ja Hunttijärven kvartsilouhokset saattavat olla esihistoriallisia, mutta mitään varmuutta asiasta ei ole. Jälkimmäinen on kartoitettu vuonna 2002 Kerava-Lahti –oikorataan liittyvien selvitysten yhteydessä. Kumpaakaan louhosta ei vuoden 2016 inventoinnissa pystytty paikallistamaan, joten raportin tiedot ovat peräisin muinaisjäännösrekisteristä.

Inventoinnissa havaitut kivikautiset asuinpaikat on rajattu löytöjen, koepistojen ja topografian perusteella ja ne ovat kaikki kiinteitä muinaisjäännöksiä. Irtolöytöpaikkoja ei ole rajattu, sillä kohteet ovat pistemäisiä. Mikkolan asuinpaikkaa ei myöskään ole rajattu.

3.3 Historiallisen ajan kohteet

Ennestään muinaisjäännösrekisterissä olevista kohteista historialliseen aikaan ajoittunevat kaikki viisi ruuhilöytöä Mäkijärveltä ja Hanhiojasta, Vähäsuon kiviröykkiö, Hautjärven kartanon kivivalli ja Elginmäen (Marjalan) kiviröykkiöt. Viimeksi mainittu kohde on teknisesti ottaen inventointialueen ulkopuolella, mutta koska se on aivan alueen rajalla, käsitellään sitä myös tässä raportissa. Vähäsuon kohdetta ei käyty erikseen tarkastamassa tässä inventoinnissa, mutta muiden kohteiden sijaintitietoja tarkennettiin koska niiden aiemmissa koordinaateissa on ollut ilmeinen virhe.

Edellisessä luvussa on kerrattu kylien vaiheet vanhojen karttojen ja historiallisten lähteiden perusteella. Vanhojen karttojen perusteella arvioidut kylätonttien vanhimmat tunnetut sijainnit tarkastettiin maastossa, nykyisen rakennuskannan vaikutus vanhojen kerrostumien säilymiseen ja sitä kautta tehtiin kohteiden määrittely kiinteäksi muinaisjäännökseksi tai muuksi kulttuuriperintökohteeksi.

Hautjärven kylä on 1700-luvulla sijainnut Haukisuonojan ja Rapuojan haarassa. Tällä alueella on nykyään Latolan tila useine talousrakennuksineen ja sen itäpuolella kesantopeltoja. Näillä kesantopelloilla on hyvin voinut säilyä autoituneen vanhan kylän rakenteita ja kulttuurikerrosta. Muinaisjäännös on rajattu näille peltoalueille sekä metsäkumpareille Latolan pohjoispuolella. Latolan itäpuolella olevat pienet talousrakennukset ovat rajauksen sisäpuolella. Hautjärvellä on kaksi rässiätilaa, jotka on luokiteltu muiksi kulttuuriperintökohteiksi, Hautjärven ja Hietasen kartanot. Torppien paikoista Maijalan ja Rantalan torpat on otettu mukaan kiinteiksi muinaisjäännöksiksi, koska niiden paikoilla havaittiin rakenteiden jäänteitä. Muista vanhoista torpista Ruokolan ja Anttilan torppien paikoilla käytiin, mutta siellä ei havaittu mitään vanhoja rakenteita.

Kaukalammin kylä on 1700-luvulla sijainnut samassa paikassa Kaukalammin länsirannalla kuin nykyinen asutuskin. Kylä ei siten ole autoitunut, mutta vanhojen tilojen pihapiireissä voi olla säilyneenä rakenteita ja kulttuurikerrosta. Kohde on rajattu muuna kulttuuriperintökohteena vanhan kylätien varrelle. Kaukalammin kylän rässiätiloja ovat Huikkolan ja Etolan kartanot. Torpan paikoista kiinteäksi muinaisjäännökseksi on luokiteltu autoitunut Heikkilän torppa Hautjärven tien varrella.

Saaren kylä on 1700-luvulla sijainnut Saarenjoen mutkan koillispuolella Mäntsälänjoen haaran yläpuolella. Nykyään paikalla on Saaren kartano ja ammattioppilaitos, mutta kartanon eteläpuolella on rakentamatonta puutarha- ja joenvarsitonttia, joka on rajattu kiinteäksi muinaisjäännökseksi. Saaren kylän torpan paikoilla ei havaittu vanhoja rakenteita.

Levannon kylä on 1700 –luvulla sijainnut samassa paikassa kuin nykyäänkin, Hunttijärven pohjoispään tuntumassa vanhan Levannontien varressa. Kylä ei siten ole autoitunut, mutta vanhojen tilojen pihapiireissä voi olla säilyneenä rakenteita ja kulttuurikerrosta. Kohde on rajattu muuna kulttuuriperintökohteena vanhan kylätien varrelle. Levannon kylän torppien paikoilla ei havaittu vanhoja rakenteita.

Muita inventoinnissa huomioituja historiallisen ajan kohteita ovat 1700-1800 –luvun myllynpaikat, joilla havaittiin mahdollisia myllytoimintaan liittyviä rakenteita. Näitä ovat Hunttijärven myllynpaikka Levannossa, Sahajärven myllyn- ja sahanpaikka Hautjärvellä, Myllypellon myllynpaikka Kaukalammillä ja Saarenjoen yläjuoksun mylly Saaren kylässä. Lisäksi raporttiin on otettu mahdollisena muinaisjäännöksenä Haukisuon ylittävä väylä, jossa on suon kohdalla voinut säilyä puisia siltarakenteita.

Kaikkien raportin kohteiden suojelustatuksen arvioi lopullisesti kulttuuriperinnöstä vastaava suojeluviranomainen.

AKDG 5043:99. Sahajärven saha ja mylly. Sahaan liittyviä eri aikaisia rakenteita hajotettuna nykyisten rakennusten ja sillan eteläpuolella, luoteesta. Kuvaaja: Tuija Väisänen.

4. Yhteenveto

Museoviraston arkeologiset kenttäpalvelut suoritti Mäntsälän kunnan toimeksiannosta Saaren, Kaukalammin, Levannon ja Hautjärven maarekisterikylien osayleiskaava-alueen arkeologisen inventoinnin syksyllä 2016.

Inventoitu osayleiskaava-alue on laajuudeltaan noin 106 km². Inventoinnissa tarkastettiin alueella ennestään tunnetut esihistorialliset irtolöytöpaikat, etsittiin ennestään tuntemattomia esihistoriallisia kohteita, tarkastettiin vanhojen karttojen perusteella paikallistetut historialliset kylätontit ja muut niissä erottuvat asutus- ja elinkeinohistorialliset kohteet sekä tarkastettiin muita maastossa havaittuja historiallisen ajan kohteita.

Inventoinnin tuloksena kaava-alueella dokumentoitiin 38 esihistoriallista tai historiallisen ajan kohdetta, joista 18 uusia, ennestään tuntemattomia kohteita. Inventoinnissa löydettiin kolme kivikautista asuinpaikkaa Hunttijärven eteläpään harjujaksolta. Kohteista yksi on pellolla sijaitseva nuorakeramiikan aikaan ajoittuva asuinpaikka ja kaksi muuta ovat Hunttijärven rannalla, väljästi kivikaudelle ajoittuvia kohteita. Muut ennestään tuntemattomat kohteet ovat historiallisten karttojen perusteella paikallistettuja kylänpaikkoja, torpanpaikkoja, kartanonpaikkoja, myllynpaikkoja ja sillanpaikka.

Kaikkiaan raportissa on lueteltu neljä kivikautista asuinpaikkaa, kahdeksan kivikautista löytöpaikkaa, yksi rautakautinen löytöpaikka, kaksi mahdollisesti esihistoriallista kvartsilouhosta, kaksi ajoittamatonta kivi-röykkiötä, viisi historiallisen ajan ruuhan löytöpaikkaa, neljä historiallisen ajan kylänpaikkaa, neljä kartanonpaikkaa, kolme torpanpaikkaa, neljä myllynpaikkaa ja yksi sillanpaikka.

Kohteet on jaettu kiinteisiin muinaisjäännöksiin, mahdollisiin muinaisjäännöksiin, löytöpaikkoihin ja muihin kulttuuriperintökohteisiin. Kaikkien raportin kohteiden suojelustatuksen arvioi lopullisesti kulttuuriperinnöstä vastaava suojeluviranomainen.

Kirjallisuus ja arkistolähteet

Arkistolähteet

Kansallisarkisto:

Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto, pitäjänkartasto, 2044 12 (1840).

Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto, pitäjänkartasto, 2133 10 (1840).

Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto, Senaatin kartasto, Mäntsälä (XII 32, 1873).

Maanmittaushallituksen uudistusarkisto, Hautjärvi, B30:1/1-33. Winter 1782, Liljander & Nyberg 1852, 1856

Maanmittaushallituksen uudistusarkisto, Kaukalammi, B30:4/1-31. Hagström 1780; Winter 1786; Edelmann 1846-1847; Byman 1866; Inberg 1884-1885.

Maanmittaushallituksen uudistusarkisto, Saari, B30:7/1-17. Winter 1786; Grönlund 1836; Byman 1868.

Maanmittaushallituksen uudistusarkisto, Levanto, B30:5/1-42. Winter 1786; Grönlund 1834; Stjernvall 1844-1846; Edelman 1845-1849; Nyberg 1863; Edelman 1866, 1871.

Museoviraston arkisto:

Heikkurinen-Montell, Tuula 1984: Mäntsälän arkeologinen inventointi.

Päälueellon verifikaatit.

Kirjallisuus

Kuninkaan tiekartasto Etelä-Suomesta 1776-1805. Toim. Erkki-Sakari Harju. SKS 2012.

Lomu, Juhani 1993: Mäntsälän elinkeinoelämä autonomian aikana. Mäntsälän historia II. Mäntsälän kunta.

Niukkanen, Marianna 2009: Historiallisen ajan kiinteät muinaisjäännökset. Tunnistaminen ja suojelu. Museovirasto.

Oksanen, Eeva-Liisa 1991: Mäntsälän historia Ruotsin vallan aikana (eli vuoteen 1809). Mäntsälän historia I. Mäntsälän kunta.

Oksanen, Eeva-Liisa 1997: Mäntsälän historia itsenäisyyden aikana, Mäntsälän historia III. Mäntsälän kunta.

Rosenberg, Antti 1993: Väestö Suomen sodasta itsenäisyyden ajan alkuun. Mäntsälän historia II. Mäntsälän kunta.

Internet-lähteet

Heikki Rantatupa, historialliset kartat, www.vanhakartta.fi: Kalmbergin kartasto R V: List 6.

Valokuvaluettelo

Kaikki kuvat ovat digitaalikuvia ja ne on luetteloitu WebMusketti-järjestelmään. Kuvat omistaa Museovirasto. AKDG = Arkeologian kuvakokoelma, digitaalikuvat. Kuvaajat: PP = Petro Pesonen, TV = Tuija Väisänen, VM = Vesa Laulumaa.

Kuvanro	Kohde	Aihe	Kuvaaja
AKDG 5043			
1	Olkostenmäki	Kvartsilouhoksena pidetty kohde. Kuva etelästä.	Vesa Laulumaa
2	Hunttijärvi	Hunttijärven kvartsilouhoksen maastoa, pohjoisesta.	Petro Pesonen
3	Mikkola	Kivikautinen asuinpaikka pellolla. Kuva lännestä	Vesa Laulumaa
4	Jokiranta	Kohde sijaitse aivan junaradan vieressä. Kuva koillisesta.	Vesa Laulumaa
5	Hautjärven kartano	Mahdollinen vanha kylätie kartanon metsän halki, pohjoisesta.	Petro Pesonen
6	Hautjärven kartano	Kivi- ja maavalli sekä kuoppa ja ojanne, ilmeisesti muinaisjään- nösrekisterin kohde, etelästä.	Tuija Väisänen
7	Hautjärven kartano	Kivi- ja maavalli sekä kuoppa ja ojanne, ilmeisesti muinaisjään- nösrekisterin kohde, kaakosta.	Tuija Väisänen
8	Hautjärven kartano	Mahdollisen rakennuksen paikka kartanon pihassa, pääraken- nuksen koillispuolella, koillisesta.	Tuija Väisänen
9	Hautjärven kartano	Hautjärven kartanon piha ja maa(kivi)valli, mahdollisesti pure- tun rakennuksen jäänteet, idästä.	Tuija Väisänen
10	Hautjärven kartano	Osin kivetty kuoppa pihapiirin reunalla, kellarikuoppa? Idästä.	Tuija Väisänen
11	Hautjärven kartano	Todennäköinen rakennuksen pohja kartanon lounaispuolella, lounaasta.	Tuija Väisänen
12	Pietilä	Kivikautinen löytöpaikka. Pietilän talon pellot olivat inventoinnin aikaan kyntämättä. Kuva kaakosta.	Vesa Laulumaa
13	Taipale	Pronssinen miekankenkäin on löytynyt kuvassa näkyvää tietä raivattaessa. Kuva etelästä.	Vesa Laulumaa
14	Maatalousoppilaitos	Kivikirveen löytöpaikka pellolla. Kuva lännestä	Vesa Laulumaa
15	Kylänpää	Kivikautinen löytöpaikka kuvassa näkyvän pellon takaosassa, kyntämättömällä alueella. Kuva idästä.	Vesa Laulumaa
16	Järvipelto	Kivikautinen löytöpaikka pellolla. Kuva koillisesta.	Vesa Laulumaa
17	Elginmäki (Marjala)	Mahdollinen kiviraunio, kaakosta.	Petro Pesonen
18	Elginmäki (Marjala)	Mahdollinen kiviraunio, taustalla Elginmäki, kaakosta.	Petro Pesonen
19	Elginmäki (Marjala)	Rekisterikoordinaattien kohdalla olevaa kivikkoa, etelästä.	Petro Pesonen
20	Elginmäki (Marjala)	Elginmäki, lounaasta.	Petro Pesonen
21	Avojärvenoja	Kivikautinen asuinpaikka peltokumpareella, idästä.	Petro Pesonen
22	Avojärvenoja	Kivikautinen asuinpaikka peltotöyräällä ja sen takana, luoteesta.	Petro Pesonen
23	Avojärvenoja	Kivikautinen asuinpaikka peltotöyräällä ja sen takana, luoteesta.	Petro Pesonen
24	Heponiemi	Kivikautinen asuinpaikka uimarannan törmässä, etelästä.	Petro Pesonen
25	Heponiemi	Kivikautinen asuinpaikka uimarannan törmässä, etelästä.	Petro Pesonen
26	Heponiemi	Asuinpaikka vastarannalta, etelästä.	Petro Pesonen
27	Heponiemi	Asuinpaikka vastarannalta, etelästä.	Petro Pesonen
28	Hirviniemi	Löytöpaikka, taustalla kallio, koillisesta.	Petro Pesonen
29	Hirviniemi	Löytöpaikka, taustalla kallio ja Hunttijärvi, idästä.	Petro Pesonen
30	Hirviniemi	Löytöpaikka, taustalla kallio ja Hunttijärvi, idästä.	Petro Pesonen
31	Hirviniemi	Asuinpaikan maisemaa, lounaasta.	Petro Pesonen
32	Hirviniemi	Asuinpaikan maisemaa, kaakosta.	Petro Pesonen
33	Hirviniemi	Asuinpaikan maisemaa, etelästä.	Petro Pesonen

34	Hirviniemi	Asuinpaikan maisemaa, koillisesta.	Petro Pesonen
35	Hautjärvi	Latolan niittymaisemia.	Petro Pesonen
36	Hautjärvi	Latolan niittymaisemia.	Petro Pesonen
37	Hautjärvi	Latolan tila, paikalla ollut kivijalkoja, idästä.	Tuija Väisänen
38	Hautjärvi	Laidunalue, muutamissa kohdin kivet saattaisivat olla peräisin kivijaloista, luoteesta.	Tuija Väisänen
39	Hautjärvi	Laidunalue, kivet saattaisivat olla peräisin kivijaloista, kaakosta.	Tuija Väisänen
40	Hautjärvi	Laidunalue, kumpu vaikuttaa puretun rakennuksen pohjalta - kohdalla peruskartassa piharakennus, koillisesta.	Tuija Väisänen
41	Hautjärvi	Pyssymäki, vanhaa tienpohjaa, koillisesta.	Tuija Väisänen
42	Hautjärvi	Pyssymäki, koillisesta.	Tuija Väisänen
43	Hautjärvi	Pyssymäen itäpuolelta, Latola ja sen peltoalue, kaakosta.	Tuija Väisänen
44	Hietasen kartano	Hietasen kartano ja etupiha, koillisesta.	Tuija Väisänen
45	Hietasen kartano	Hietanen, kellari, idästä.	Tuija Väisänen
46	Hietasen kartano	Hietasen tilan viereinen, uudelleen kaivettu tekolampi, idästä.	Tuija Väisänen
47	Maijalan torppa	Maijalan paikka pelloilta kuvattuna.	Petro Pesonen
48	Maijalan torppa	Maijalan pihapiiriä, etelästä.	Tuija Väisänen
49	Maijalan torppa	Todennäköinen astinkivi, etelästä.	Tuija Väisänen
50	Maijalan torppa	kivijalkaa piharakennusten välissä, koillisesta.	Tuija Väisänen
51	Rantalan torppa	Etu-Rantalan pihapiiriä, pohjoisesta.	Tuija Väisänen
52	Rantalan torppa	Etu-Rantalan vanha, romahtanut kellari tien ja piharakennuksen välissä, kaakosta.	Tuija Väisänen
53	Rantalan torppa	Etu-Rantalan piharakennuksia, vanha kellari tukkipuiden alla, kaakosta.	Tuija Väisänen
54	Rantalan torppa	Taka-Rantalan pihapiiri järveltä päin, lounaasta.	Tuija Väisänen
55	Rantalan torppa	Taka-Rantalan pihapiirin lounaispuolella oleva kivijalka heinikon ja vesakon peitossa, etelästä.	Tuija Väisänen
56	Rantalan torppa	Taka-Rantalan pihapiirin lounaispuolella olevan kivijalan nurkkakivi, luoteesta.	Tuija Väisänen
57	Rantalan torppa	Rantakylä, mäkituvan tontti, vanha rakennus purettu joitain vuosia sitten, kaakosta.	Tuija Väisänen
58	Rantalan torppa	Rantakylä, mäkituvan tontti, tien reunassa kivijalan tai kiviaidan perustusta, kaakosta.	Tuija Väisänen
59	Kaukalammi	Jäkkilä.	Petro Pesonen
60	Kaukalammi	Jäkkilä, kivijalka Jäkkilän pihapiirissä.	Petro Pesonen
61	Kaukalammi	Aittoja Jäkkilän lähellä.	Petro Pesonen
62	Kaukalammi	Jäkkilää.	Petro Pesonen
63	Kaukalammi	Pieni mökki Jäkkilästä länteen lähellä Lukontien risteysaluetta.	Petro Pesonen
64	Kaukalammi	Mökki tien varrella.	Petro Pesonen
65	Kaukalammi	Maisema Uudelle Pikatielle päin, vasemmalla kylätie, taustalla kuivunut lampi, lounaasta.	Petro Pesonen
66	Kaukalammi	Aittarivi puron varrella.	Petro Pesonen
67	Kaukalammi	Vanha talo lähellä puroa.	Petro Pesonen
68	Kaukalammi	Seppälä.	Petro Pesonen
69	Huikkolan kartano	Huikkolan päärakennus joelta päin kuvattuna, lännestä.	Tuija Väisänen
70	Huikkolan kartano	Huikkolan piha, päärakennus ja väentupa, idästä.	Tuija Väisänen
71	Huikkolan kartano	Huikkolan tilan piharakennusten aluetta. Sikala vielä pystyssä.	Tuija Väisänen
72	Etolan kartano	Etolan vanha päärakennus.	Petro Pesonen
73	Etolan kartano	Etolan vanha päärakennus.	Petro Pesonen
74	Etolan kartano	Kiviperusta ja mummonmökki.	Petro Pesonen
75	Etolan kartano	Kiviraunio kuivurin takana rinteessä.	Petro Pesonen

76	Heikkilän torppa	kivijalkaa alueen länsiosassa, koillisesta.	Tuija Väisänen
77	Heikkilän torppa	torpan tonttialue nykyiseltä maantieltä kuvattuna, etelästä.	Tuija Väisänen
78	Saari	Saaren maatalousoppilaitoksen maisemia.	Petro Pesonen
79	Saari	Saaren maatalousoppilaitoksen maisemia.	Petro Pesonen
80	Saari	Saaren maatalousoppilaitoksen maisemia.	Petro Pesonen
81	Saari	Saaren maatalousoppilaitoksen maisemia.	Petro Pesonen
82	Saari	Saaren maatalousoppilaitoksen maisemia.	Petro Pesonen
83	Saari	Saaren kartano.	Petro Pesonen
84	Levanto	Niittynä/peltona olevaa aluetta kylän pohjoisosassa Levannontien varrella, etelästä.	Petro Pesonen
85	Levanto	Kylän pohjoislaitaa, koillisesta.	Petro Pesonen
86	Levanto	Uudempia taloja Levannontien varrella, nrot 119 ja Katajistontie 16-18, koillisesta.	Petro Pesonen
87	Levanto	Vanhempaa rakennuskantaa Levannontien pohjoispuolella, kaakosta.	Petro Pesonen
88	Levanto	Mahdollinen vanha kivijalka, luoteesta.	Petro Pesonen
89	Levanto	Iso navetta ja omakotitalot, koillisesta.	Petro Pesonen
90	Levanto	Uusi taloyhtiö osoitteessa Levannontie 119, koillisesta.	Petro Pesonen
91	Levanto	Myllymäentien raitti, koillisesta.	Petro Pesonen
92	Levanto	Kiviaitaa Myllymäentien varrella, lounaasta.	Petro Pesonen
93	Levanto	Isoja talousrakennuksia kylän luoteisosassa, etelästä.	Petro Pesonen
94	Levanto	Mahdollisesti hyvin säilynyttä aluetta Italiankujan ja Myllymäentien välillä, koillisesta.	Petro Pesonen
95	Levanto	Levannon kylää, idästä.	Petro Pesonen
96	Hunttijärven mylly	Hunttijärveen laskeva puro ja kiveystä (?), idästä.	Petro Pesonen
97	Hunttijärven mylly	Kiveystä puron päällä, etelästä.	Petro Pesonen
98	Sahajärven saha ja mylly	Sahaan liittyviä eri aikaisia rakenteita nykyisten rakennusten ja sillan eteläpuolella, etelästä.	Tuija Väisänen
99	Sahajärven saha ja mylly	Sahaan liittyviä eri aikaisia rakenteita hajotettuna nykyisten rakennusten ja sillan eteläpuolella, luoteesta.	Tuija Väisänen
100	Sahajärven saha ja mylly	Nykyinen sahan siltarakenne, etelästä.	Tuija Väisänen
101	Sahajärven saha ja mylly	Sahan alueen länsipuolta, taustalla leikkimökki sahan länsipuolisen tontin paikalla, koillisesta.	Tuija Väisänen
102	Sahajärven saha ja mylly	Sahan aluetta, nykyinen silta, lounaasta.	Tuija Väisänen
103	Sahajärven saha ja mylly	Sahan länsipuolinen tonttialue mäellä ja sen itäpuolella, idästä.	Tuija Väisänen
104	Sahajärven saha ja mylly	Kiviseinäinen kellari sahan länsipuolisella tonttialueella, kaakosta.	Tuija Väisänen
105	Sahajärven saha ja mylly	Kiviseinäinen kellari ja kivijalkaa kuvan oikeassa reunassa sahan länsipuolisella tonttialueella, lounaasta.	Tuija Väisänen
106	Sahajärven saha ja mylly	Mahdollista kivijalan jäännettä sahan länsipuolisella tonttialueella, nykyisen kesämökkintontin pihan reunalla, idästä.	Tuija Väisänen
107	Myllypellon mylly	Mahdollinen myllynpaikka joenmutkassa.	Petro Pesonen
108	Saarenjoen yläjuoksun mylly	Todennäköinen myllynpaikka.	Petro Pesonen
109	Saarenjoen yläjuoksun mylly	Todennäköinen myllynpaikka.	Petro Pesonen
110	Haukisuo	Haukisuo, lännestä.	Petro Pesonen
111	Haukisuo	Haukisuo, lännestä.	Petro Pesonen

112	Levannon mylly	Mahdollisesti vanhan myllyn paikkaa Levannolla Avojärvenojan varrella, etelästä.	Petro Pesonen
113	Levannon mylly	Ruoppausmassoja Levannon myllyn paikkeilla.	Petro Pesonen
114	Levannon mylly	Sillan kohdalla oleva kanjoni, luoteesta.	Petro Pesonen
115	Vaasankulma	Sumuista Vaasankulman maisemaa.	Petro Pesonen
116	Pyssymäen mylly	Mylly lienee ollut näissä maisemissa, etelästä.	Petro Pesonen
117	Saaren mylly	Saarenjoki myllynpaikan kohdalla.	Petro Pesonen
118	Huikkolan mylly	Myllyojaa Huikkolan lähellä.	Petro Pesonen
119	Anttilan torppa	Vanha kellari ja pikkumökki.	Petro Pesonen
120	Jerusalemien torppa	Niemelän tila, jonka nimi aiemmin ollut Jerusalem, kaakosta.	Petro Pesonen
121	Hunttijärvi	Hunttijärven maisemia.	Petro Pesonen

Kohdeluettelo ja kohdekuvaukset

nro	Mjtunnus	Kohde	Laji	Tyyppi	Ajoitus	s
1	2046	Mäkijärvi	mahd mj	hylky	ei määritelty	32
2	2047	Hanhioja 1	mahd mj	hylky	ei määritelty	34
3	2048	Hanhioja 2	mahd mj	hylky	ei määritelty	36
4	2049	Hanhioja 3	mahd mj	hylky	ei määritelty	38
5	2050	Hanhioja 4	mahd mj	hylky	ei määritelty	40
6	505010003	Vähäsuo	kiinteä mj	kiviröykkiö	ajoittamaton	42
7	505010012	Olkkostenmäki	kiinteä mj	kvartsilouhos	ajoittamaton	44
8	505010014	Hunttijärvi	kiinteä mj	kvartsilouhos	ajoittamaton	46
9	505010017	Mikkola	kiinteä mj	asuinpaikka	kivikautinen	48
10	505040001	Jokiranta	löytöpaikka	löytöpaikka	esihistoriallinen	50
11	1000003644	Hautjärven kartano	kiinteä mj	kartanonpaikka	historiallinen	52
12	1000005977	Mikkola 2	löytöpaikka	löytöpaikka	kivikautinen	57
13	1000005978	Pietilä	löytöpaikka	löytöpaikka	kivikautinen	59
14	1000005979	Lystisaari	löytöpaikka	löytöpaikka	kivikautinen	61
15	1000005980	Taipale	löytöpaikka	löytöpaikka	rautakautinen	63
16	1000005981	Rantala	löytöpaikka	löytöpaikka	kivikautinen	65
17	1000005982	Maatalousoppilaitos	löytöpaikka	löytöpaikka	kivikautinen	67
18	1000005983	Kylänpää	löytöpaikka	löytöpaikka	kivikautinen	69
19	1000005984	Järvipelto	löytöpaikka	löytöpaikka	kivikautinen	71
20	1000014008	Elginmäki (Marjala)	kiinteä mj	kiviröykkiö	ajoittamaton	73
21	uusi	Avojärvenoja	kiinteä mj	asuinpaikka	kivikautinen	77
22	uusi	Heponiemi	kiinteä mj	asuinpaikka	kivikautinen	81
23	uusi	Hirviniemi	kiinteä mj	asuinpaikka	kivikautinen	85
24	uusi	Hautjärvi	kiinteä mj	kylänpaikka	historiallinen	89
25	uusi	Hietasen kartano	kultt kohde	kartanonpaikka	historiallinen	97
26	uusi	Maijalan torppa	kiinteä mj	torpanpaikka	historiallinen	100
27	uusi	Rantalan torppa	kiinteä mj	torpanpaikka	historiallinen	103
28	uusi	Kaukalampi	kultt kohde	kylänpaikka	historiallinen	108
29	uusi	Huikkolan kartano	kultt kohde	kartanonpaikka	historiallinen	116
30	uusi	Etolan kartano	kultt kohde	kartanonpaikka	historiallinen	119
31	uusi	Heikkilän torppa	kiinteä mj	torpanpaikka	historiallinen	123
32	uusi	Saari	kiinteä mj	kylänpaikka	historiallinen	126
33	uusi	Levanto	kultt kohde	kylänpaikka	historiallinen	132
34	uusi	Hunttijärven mylly	kiinteä mj	myllynpaikka	historiallinen	139
35	uusi	Sahajärven saha ja mylly	kiinteä mj	myllyn- ja sahan- paikka	historiallinen	142
36	uusi	Myllypellon mylly	kiinteä mj	myllynpaikka	historiallinen	147
37	uusi	Saarenjoen yläjuoksun mylly	kiinteä mj	myllynpaikka	historiallinen	149
38	uusi	Haukisuo	mahd mj	sillanpaikka	historiallinen	152

1 Mäntsälä Mäkijärvi (vedenalainen mj 2046)

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	mahdollinen muinaisjäännös
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	alusten hylt, ruuhet
<i>Ajoitus</i>	ei määritelty
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	p= 6735637, i= 417143, z=
<i>Koordinaattien selite</i>	Muinaisjäännösrekisterin koordinaatit
<i>Sijainti</i>	Mäkijärven pohjoisosan länsireunassa

Aiemmat tutkimukset ja löydöt

Pirkko Vilppula-Harkio, ilmoitus 1984

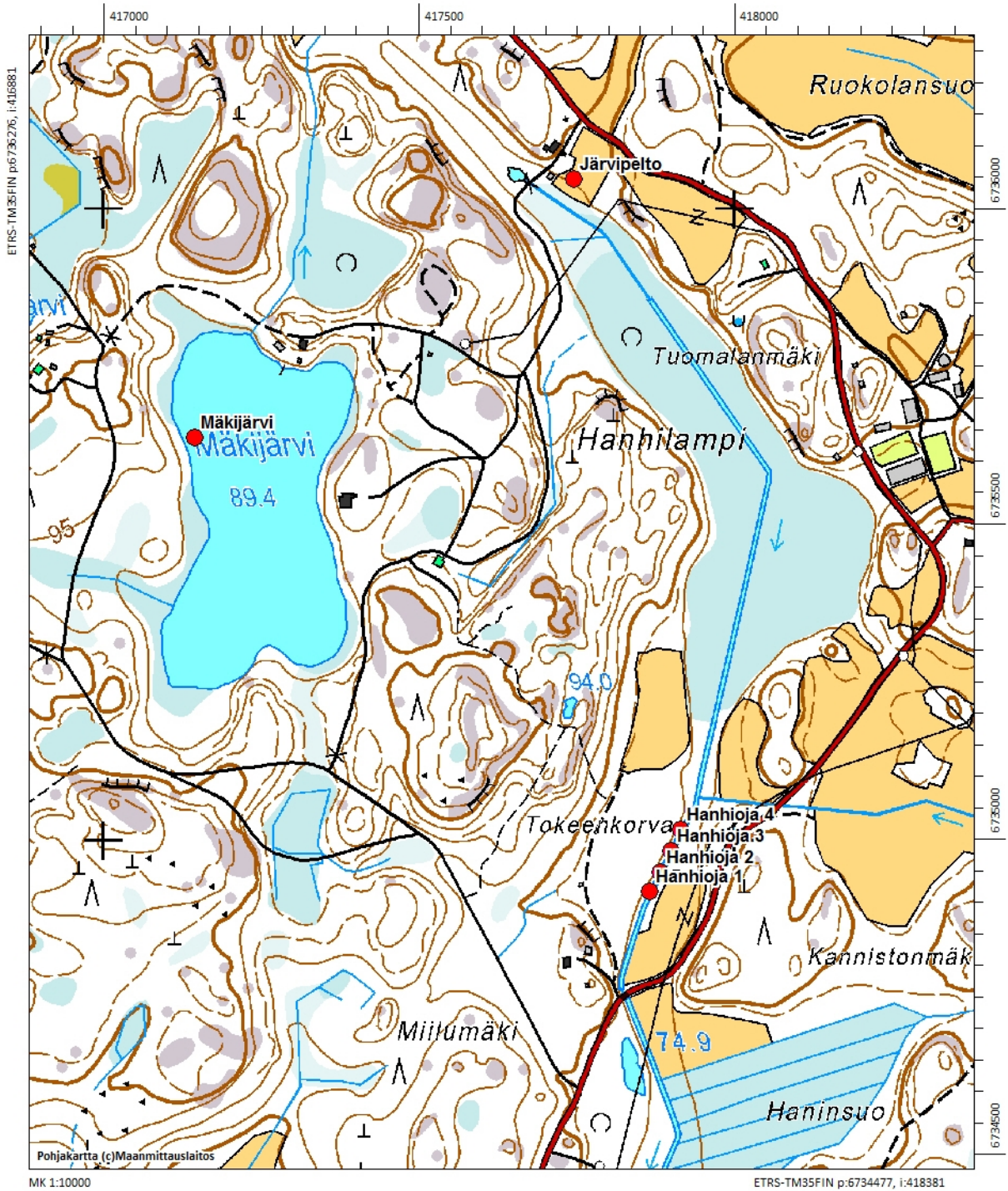
Muinaisjäännösrekisteri

Löytöpaikka on Mäntsälän keskustasta koilliseen Hautjärven kylässä Mäkijärven pohjoisosan länsireunassa. Yksipuinen ruuhi, joka on säilynyt kokonaisena ja alkuperäisen muotoisena. Ruuhen pituus on 3.20 metriä ja leveys 50 cm. Materiaalin löydön ilmoittaja arvioi männyksi. Mittaamisen jälkeen ruuhi on upotettu uudelleen Mäkijärven pohjoisrannalle. Löytö on ilmoitettu Museovirastolle 1984.

Inventointi 2016

<i>Valokuvat</i>	-
<i>Löydöt</i>	-

Kohdetta ei ole tarkastettu vuoden 2016 inventoinnin yhteydessä.

Peruskarttaote 1:10000. Kohteet Mäkijärvi, Hanhioja 1-4 ja Järvipelto punaisella ympyrällä.

2 Mäntsälä Hanhioja 1 (vedenalainen mj 2047)

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	mahdollinen muinaisjäännös
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	alusten hylt, ruuhet
<i>Ajoitus</i>	ei määritelty
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	p= 6734918, i= 417865, z=
<i>Koordinaattien selite</i>	Muinaisjäännösrekisterin koordinaatit
<i>Sijainti</i>	Sahajärven ja Hanhilammen välisessä Hanhiojassa

Aiemmat tutkimukset ja löydöt

Pirkko Vilppula-Harkio, ilmoitus 1984

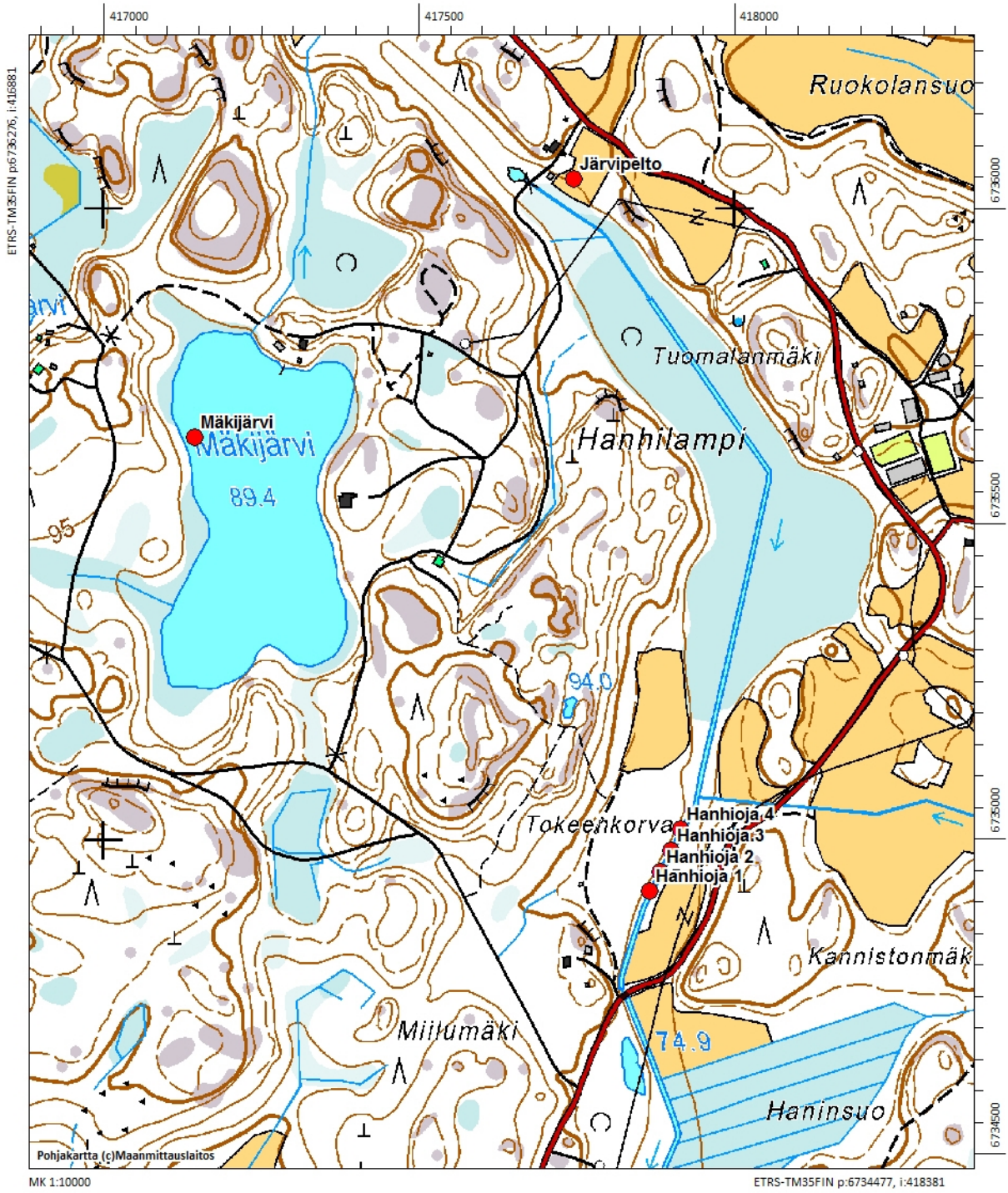
Muinaisjäännösrekisteri

Löytöpaikka on Mäntsälän keskustasta koilliseen Hautjärvenkylässä Hanhilammen ja Sahajärven eli Hautjärven välillä olevassa Hanhiojassa. Yksipuinen ruuhi, joka löytyi ojanperkauksen yhteydessä ja siirrettiin pois löytöpaikaltaan. Ruuha säilytetään Mäntsälän museossa. Löytö ilmoitettiin Museovirastolle 1984.

Inventointi 2016

<i>Valokuvat</i>	-
<i>Löydöt</i>	-

Kohdetta ei ole tarkastettu vuoden 2016 inventoinnin yhteydessä.

Peruskarttaote 1:10000. Kohteet Mäkijärvi, Hanhioja 1-4 ja Järvipelto punaisella ympyrällä.

3 Mäntsälä Hanhioja 2 (vedenalainen mj 2048)

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	mahdollinen muinaisjäännös
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	alusten hylt, ruuhet
<i>Ajoitus</i>	ei määritelty
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	p= 6734948, i= 417882, z=
<i>Koordinaattien selite</i>	Muinaisjäännösrekisterin koordinaatit
<i>Sijainti</i>	Sahajärven ja Hanhilammen välisessä Hanhiojassa

Aiemmat tutkimukset ja löydöt

Pirkko Vilppula-Harkio, ilmoitus 1984

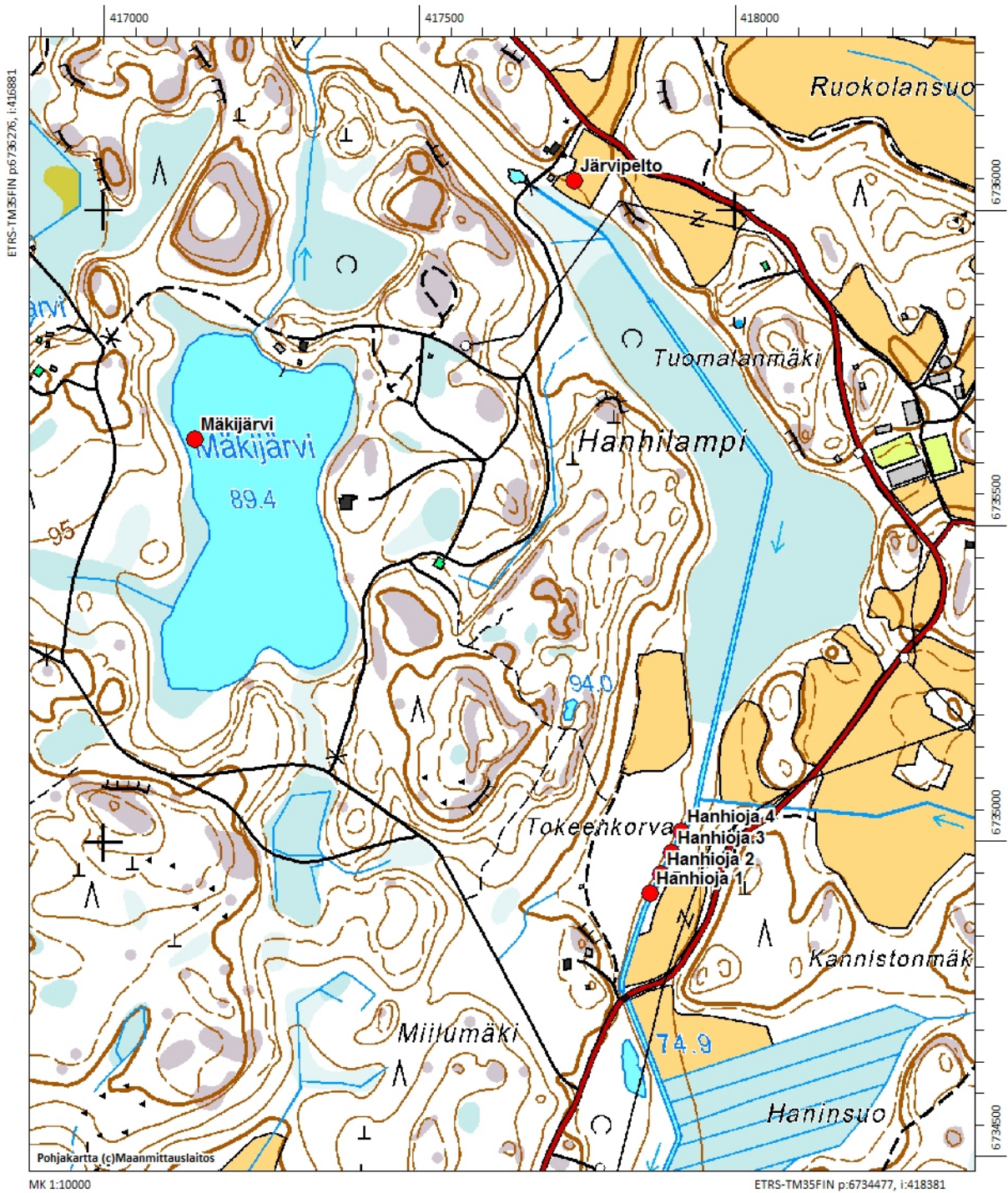
Muinaisjäännösrekisteri

Löytöpaikka on Mäntsälän keskustasta koilliseen Hautjärvenkylässä Hanhilammen ja Sahajärven eli Hautjärven välillä olevassa Hanhiojassa. Yksipuinen ruuhi, joka on löydetty ojanperkauksen yhteydessä ja siirretty pois alkuperäiseltä löytöpaikaltaan. Löytö ilmoitettiin Museovirastolle 1984.

Inventointi 2016

<i>Valokuvat</i>	-
<i>Löydöt</i>	-

Kohdetta ei ole tarkastettu vuoden 2016 inventoinnin yhteydessä.

Peruskarttaote 1:10000. Kohteet Mäkijärvi, Hanhioja 1-4 ja Järvipelto punaisella ympyrällä.

4 Mäntsälä Hanhioja 3 (vedenalainen mj 2049)

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	mahdollinen muinaisjäännös
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	alusten hylt, ruuhet
<i>Ajoitus</i>	ei määritelty
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	p= 6734983, i= 417899, z=
<i>Koordinaattien selite</i>	Muinaisjäännösrekisterin koordinaatit
<i>Sijainti</i>	Sahajärven ja Hanhilammen välisessä Hanhiojassa

Aiemmat tutkimukset ja löydöt

Pirkko Vilppula-Harkio, ilmoitus 1984

Muinaisjäännösrekisteri

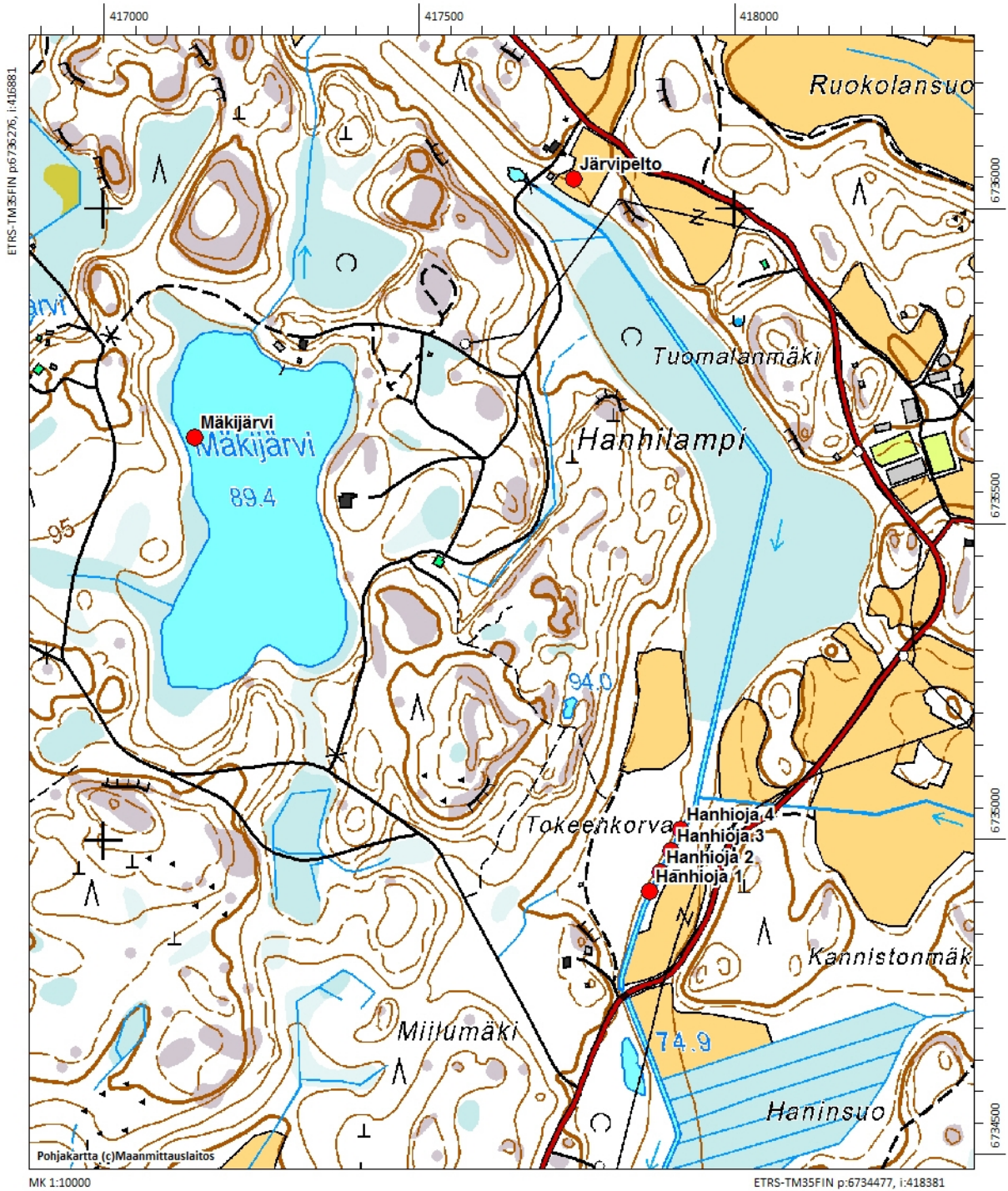
Löytöpaikka on Mäntsälän keskustasta koilliseen Hautjärvenkylässä Hanhilammen ja Sahajärven eli Hautjärven välillä olevassa Hanhiojassa. Yksipuinen ruuhi, joka on löydetty ojanperkauksen yhteydessä ja siirretty pois alkuperäiseltä löytöpaikaltaan. Löytö ilmoitettiin Museovirastolle 1984.

Inventointi 2016

<i>Valokuvat</i>	-
<i>Löydöt</i>	-

Kohdetta ei ole tarkastettu vuoden 2016 inventoinnin yhteydessä.

Peruskarttaote 1:10000. Kohteet Mäkijärvi, Hanhioja 1-4 ja Järvipelto punaisella ympyrällä.

5 Mäntsälä Hanhioja 4 (vedenalainen mj 2050)

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	mahdollinen muinaisjäännös
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	alusten hylt, ruuhet
<i>Ajoitus</i>	ei määritelty
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	p= 6735016, i= 417913, z=
<i>Koordinaattien selite</i>	Muinaisjäännösrekisterin koordinaatit
<i>Sijainti</i>	Sahajärven ja Hanhilammen välisessä Hanhiojassa

Aiemmat tutkimukset ja löydöt

Pirkko Vilppula-Harkio, ilmoitus 1984

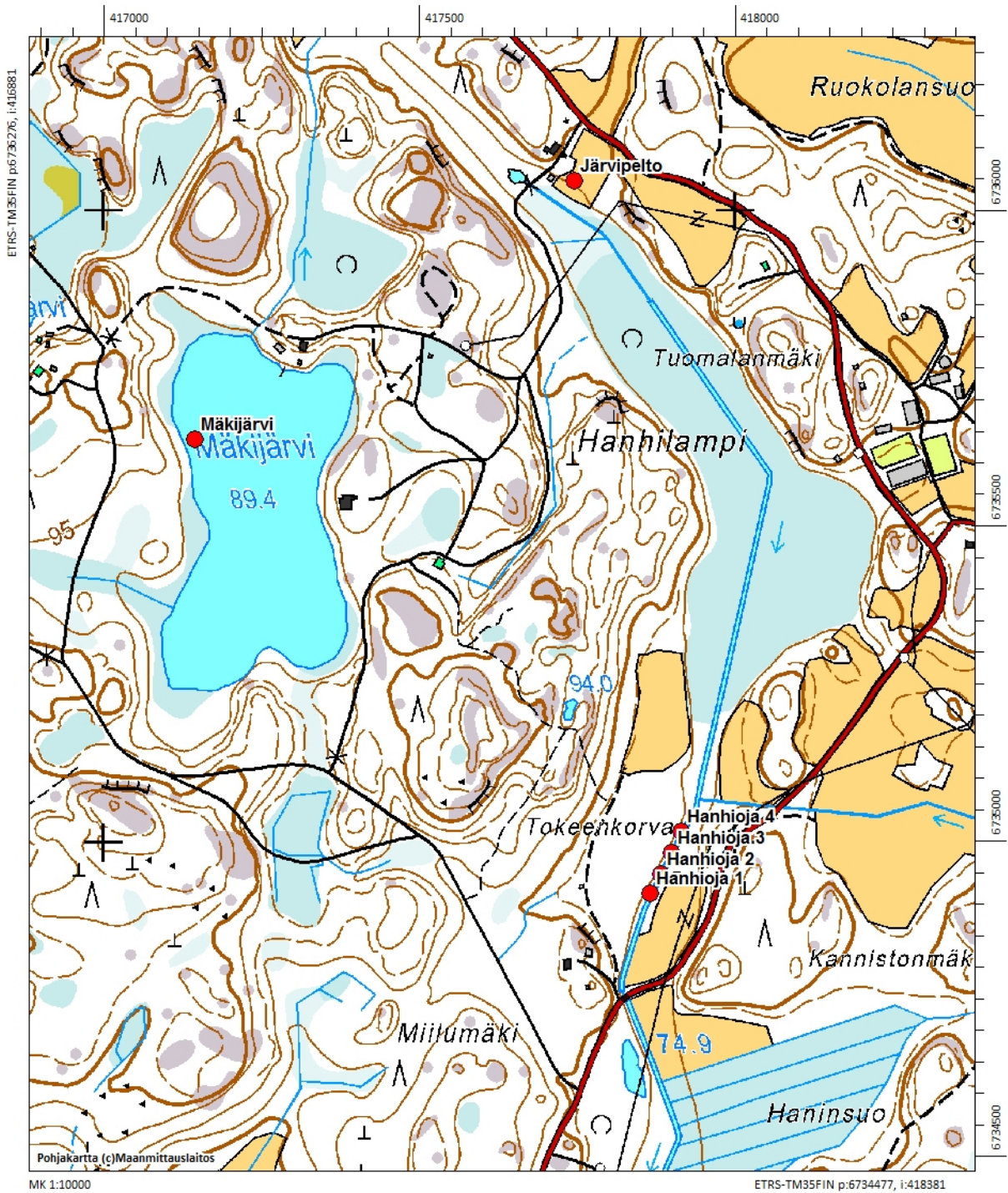
Muinaisjäännösrekisteri

Löytöpaikka on Mäntsälän keskustasta koilliseen Hautjärvenkylässä Hanhilammen ja Sahajärven eli Hautjärven välillä olevassa Hanhiojassa. Yksipuinen ruuhi, joka on löydetty ojanperkauksen yhteydessä ja siirretty pois alkuperäiseltä löytöpaikaltaan. Löytö ilmoitettiin Museovirastolle 1984.

Inventointi 2016

<i>Valokuvat</i>	-
<i>Löydöt</i>	-

Kohdetta ei ole tarkastettu vuoden 2016 inventoinnin yhteydessä.

Peruskarttaote 1:10000. Kohteet Mäkijärvi, Hanhioja 1-4 ja Järvipelto punaisella ympyrällä.

6 Mäntsälä Vähäsuo (505010003)

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	kivirakenteet, röykkiöt
<i>Ajoitus</i>	ajoittamaton
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	p= 6735471, i= 409486, z= 100
<i>Koordinaattien selite</i>	Muinaisjäännösrekisterin koordinaatit
<i>Sijainti</i>	Mäntsälän kirkosta 11 km pohjoiseen

Aiemmat tutkimukset ja löydöt

Tuula Heikkurinen-Montell, inventointi 1984

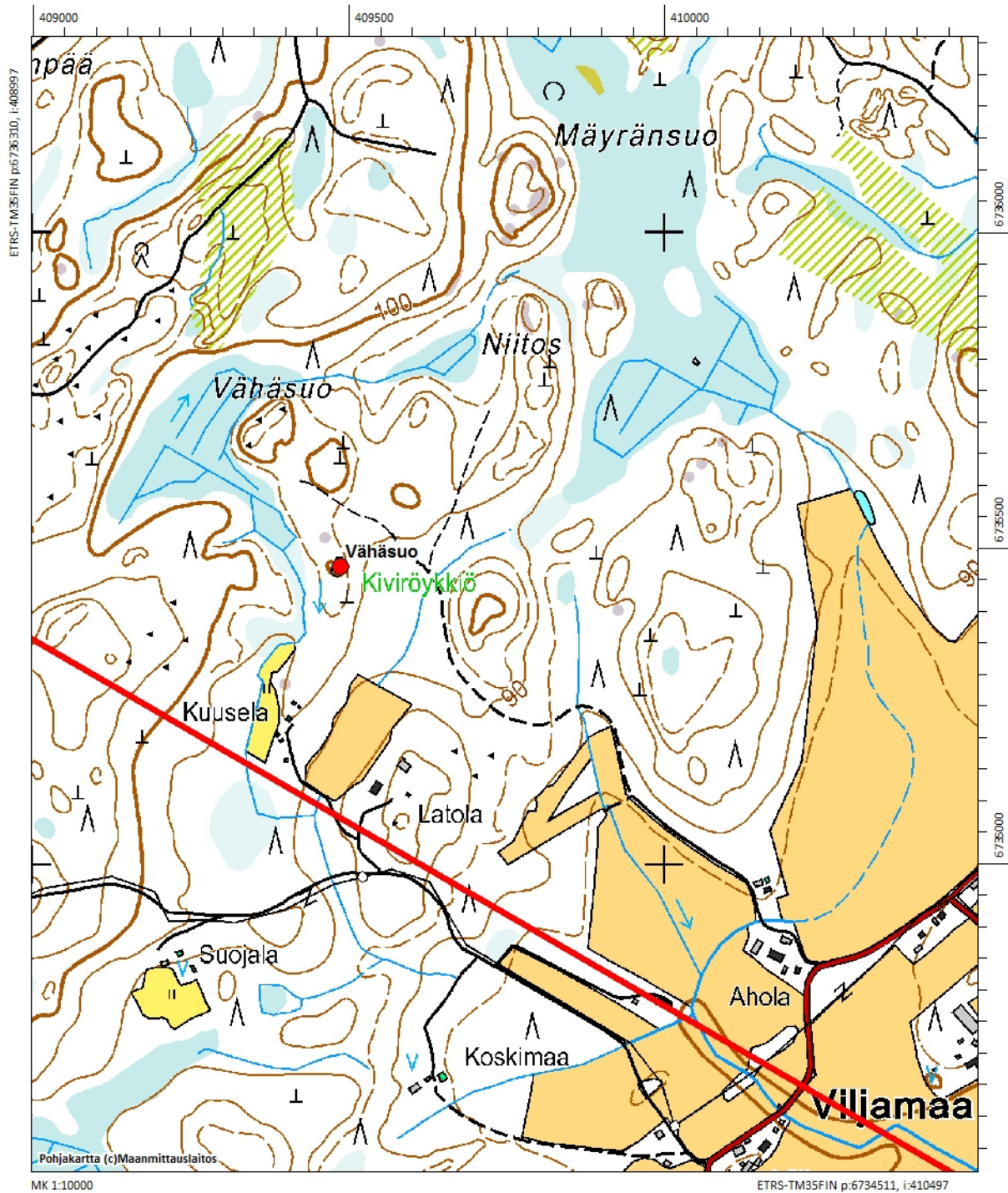
Muinaisjäännösrekisteri

Röykkiö sijaitsee 220 m etelälounaaseen Kuuselan tilalta, soiden ympäröimän kallionyppylän itälaidalla, kalliopohjalla. Röykkiön koko on 2 x 3 x 1 m ja se on erittäin hyvin säilynyt.

Inventointi 2016

<i>Valokuvat</i>	-
<i>Löydöt</i>	-

Kohdetta ei ole tarkastettu vuoden 2016 inventoinnin yhteydessä.

Peruskarttaote 1:10000. Vähäsuon röykkiö merkitty punaisella ympyrällä.

7 Mäntsälä Olkkostenmäki (505010012)

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	raaka-aineen hankintapaikat, louhokset
<i>Ajoitus</i>	ajoittamaton
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	p= 6730479, i= 414060, z= 105
<i>Koordinaattien selite</i>	Muinaisjäännösrekisterin koordinaatit
<i>Sijainti</i>	Mäntsälän kirkosta 11 km länsiluoteeseen

Aiemmat tutkimukset ja löydöt

Mirja Koskimies, tarkastus 1971 (KM 18427 kvartssia)
Tuula Heikkurinen-Montell, inventointi 1984 (KM 22402 kvartssia)

Muinaisjäännösrekisteri

Kvartsilouhos sijaitsee Olkkostenmäellä Kaukalammilta Hautjärvelle johtavan tien eteläpuolella, noin 200 m:n päässä tiestä. Louhos on kallioalueen kaakkoon viettävällä puolella, mäkialueen koillispuolella. Etelään viettävän avokallion laakealla pinnalla on 20–24 m pitkä kvartsisuoni. Löydöt kvartssia.

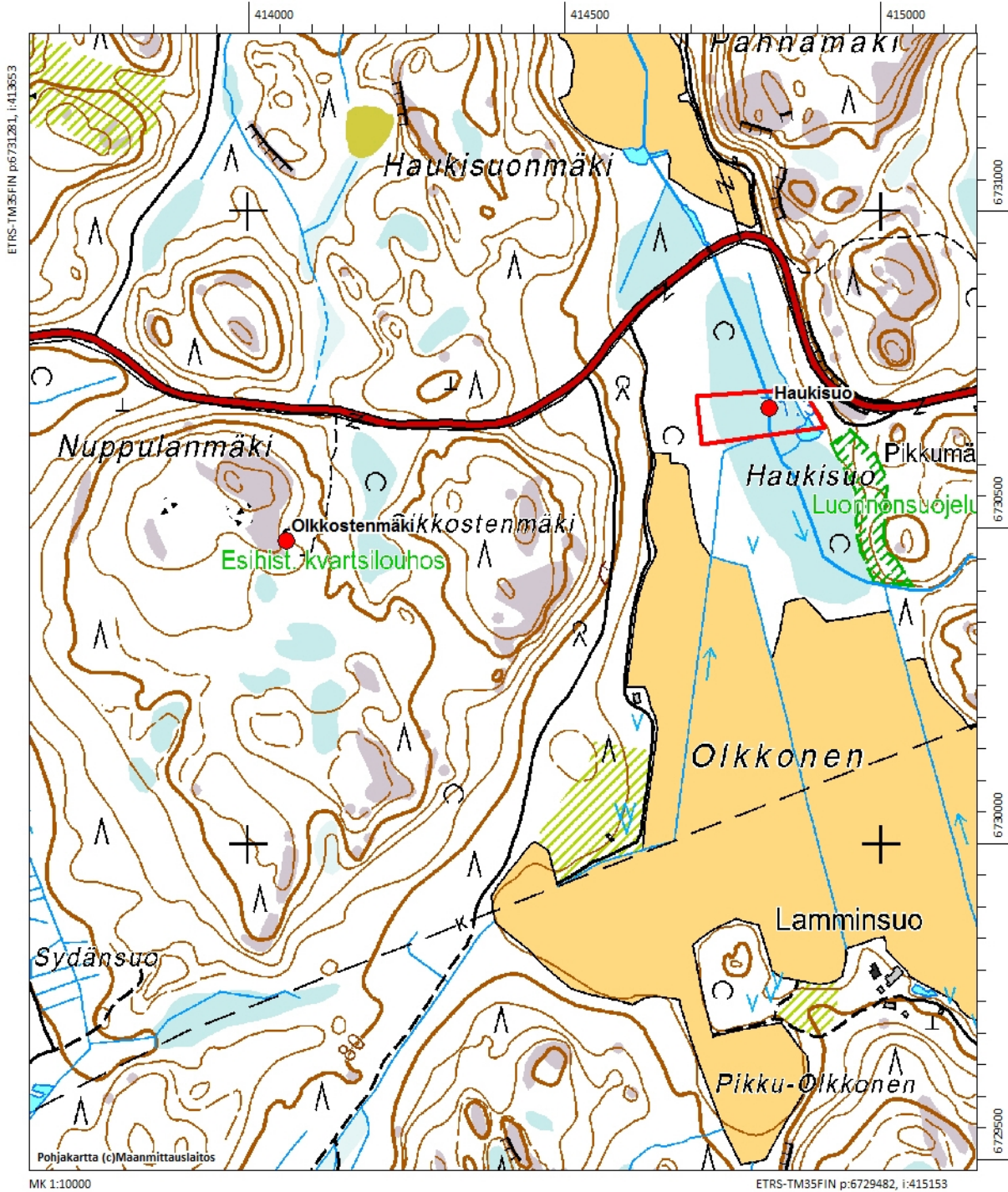
Inventointi 2016

<i>Valokuvat</i>	AKDG 5043:1
<i>Löydöt</i>	-

Kohde pyrittiin tarkastamaan vuoden 2016 inventoinnissa, mutta sitä ei pystytty paikallistamaan tarkasti. Oletettu louhoksen paikka käytiin kuitenkin valokuvaamassa.

AKDG 5043:1. Olkkostenmäki. Kvartsilouhoksena pidetty kohde. Kuva etelästä. Kuvaaja: Vesa Laulumaa.

Peruskarttaote 1:10000. Olkkostenmäki merkitty punaisella ympyrällä, Haukisuon kohde myös rajattu.

8 Mäntsälä Hunttijärvi (505010014)

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	raaka-aineen hankintapaikat, louhokset
<i>Ajoitus</i>	ajoittamaton
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	p= 6736952, i= 416037, z= 100-102
<i>Koordinaattien selite</i>	Muinaisjäännösrekisterin koordinaatit
<i>Sijainti</i>	Mäntsälän kirkosta 24 km koilliseen

Aiemmat tutkimukset ja löydöt

Mirja Koskimies, tarkastus 1971 (KM 18425:1-2 kvartssia)
Tuula Heikkurinen-Montell, inventointi 1984 (KM 22401 kvartssia)
Timo Jussila, inventointi 2002
Johanna Seppä, koekaivaus 2002 (KM 33611:1-24 kvartssia, maasälpää ja iskukivi)

Muinaisjäännösrekisteri

Kohde sijaitsee etelään viettävässä kalliomaastossa. Louhos on kallion etelä-kaakkoisreunalla, jyrkän kallio-
kielekkeen päällä. Osa kvartsisuonesta on näkynyt paljaana. Alueen pohjoispuolella, siitä noin 500 m etäi-
syydellä, kulkee Levannon–Hautjärven tie. Löydöt kvartssia.

Inventointi 2016

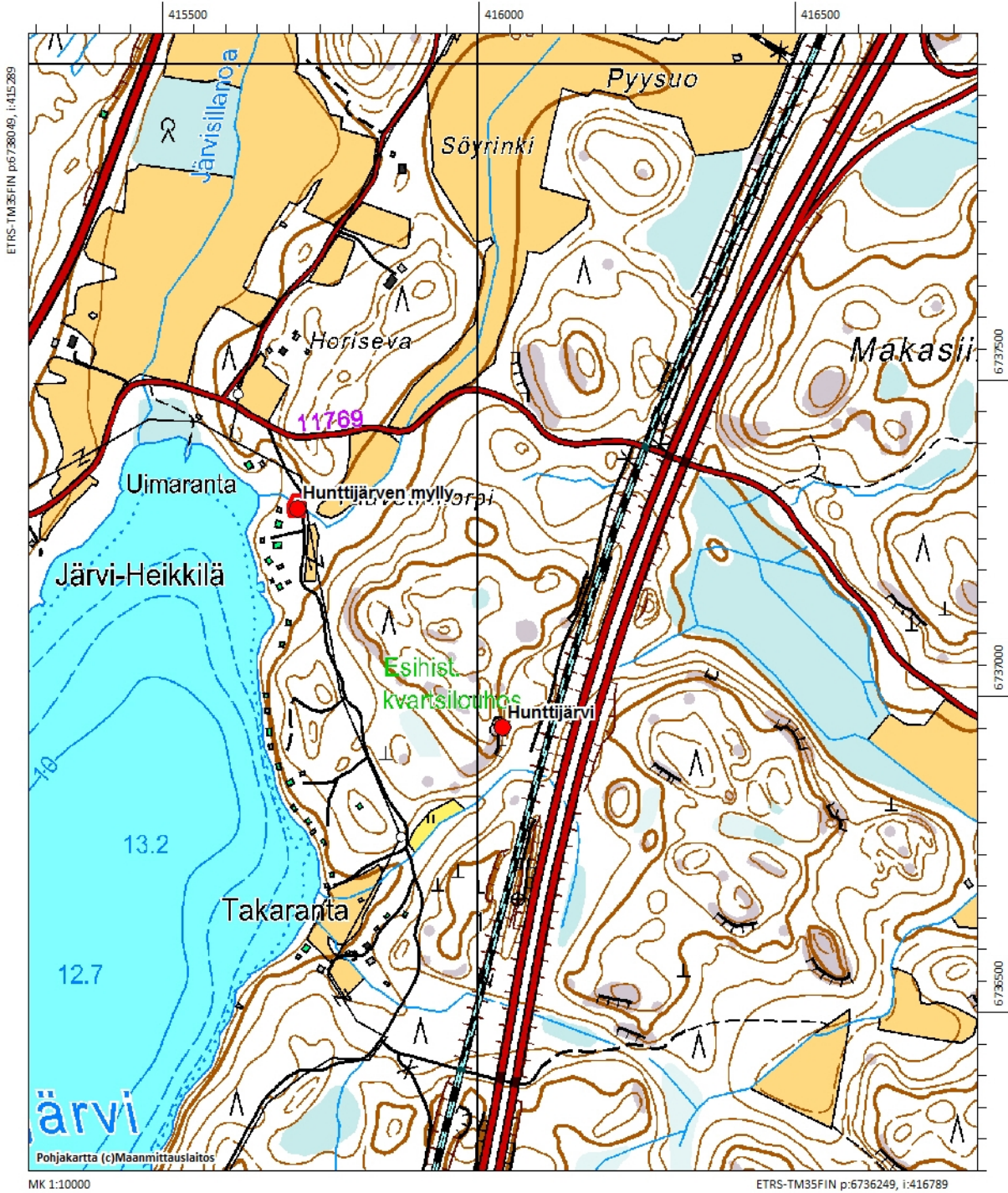
<i>Valokuvat</i>	AKDG 5043:2
<i>Löydöt</i>	-

Kohde pyrittiin tarkastamaan vuoden 2016 inventoinnissa, mutta sitä ei pystytty paikallistamaan. Mahdol-
lisesti suoni on sammaleen peitossa.

AKDG 5043:2. Hunttijärvi.
Hunttijärven kvartsilouhok-
sen maastoa, pohjoisesta.
Kuvaaja: Petro Pesonen.

Peruskarttaote 1:10000. Hunttijärvi ja Hunttijärven mylly, jälkimmäinen myös rajattu.

9 Mäntsälä Mikkola (505010017)

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	asuinpaikat
<i>Ajoitus</i>	kivikautinen
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	p= 6728596, i= 410792, z= 71
<i>Koordinaattien selite</i>	Muinaisjäännösrekisterin koordinaatit
<i>Sijainti</i>	Mäntsälän kirkosta 6 km pohjoiskoilliseen

Aiemmat tutkimukset ja löydöt

Timo Jussila, inventointi 2002 (KM 33121:1-2 kvartsia)
Johanna Seppä, koekaivaus 2002 (KM 33609:1-6 kvartsia ja porfyriittiä)

Muinaisjäännösrekisteri

Kohde sijaitsee vanhan Lahdentien (140) itäpuolella Mäntsäläjoen laaksossa. Koekaivausten perusteella paikalla on kyntämisen osittain tuhoama kivikautinen asuinpaikka. Löydöt kvartsi- ja porfyriittiesine ja iskoksia

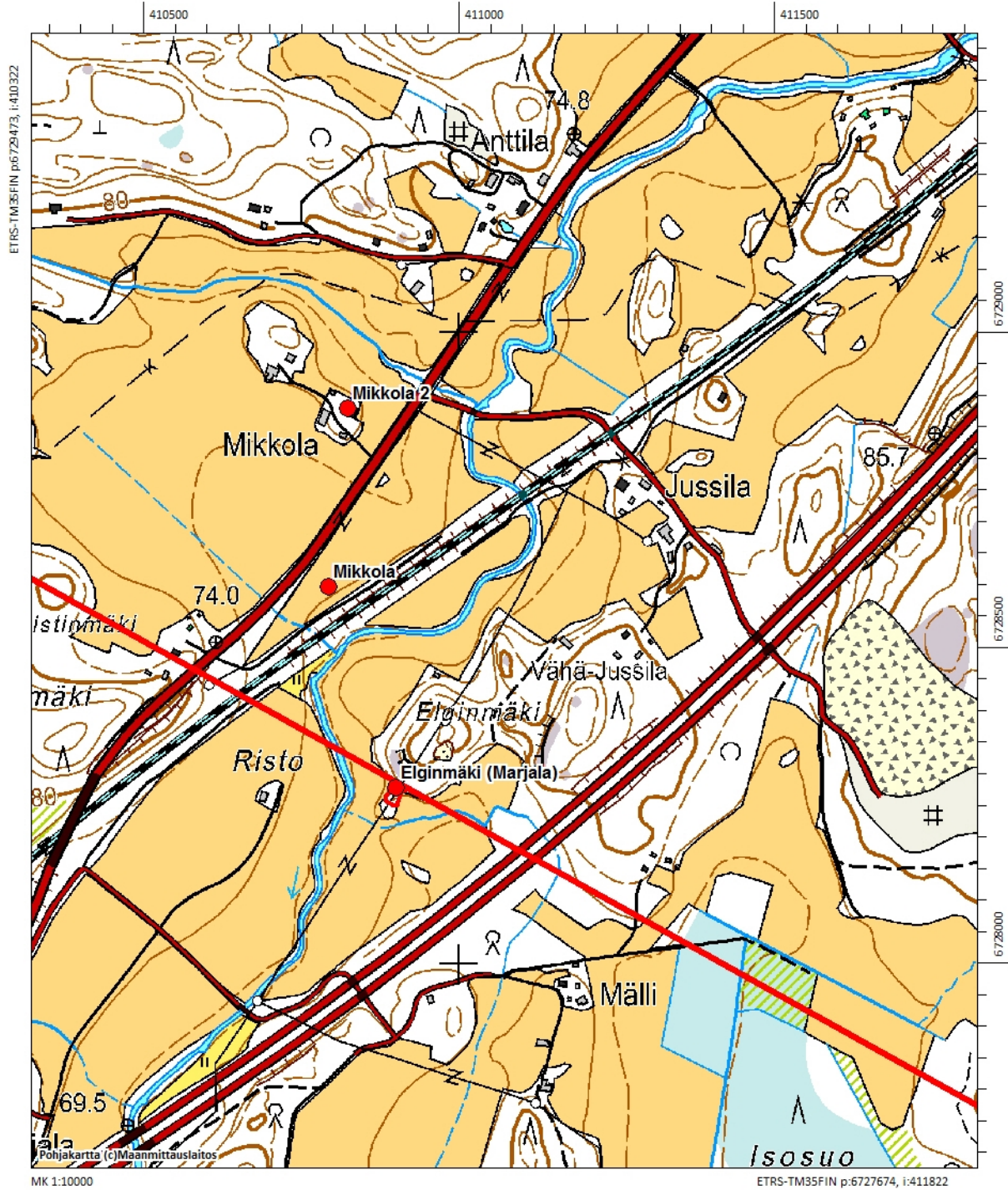
Inventointi 2016

<i>Valokuvat</i>	AKDG 5043:3
<i>Löydöt</i>	-

Kohde tarkastettiin vuoden 2016 inventoinnissa, mutta peltoalueella ei tehty uusia havaintoja. Asuinpaikka sijaitsee Mäntsälänjoen varressa, kohdalla joka on muinoin ollut Kaukalammen muinaisjärven rannalla. Mikkolan tilan mailta on lisäksi löytynyt irtolöytönä alkeellinen kirves KM 3535:1 (kohde Mikkola 2).

AKDG 5043:3. Mikkola. Kivikautinen asuinpaikka pellolla. Kuva lännestä. Kuvaaja: Vesa Laulumaa.

Peruskarttaote 1:10000. Mikkola, Mikkola 2 ja Elginmäki (Marjala), viimeksi mainittu myös rajattu.

10 Mäntsälä Jokiranta (505040001)

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	löytöpaikka
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	löytöpaikat, irtolöytöpaikat
<i>Ajoitus</i>	esihistoriallinen
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	p= 6729307, i= 411876, z= 72
<i>Koordinaattien selite</i>	Muinaisjäännösrekisterin koordinaatit
<i>Sijainti</i>	Mäntsälän kirkosta 7,2 km pohjoiskoilliseen

Aiemmat tutkimukset ja löydöt

Irtolöytö (KM 2452:59 tasataltta)
Timo Jussila, inventointi 2002 (KM 33122 hiotun kiviesineen katkelma)
Johanna Seppä, koekaivaus 2002 (KM 33610 hioimen katkelma)

Muinaisjäännösrekisteri

Hiotun kiviesineen KM 33122 löytöpaikka. Koekaivauksissa ei löydetty merkkejä kiinteästä muinaisjäännöksestä.

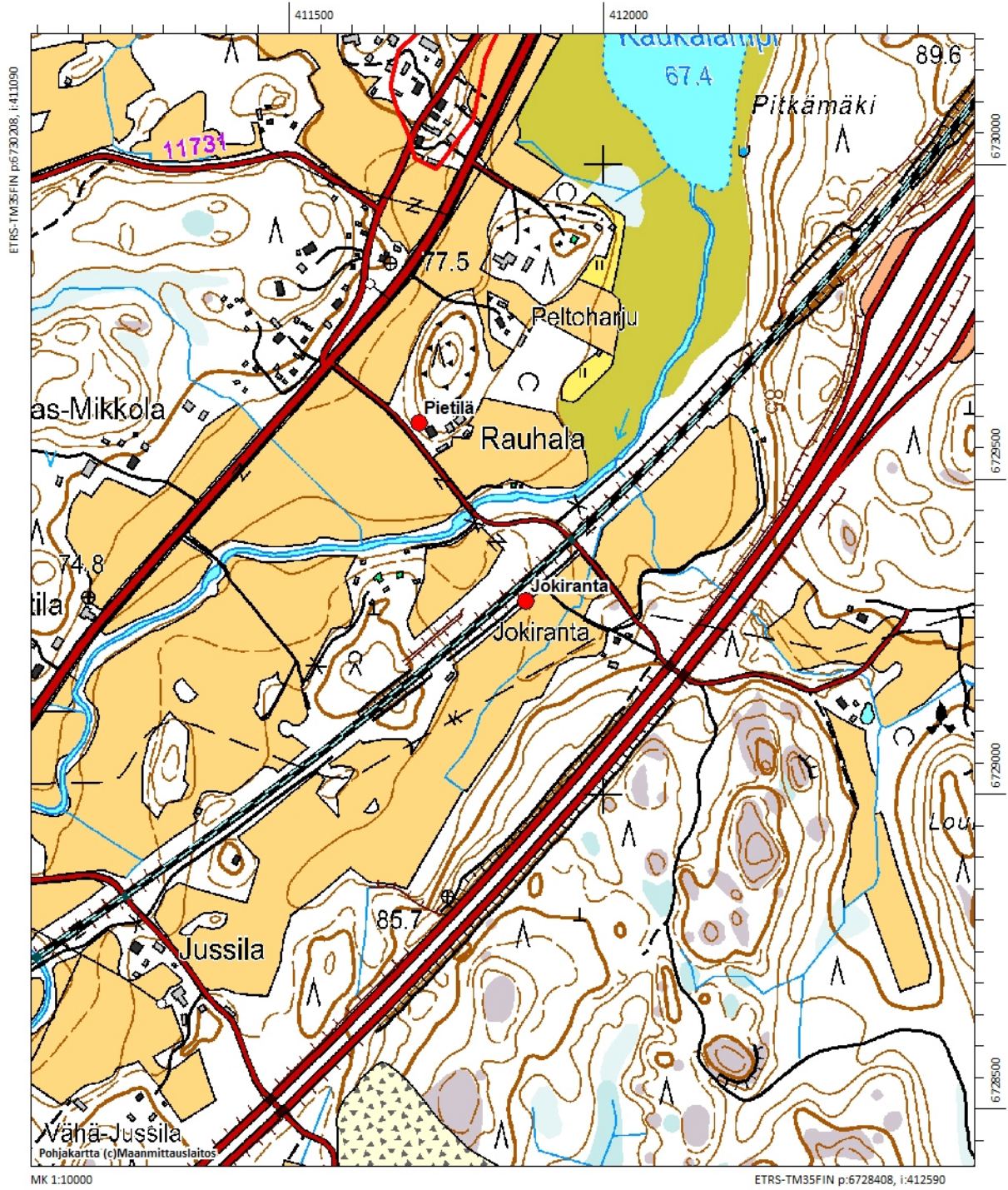
Inventointi 2016

<i>Valokuvat</i>	AKDG 5043:4
<i>Löydöt</i>	-

Kohde tarkastettiin vuoden 2016 inventoinnissa, mutta peltoalue oli tarkastuhetkellä kesannolla eikä sillä voitu tehdä mitään uusia havaintoja. Löytöpaikka sijaitsee Kaukalammen kosteikon eteläpuolella olevan niemekkeen itärinteessä.

AKDG 5043:4. Jokiranta. Kohde sijaitsee aivan junaradan vieressä. Kuva koillisesta. Kuvaaja: Vesa Laulumaa.

Peruskarttaote 1:10000. Jokiranta ja Pietilä merkitty punaisella ympyrällä.

11 Mäntsälä Hautjärven kartano (1000003644)

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	asuinpaikat, kartanonpaikat
<i>Ajoitus</i>	historiallinen
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	p= 6732132, i= 416989, z= 80-85
<i>Koordinaattien selite</i>	arvioitu kartalta (kartanon päärakennus)
<i>Sijainti</i>	Mäntsälän kirkosta 12,7 km koilliseen

Aiemmat tutkimukset ja löydöt

Marianna Niukkanen, tarkastus 2002

Muinaisjäännösrekisteri

Hautjärven kartanon talouspihasta pohjoiseen vievän pienen hiekkatien varressa, tien länsipuolella, Saha- eli Hautjärveen viettävässä, vanhoja kuusia kasvavassa rinteessä sijaitseva umpinainen kivi- ja maavalli. Vallirakenne on muodoltaan viisikulmainen ja sen halkaisija on joitakin kymmeniä metrejä. Osa valleista on maarakenteisia ja noin metrin korkuisia, vallin sisäpuolella on oja josta maat on lapioitu. Osa valleista, mm. tien vieressä oleva, on kookkaista kivistä rakennettuja. Vallin päällä kasvaa joitakin vanhoja kuusia. Vallin sisäpuolella, aitauksen yläosassa on erittäin suurista siirtokivilohkareista koottu epämääräinen rakenne. Aitauksen yhdessä kulmassa on suorakulmainen kuoppa, luultavasti kellari. Yhdessä kulmassa on ampuma- paikalta tai vastaavalta vaikuttava suojarakenne. Rakenteen itäpuolella kulkeva tie on vanha, ja alueella on kahakoitu isonvihan aikana. Kysymyksessä on mahdollisesti jonkinlainen puolustusrakenne tai piilopirtin paikka.

Inventointi 2016

<i>Valokuvat</i>	AKDG 5043:5-11
<i>Löydöt</i>	-

Kohde on jaettu useaan alakohteeseen: 1) kartanon pihapiiri, 2) valli, ja 3) vanhat tiet.

Hautjärven eli Siversbergin kartanon sijainti näyttää vanhojen karttojen perusteella vaihtelevan, mutta kartanon todennäköisin paikka on kuitenkin sen nykyisellä paikalla. Viimeistään 1800-luvun puolivälissä kartano on varmuudella sijainnut nykyisellä paikallaan, ja vuoden 1852 tiluskarttaan on merkitty kartanon rakennukset melko tarkasti. Kartanon alue on sekoitus vanhaa viimeistään 1800-luvulla rakennettua rakennuskantaa ja modernia rakentamista. Aktiivinen käyttö on todennäköisesti hävittänyt osan varhaisemman asutuksen jäljistä. Nykyisistä rakennuksista kartanon päärakennus ja kaksi vilja-aittaa ovat suojeltuja (rakennusperintörekisteri 200059 Hautjärven kartano). Piha-alueella oli tasattujen nurmialueiden ja rakennusten välissä useita kohoumia, mahdollisesti kivien ja maan sekaisia kasoja, jotka voivat olla peräisin varhaisemmista rakennuksista. Kartanon koillispuolella navetan ja vanhan asuinrakennuksen välisellä nurmitasanteella lienee ollut kookas rakennus. Myös järveltä tulevan puistokäytävän lounaispuolella noin käytävän puolivälissä vaikutti sijainneen rakennus. Myös kartanon lounaispuolella tilanhoitajan asunnolle menevän pihatien pohjoispuolella oli ilmeisen rakennuksen perustuksen jäännös. Tilanhoitajan asunnolle johtavan

tien eteläpuolella, vanhan aitan kohdalla, oli vallireunainen, pyöreähkö kuoppa, jonka halkaisija oli n. 6 m. Kuopan syvyys oli n. 2 m. Kuopassa oli lohkottuja kiviä. Kyse voi olla kellarikuopasta.

Aiemmin havaittu valli sijaitsee lähellä Hautjärven kartanoa. Vuoden 2016 inventoinnissa se löytyi kartanon lämpövoimalan takaa lähtevän vanhan tielinjan ja Sahajärven rantaan vievän polun välistä, tieltä länteen viettävän rinteen juurelta, vanhasta kuusimetsästä. Puita kasvoi niin vallien päällä kuin ojassakin. Kohde ei sijainnut muinaisjäännösrekisterissä olevien koordinaattien kohdalla vaan n. 300 m etelälounaaseen. Maastossa oli havaittavissa pitkänomainen kivistä ja maasta koostunut valli, joka oli jotakuinkin pohjois-etelä-suuntainen. Sen itäpuolella oli havaittavissa oja. Rakenne oli arviolta 20–30 m. pituinen. Eteläpäädyssä oli pyöreähkö kuoppa, jonka ympärillä oli vallit, kuopan halkaisija n. 3 m, syvyys n. 1,5 m. Aiemmin havaittuja sivuja ei enää erottunut, ei myöskään mitään suojarakenteita vallin lisäksi. Maanomistaja kuvaili rakenteen näyttäneen parikymmentä vuotta sitten suorakaiteen muotoiselta ja sen kulmissa olisi ollut koholla olevat kartiot. Tällaista ei nyt ollut havaittavissa, mutta alue oli erittäin vaikeakulkuista kaatuneiden puiden vuoksi ja kaatuneet puut saattoivat myös peittää joitakin alueella olleita rakenteita.

Kartanolta koilliseen kulkevat polut ovat samoilla sijoillaan Kuninkaan kartastossa ja isojakokartoissa kyläteinä. Niitä ei liene myöhemmin juurikaan rakennettu, joten näitä linjauksia voi pitää potentiaalisina muinaisjäännöskohteina.

AKDG 5043:5. Hautjärven kartano. Mahdollinen vanha kylätie kartanon metsän halki, pohjoisesta. Kuvaaja: Petro Pesonen.

AKDG 5043:6. Hautjärven kartano. Kivi- ja maavalli sekä kuoppa ja ojanne, ilmeisesti muinaisjäännösrekisterin kohde, etelästä. Kuvaaja: Tuija Väisänen.

AKDG 5043:7. Hautjärven kartano. Kivi- ja maavalli sekä kuoppa ja ojanne, ilmeisesti muinaisjännösrekisterin kohde, kaakosta. Kuvaaja: Tuija Väisänen.

AKDG 5043:8. Hautjärven kartano. Mahdollisen rakennuksen paikka kartanon pihassa, päärakennuksen koillispuolella, koillisesta. Kuvaaja: Tuija Väisänen.

AKDG 5043:9. Hautjärven kartano. Hautjärven kartanon piha ja maa(kivi)valli, mahdollisesti puretun rakennuksen jäännös, idästä. Kuvaaja: Tuija Väisänen.

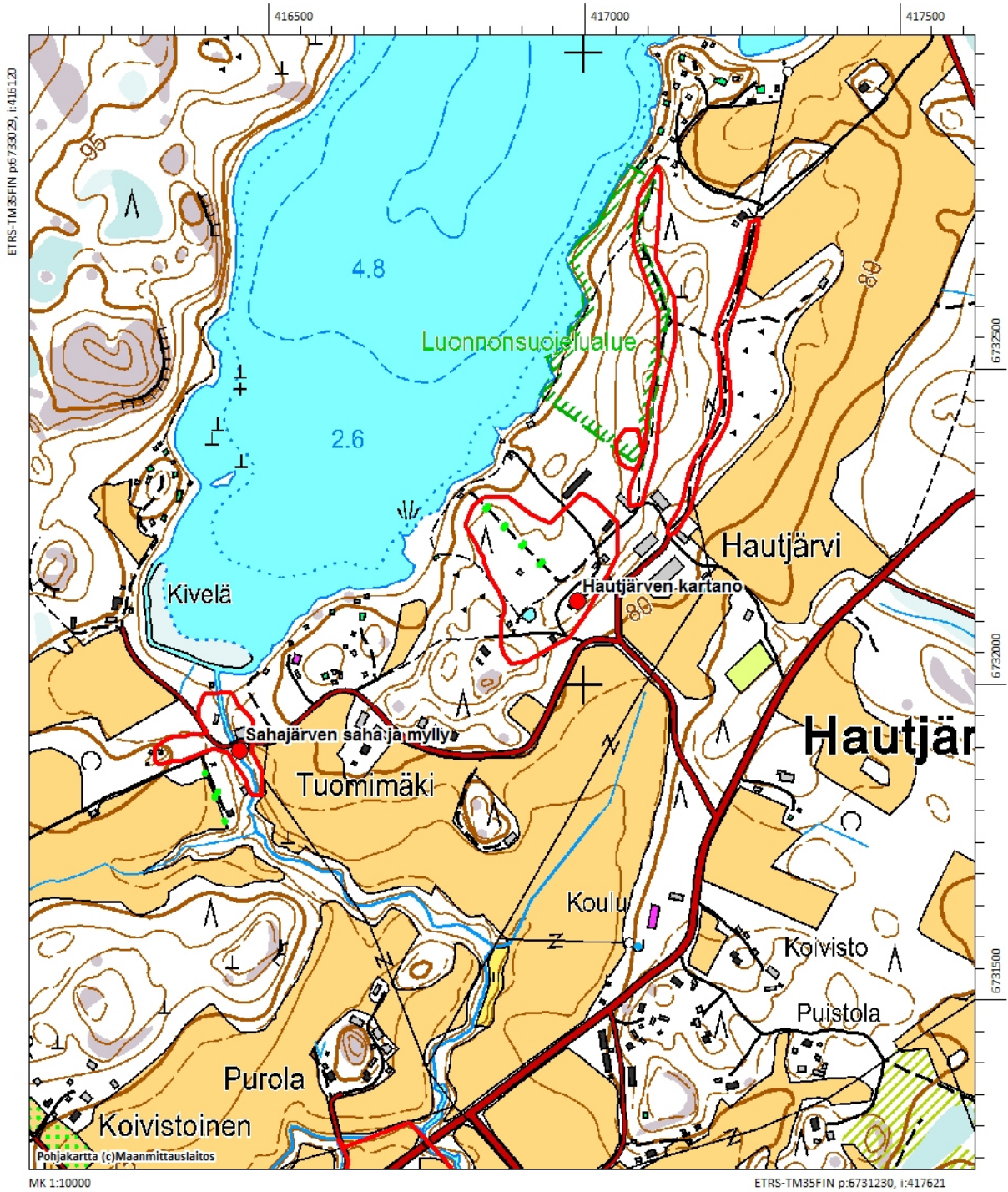

AKDG 5043:10. Hautjärven kartano. Osin kivetty kuoppa pihapiirin reunalla, kellari-kuoppa? Idästä. Kuvaaja: Tuija Väisänen.

AKDG 5043:11. Hautjärven kartano. Todennäköinen rakennuksen pohja kartanon lounaispuolella, lounaasta. Kuvaaja: Tuija Väisänen.

Peruskarttaote 1:10000. Hautjärven kartano ja Sahajärven saha ja mylly rajattu punaisella.

12 Mäntsälä Mikkola 2 (1000005977)

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	löytöpaikka
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	löytöpaikat, irtolöytöpaikat
<i>Ajoitus</i>	kivikautinen
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	p= 6728879, i= 410823, z=
<i>Koordinaattien selite</i>	Muinaisjäännösrekisterin koordinaatit
<i>Sijainti</i>	Mäntsälän kirkosta 6,7 km pohjoiskoilliseen

Aiemmat tutkimukset ja löydöt

Irtolöytö (KM 3535:1 tasataltta)
Tuula Heikkurinen-Montell, inventointi 1984

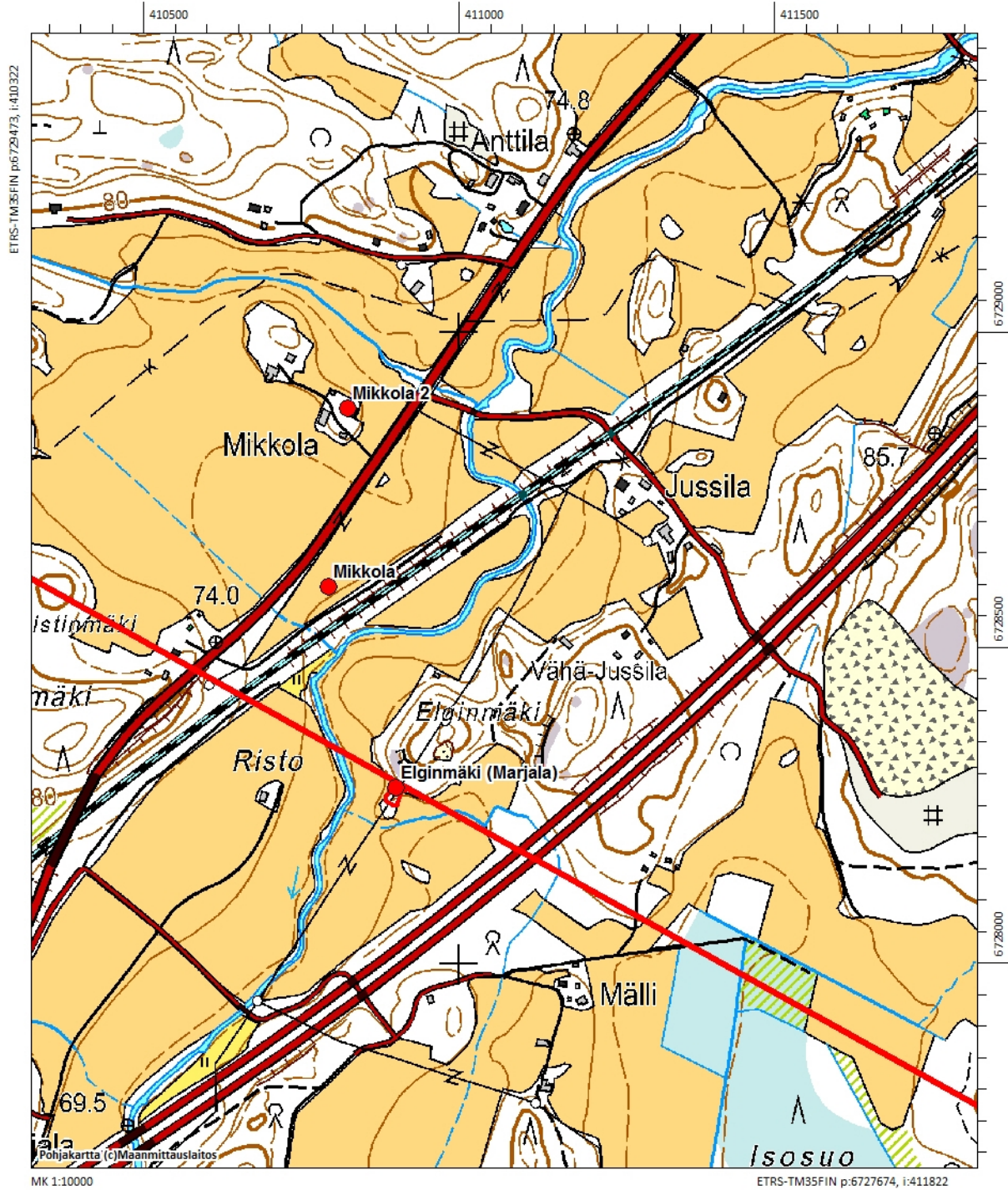
Muinaisjäännösrekisteri

Tasataltta (KM 3535:1) on löytynyt Kaukalammin Mikkolan talon Ruiskunpelto-nimisestä paikasta. Löytöpaikkaa ei pystytty vuoden 1984 inventoinnin yhteydessä selvittämään.

Inventointi 2016

<i>Valokuvat</i>	-
<i>Löydöt</i>	-

Mikkolan talosta etelään pellolla sijaitsee kivikautinen asuinpaikka (Mikkola). Mahdollisesti tasataltta on peräisin täältä.

Peruskarttaote 1:10000. Mikkola, Mikkola 2 ja Elginmäki (Marjala), viimeksi mainittu myös rajattu.

13 Mäntsälä Pietilä (1000005978)

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	löytöpaikka
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	löytöpaikat, irtolöytöpaikat
<i>Ajoitus</i>	kivikautinen
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	p= 6729589, i= 411706, z=
<i>Koordinaattien selite</i>	Muinaisjäännösrekisterin koordinaatit
<i>Sijainti</i>	Mäntsälän kirkosta 7,7 km pohjoiskoilliseen

Aiemmat tutkimukset ja löydöt

Irtolöytö (KM 2452:59 tasataltta)
Tuula Heikkurinen-Montell, inventointi 1984

Muinaisjäännösrekisteri

Tasataltta (KM 2452:59) löytyneet Kaukalammin Pietilän eli Rauhalan tilalta. Tarkkaa löytöpaikkaa ei tiedetä.

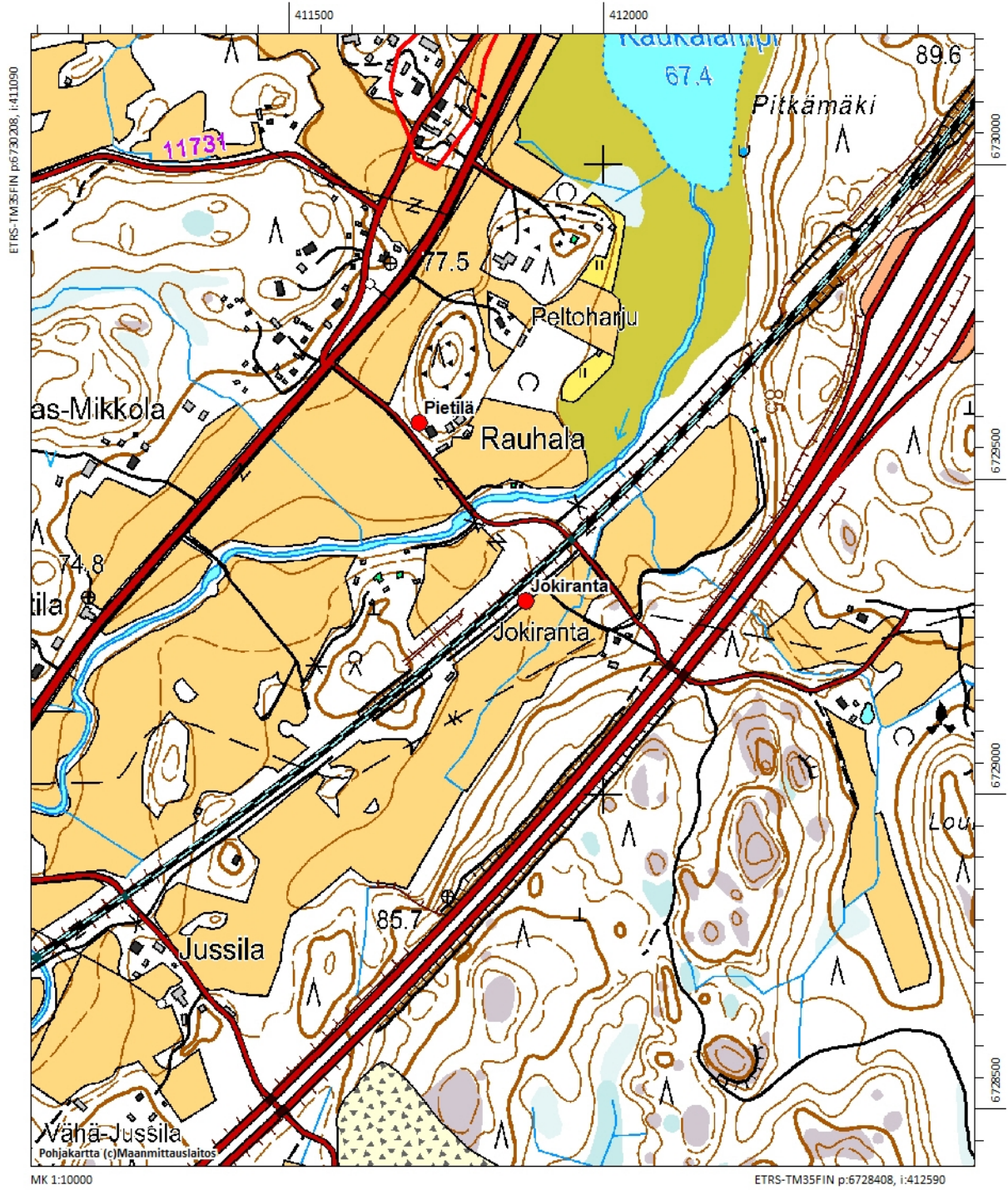
Inventointi 2016

<i>Valokuvat</i>	AKDG 5043:12
<i>Löydöt</i>	-

Rauhala eli entinen Pietilä sijaitsee Kaukalammin eteläpuolella olevalla kumpareella. Löydöstä ei inventoinnin yhteydessä saatu enempää tietoa.

AKDG 5043:12. Pietilä. Kivikautinen löytöpaikka. Pietilän talon pellot olivat inventoinnin aikaan kyntämättä. Kuva kaakosta. Kuvaaja: Vesa Laulumaa.

Peruskarttaote 1:10000. Jokiranta ja Pietilä merkitty punaisella ympyrällä.

14 Mäntsälä Lystisaari (100005979)

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	löytöpaikka
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	löytöpaikat, irtolöytöpaikat
<i>Ajoitus</i>	kivikautinen
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	p= 6729589, i= 411706, z=
<i>Koordinaattien selite</i>	Muinaisjäännösrekisterin koordinaatit
<i>Sijainti</i>	Mäntsälän kirkosta 7,7 km pohjoiskoilliseen

Aiemmat tutkimukset ja löydöt

Irtolöytö (KM 18966 alkeellinen kirves)
Irtolöytö (KM 19707:1-2 kynsitaltta, kvartsi-iskos)
Tuula Heikkurinen-Montell, inventointi 1984 (KM 22400 keramiikkaa)
Irtolöytö (KM 22441 asuinpaikkalöytöjä)
Päivi Pykälä-aho, koekaivaus 1984 (KM 22589 kvartsia, ei raporttia)

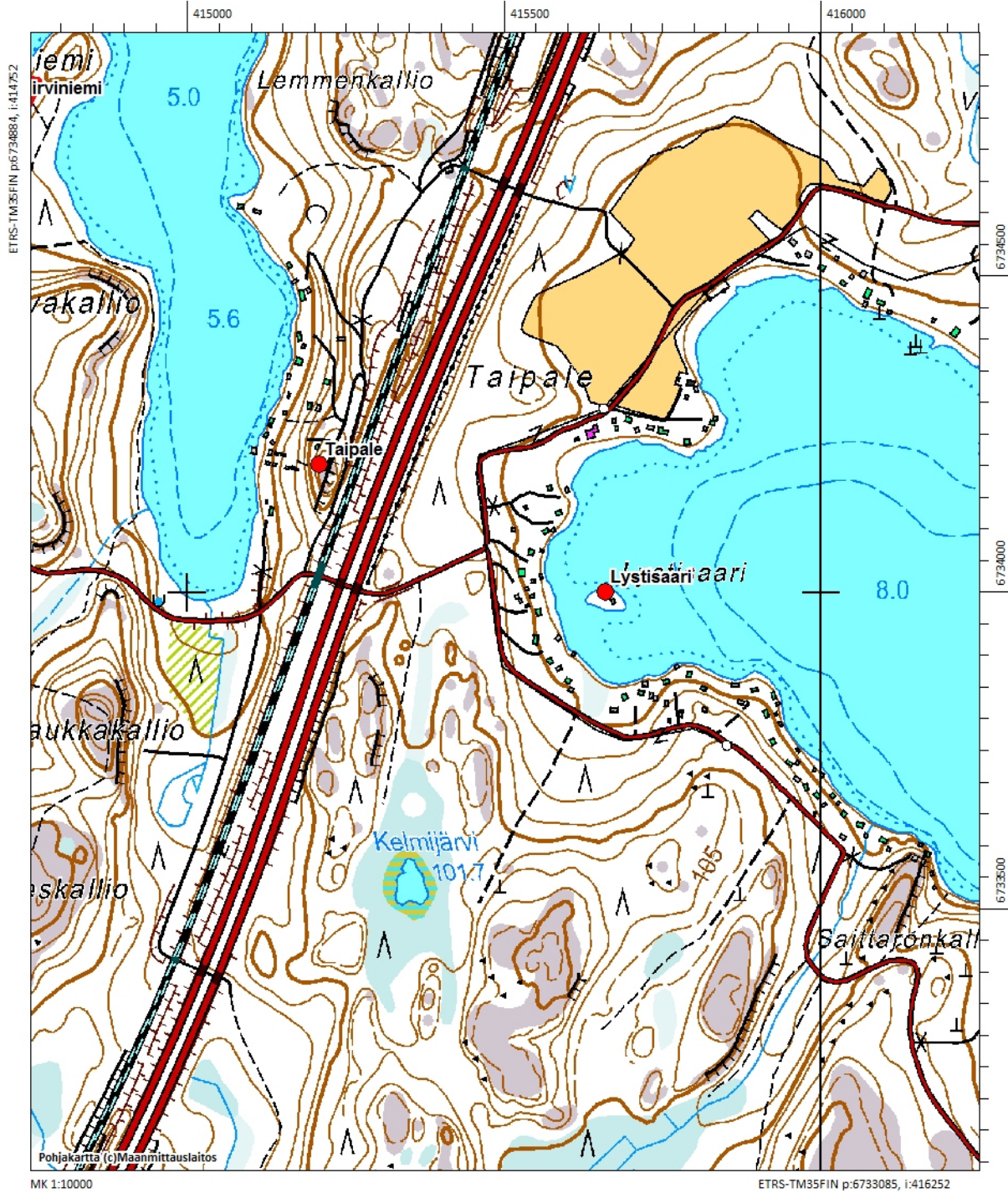
Muinaisjäännösrekisteri

Kivikautinen löytöpaikka sijaitsee Sahajärven länsiosassa olevassa Lystisaarella (eli Luhtisaarella). Saari on pieni, noin 50 x 25 m, rannoiltaan kivikkoisen, mutta tiheää metsää kasvava alue. Saarelta on löydetty useita kivikautisia esineitä, mm. keramiikkaa, kivikirves ja kynsitaltta. Vuoden 1984 inventoinnissa ja koekaivauksissa ei kuitenkaan löydetty mitään kiinteään muinaisjäännökseen viittaavaa.

Inventointi 2016

<i>Valokuvat</i>	-
<i>Löydöt</i>	-

Saarella ei käyty vuoden 2016 inventoinnin yhteydessä. Vuonna 1984 paikalla on tehty koekaivaus jossa ei havaittu merkkejä kiinteästä muinaisjäännöksestä. Raporttia ei kuitenkaan ole jätetty. Löytöjen kohtuullisen suuri määrä kuitenkin viittaa siihen, että saarella olisi ainakin ollut kivikautinen asuinpaikka.

Peruskarttaote 1:10000. Lystisaaren ja Taipaleen kohteet merkitty punaisella ympyrällä.

15 Mäntsälä Taipale (1000005980)

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	löytöpaikka
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	löytöpaikat, irtolöytöpaikat
<i>Ajoitus</i>	rautakautinen
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	p= 6734202, i= 415208, z= 100
<i>Koordinaattien selite</i>	Muinaisjäännösrekisterin koordinaatit
<i>Sijainti</i>	Mäntsälän kirkosta 13,4 km pohjoiskoilliseen

Aiemmat tutkimukset ja löydöt

Irtolöytö (KM 13941 pronssinen miekankenkäin)
Anna-Liisa Hirviluoto, tarkastus 1956
Tuula Heikkurinen-Montell, inventointi 1984

Muinaisjäännösrekisteri

Pronssinen miekankenkäin (KM 13941) on löytynyt Hautjärven kylästä Hunttijärven ja Sahajärven väliin jäävän kallioalueen etelälaidasta, vastaraivatun tien reunasta. Esine on todennäköisesti kulkeutunut paikalle jostain muualta. Vuoden 1984 inventoinnissa ei löytöpaikalta tai sen läheisyydestä löydetty mitään kiinteään muinaisjäännökseen viittaavaa.

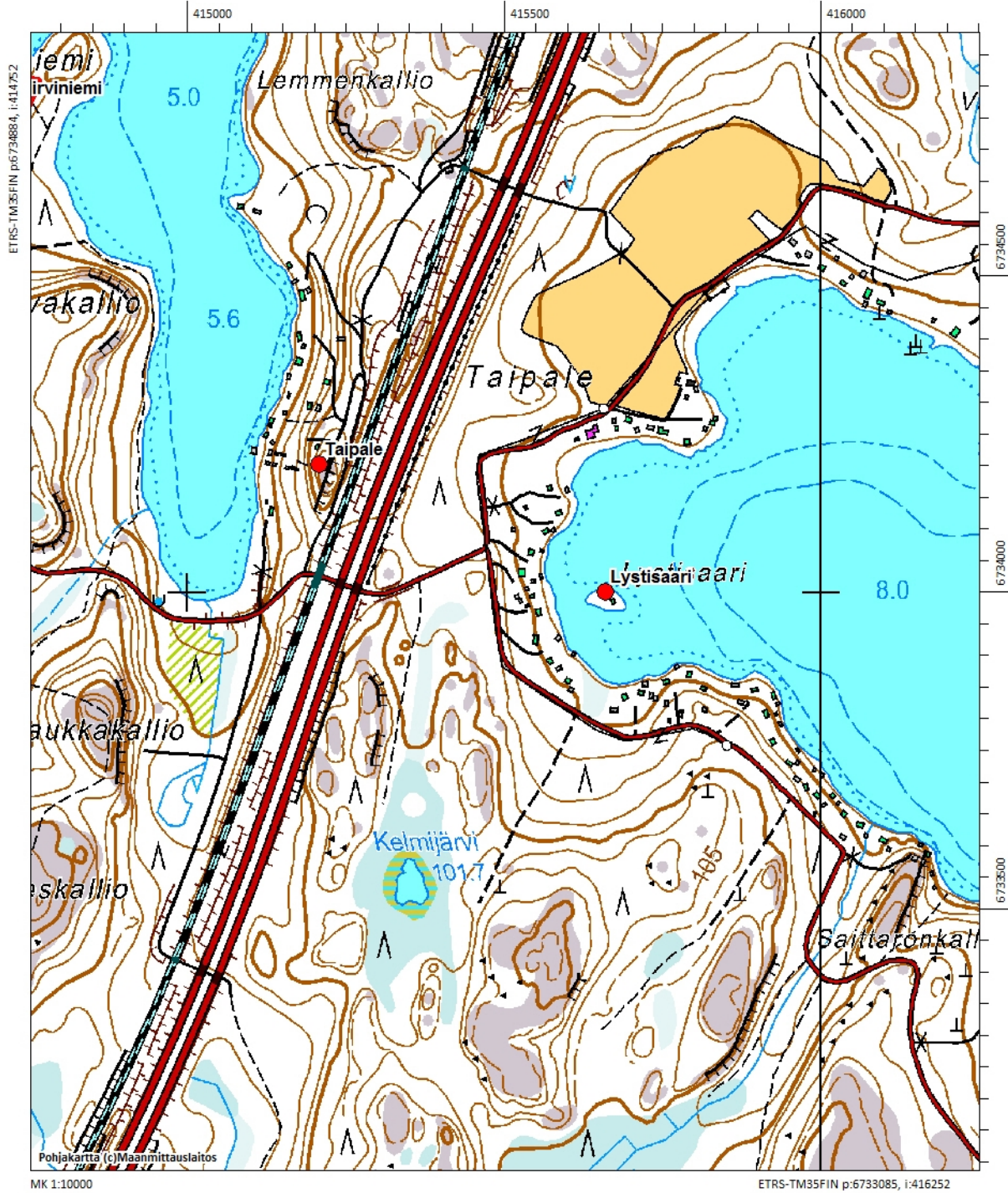
Inventointi 2016

<i>Valokuvat</i>	AKDG 5043:13
<i>Löydöt</i>	-

Kohteella käytiin vuoden 2016 inventoinnissa, mutta löytöpaikalta ei saatu uutta tietoa.

AKDG 5043:13. Pronssinen miekankenkäin on löytynyt kuvassa näkyvää tietä rai-vattaessa. Kuva etelästä. Kuvaaja: Vesa Laulumaa.

Peruskarttaote 1:10000. Lystisaaren ja Taipaleen kohteet merkitty punaisella ympyrällä.

16 Mäntsälä Rantala (1000005981)

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	löytöpaikka
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	löytöpaikat, irtolöytöpaikat
<i>Ajoitus</i>	kivikautinen
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	p= 6734516, i= 416444, z=
<i>Koordinaattien selite</i>	Muinaisjäännösrekisterin koordinaatit (Taka-Rantalan päärakennus)
<i>Sijainti</i>	Mäntsälän kirkosta 14,2 km pohjoiskoilliseen

Aiemmat tutkimukset ja löydöt

Irtolöytö (KM 2452:57 kourutaltoa)
Tuula Heikkurinen-Montell, inventointi 1984

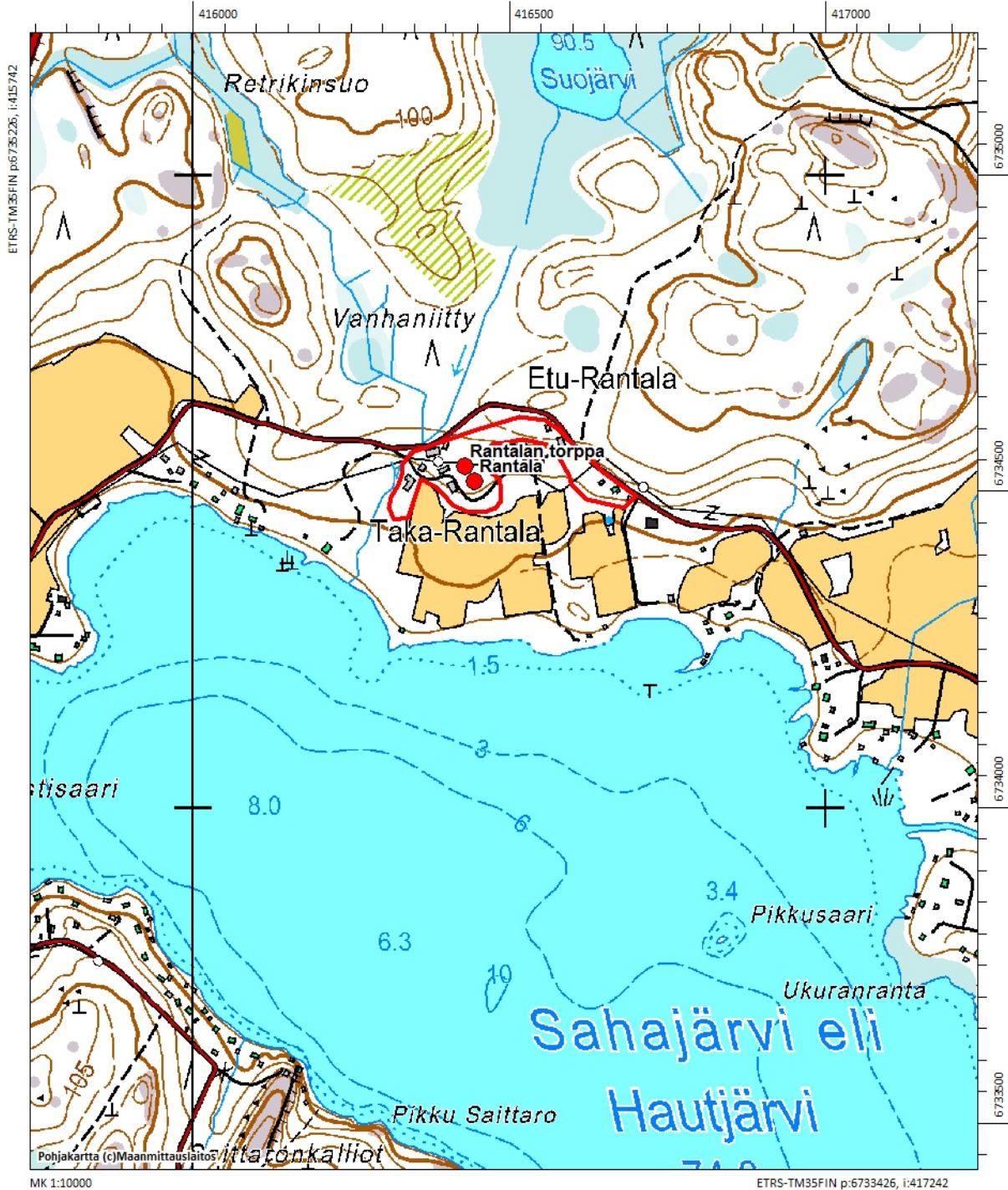
Muinaisjäännösrekisteri

Kourutaltoa (KM 2452:57) on löytynyt Hautjärven kylästä Taka-Rantalan tilalta. Tarkkaa löytöpaikkaa ei tiedetä. Vuoden 1984 inventoinnissa tarkastettiin tilan päärakennuksen eteläpuoliset pellot. Muinaisjäännöksestä ei havaittu merkkejä.

Inventointi 2016

<i>Valokuvat</i>	-
<i>Löydöt</i>	-

Kohteella käytiin vuoden 2016 inventoinnissa. Pellot kasvoivat heinää ja nurmea, joten uusia havaintoja ei voitu tehdä.

Peruskarttaote 1:10000. Rantalan löytöpaikka ja Rantalan torppa, jälkimmäinen rajattu.

17 Mäntsälä Maatalousoppilaitos (1000005982)

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	löytöpaikka
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	löytöpaikat, irtolöytöpaikat
<i>Ajoitus</i>	kivikautinen
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	p= 6735516, i= 414489, z= 77,50
<i>Koordinaattien selite</i>	Muinaisjäännösrekisterin koordinaatit
<i>Sijainti</i>	Mäntsälän kirkosta 14 km pohjoiskoilliseen

Aiemmat tutkimukset ja löydöt

Irtolöytö (KM 16282 nelisivuinen poikkikirves)
Tuula Heikkurinen-Montell, inventointi 1984

Muinaisjäännösrekisteri

Nelisivuinen poikkikirves (KM 16282) on löytynyt Saaren kylästä Invalidisäätiön maatalousoppilaitoksen pellolta keväällä 1964. Löytöpaikka sijaitsee maatalousoppilaitoksen päärakennuksesta 1,4 km koilliseen, aivan Helsingin - Lahden tien läheisyydestä, sen itäpuolelta, noin 200 m päässä Hunttijärvestä. Vuoden 1984 inventoinnissa ei havaittu mitään kiinteään muinaisjäännökseen viittaavaa.

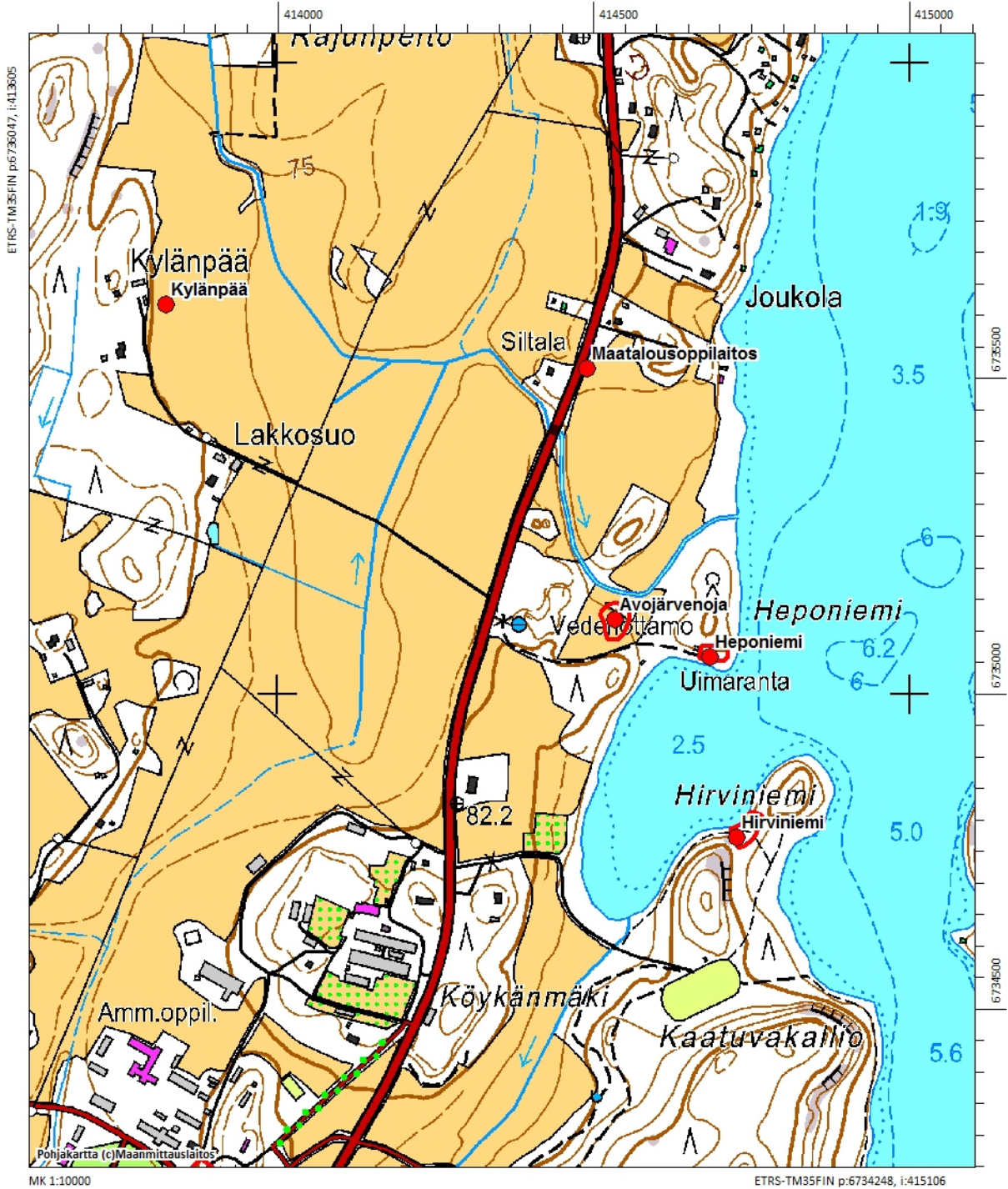
Inventointi 2016

<i>Valokuvat</i>	AKDG 5043:14
<i>Löydöt</i>	-

Kohteella käytiin vuoden 2016 inventoinnissa. Pellolla ei havaittu mitään mainittavaa. Löytöpaikan eteläpuolelta Hunttijärven länsirannalta löytyi vuoden 2016 inventoinnissa kaksi kivikautista asuinpaikkaa.

AKDG 5043:14. Maatalousoppilaitos. Kivikirveen löytöpaikka pellolla. Kuva lännestä. Kuvaaja: Vesa Laulumaa.

Peruskarttaote 1:10000. Kylänpään ja Maatalousoppilaitoksen löytöpaikat, Avojärvenojan, Heponiemen ja Hirviniemen kivikautiset asuinpaikat rajattu punaisella.

18 Mäntsälä Kylänpää (1000005983)

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	löytöpaikka
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	löytöpaikat, irtolöytöpaikat
<i>Ajoitus</i>	kivikautinen
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	p= 6735617, i= 413823, z= 75
<i>Koordinaattien selite</i>	Muinaisjäännösrekisterin koordinaatit (löytöpaikka)
<i>Sijainti</i>	Mäntsälän kirkosta 13,8 km pohjoiskoilliseen

Aiemmat tutkimukset ja löydöt

Irtolöytö (Mäntsälän kotiseutumuseo: itäkarjalainen tasataltta)
Tuula Heikkurinen-Montell, inventointi 1984

Muinaisjäännösrekisteri

Itäkarjalainen tasataltta (Mäntsälän kotiseutumuseo nro 2069) on löytynyt Saaren Kylänpään tilalta, tilan päärakennuksesta noin 150 m itään. Löytöpaikka on peltoa, joka laskee loivasti itään pienelle Hunttijärvestä lähtevälle ojalle päin. Vuoden 1984 inventoinnissa ei havaittu mitään kiinteään muinaisjäännökseen viittaavaa.

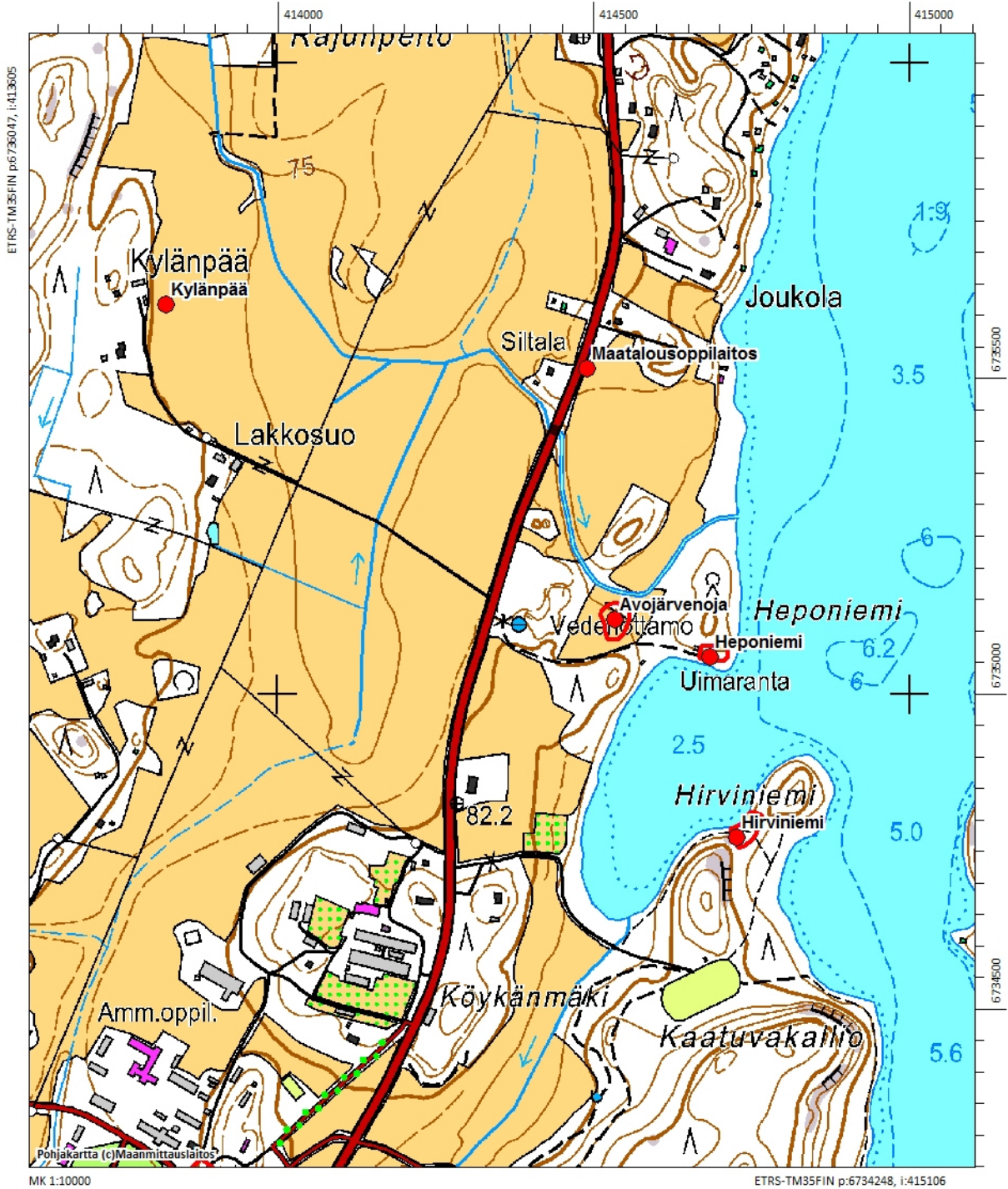
Inventointi 2016

<i>Valokuvat</i>	AKDG 5043:15
<i>Löydöt</i>	-

Kohteella käytiin vuoden 2016 inventoinnissa, mutta siellä ei tehty mitään uusia havaintoja.

AKDG 5043:15. Kylänpää. Kivikautinen löytöpaikka kuvassa näkyvän pellon ta-
kaosassa, kyntämättömällä
alueella. Kuva idästä. Ku-
vaaja: Vesa Laulumaa.

Peruskarttaote 1:10000. Kylänpään ja Maatalousoppilaitoksen löytöpaikat, Avojärvenojan, Heponiemen ja Hirviniemen kivikautiset asuinpaikat rajattu punaisella.

19 Mäntsälä Järvipelto (1000005984)

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	löytöpaikka
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	löytöpaikat, irtolöytöpaikat
<i>Ajoitus</i>	kivikautinen
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	p= 6736047, i= 417744, z= 75
<i>Koordinaattien selite</i>	Muinaisjäännösrekisterin koordinaatit (löytöpaikka)
<i>Sijainti</i>	Mäntsälän kirkosta 16 km koilliseen

Aiemmat tutkimukset ja löydöt

Irtolöytö (Mäntsälän kunnantalo: poikkiteräinen kirves)
Tuula Heikkurinen-Montell, inventointi 1984

Muinaisjäännösrekisteri

Poikkiteräinen kirves (säilytetään Mäntsälän kunnantalolla) on löytynyt Hautjärven kylän Mäkijärven tilalta, tilan päärakennuksesta 60 m kaakkoon olevalta pellolta. Peltoalue laskee loivasti etelään Hanhijoelle päin. Löytökohdan maaperä on kostea savikkoa. Vuoden 1984 inventoinnissa ei havaittu mitään kiinteään muinaisjäännökseen viittaavaa.

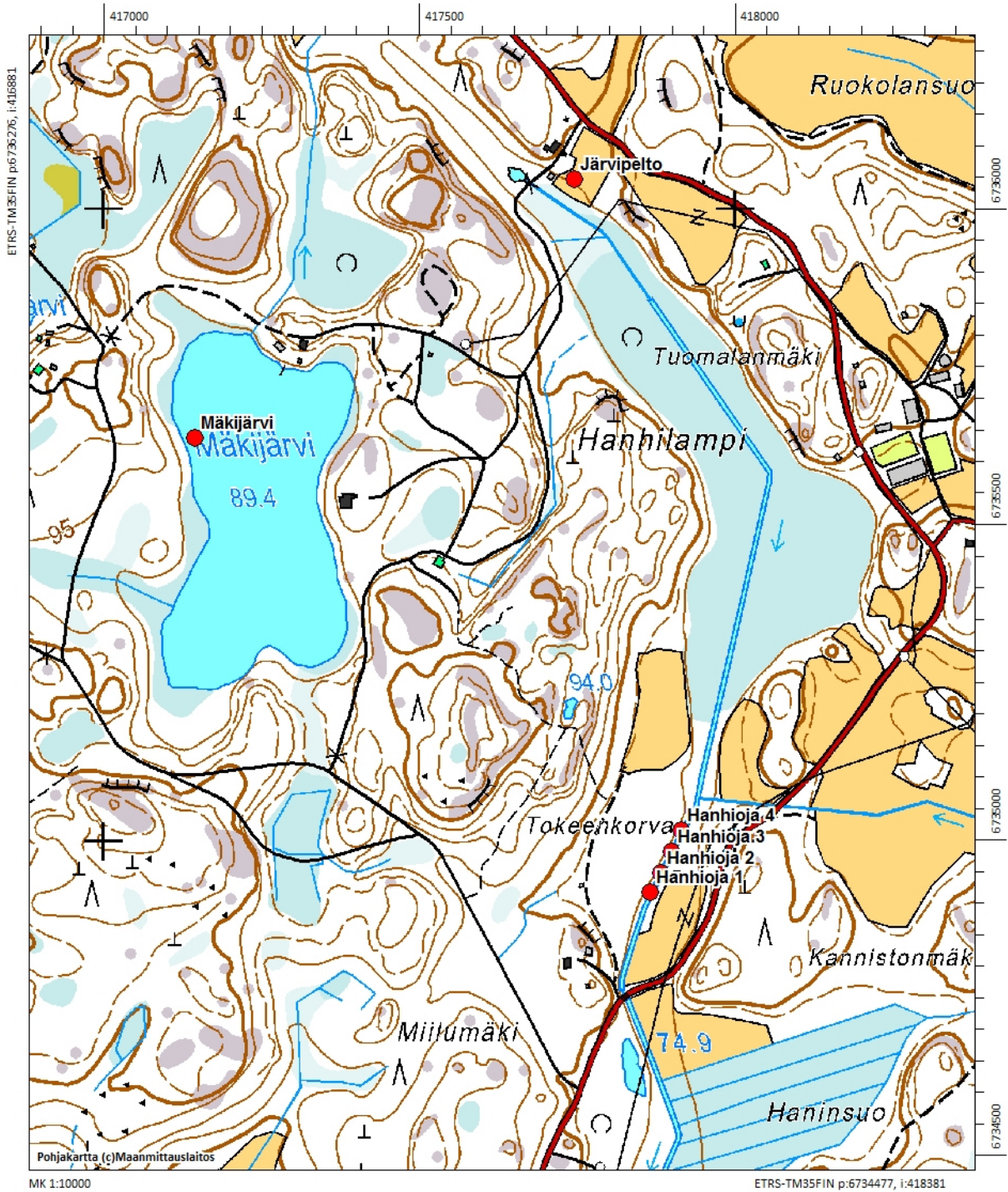
Inventointi 2016

<i>Valokuvat</i>	AKDG 5043:16
<i>Löydöt</i>	-

Kohteella käytiin vuoden 2016 inventoinnissa, ei uusia havaintoja.

AKDG 5043:16. Järvipelto.
Kivikautinen löytöpaikka
pellolla. Kuva koillisesta.
Kuvaaja: Vesa Laulumaa.

Peruskarttaote 1:10000. Kohteet Mäkijärvi, Hanhioja 1-4 ja Järvipelto punaisella ympyrällä.

20 Mäntsälä Elginmäki (Marjala) (1000014008)

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	kivirakenteet, röykkiöt
<i>Ajoitus</i>	ajoittamaton
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	p= 6728270, i= 410906, z= 72-73
<i>Koordinaattien selite</i>	GPS-mittaus 2016 (<u>uudet, muuttuneet koordinaatit</u>)
<i>Sijainti</i>	Mäntsälänjoen varrella, Mäntsälän kirkosta 5,8 km koilliseen

Aiemmat tutkimukset ja löydöt

Akuliina Aartolahti, inventointi 2007

Muinaisjäännösrekisteri

Röykkiöt sijaitsevat Elginmäen lounaisosassa pienen lounaaseen pistävän niemekkeen koillisosassa, noin 600 metrin päässä länteen Mäntsälänjoesta. Peltojen keskellä sijaitsevasta Elginmäestä työntyy lounaaseen pellolle pieni, kapea ja maastoltaan tasainen nurmea ja nuorta lehtipuuta kasvava niemেকে. Kaksi rökkiötä on niemekkeen koillisosassa aivan sähkölinjan alla. Röykkiö 1 lepää laakean maakiven varassa, muodoltaan epämääräisen soikea ja kooltaan n. 1 x 1,5 metriä. Se on matala ja voimakkaasti sammaloitunut. Röykkiö 2 on edellistä pienempi, matala ja pyöreähkö, halkaisijaltaan n. 1 m. Osa rökkiön kivistä vaikutti palaneilta. Röykkiöistä noin 100 m itäkoilliseen, pellon laidalla oli kaksi suurta kivikasaa, selkeitä raivausrökkiöitä. Sijainniltaan, kooltaan ja muodoltaan rökkiöt 1 ja 2 eroavat näistä ja muistuttavat ulkoisesti rautakautisia hautarökkiöitä.

Inventointi 2016

<i>Valokuvat</i>	AKDG 5043:17-20
<i>Löydöt</i>	-

Kohde tarkastettiin Mäntsälän Saaren yleiskaava-alueen inventoinnin yhteydessä 1.11.2016. Muinaisjäännösrekisteriin merkityn koordinaatin kohdalla on pellon reunaa ja risukkoista hakkuuaukeata. Kohteen kuvauksen perusteella kohde kuitenkin paikallistuu selvästi noin 30 metriä koordinaattipisteestä länteen olevalle pienelle niemekkeelle. Täällä havaittiin heikosti heinien alla erottuva kivirökkiö, halkaisijaltaan noin viisi metriä. Röykkiön päällä on risuja. Kyse saattaisi olla samasta vuonna 2007 havaitusta kohteesta, jossa nyt ei heinikon vuoksi erottunut erillisiä rökkiöitä.

Koordinaatit on syytä muuttaa rekisteriin uuden mittauksen mukaisiksi.

AKDG 5043:17. Elginmäki (Marjala). Mahdollinen kivi-raunio, kaakosta. Kuvaaja: Petro Pesonen.

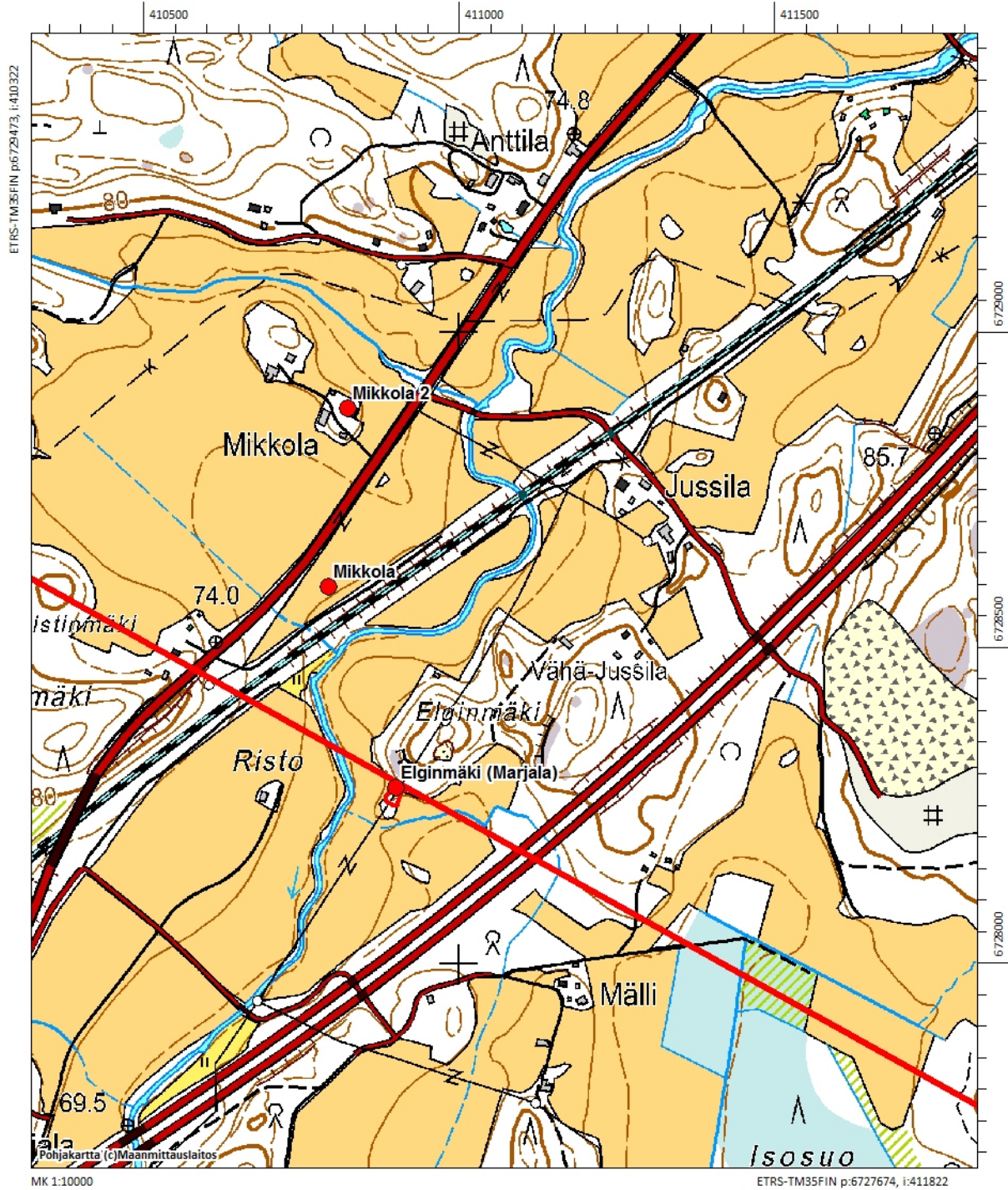
AKDG 5043:18. Elginmäki (Marjala). Mahdollinen kivi-raunio, taustalla Elginmäki, kaakosta. Kuvaaja: Petro Pesonen.

AKDG 5043:19. Elginmäki (Marjala). Rekisterikoordinaattien kohdalla olevaa kivikkoa, etelästä. Kuvaaja: Petro Pesonen.

AKDG 5043:20. Elginmäki (Marjala). Elginmäki, lounaasta. Kuvaaja: Petro Pesonen.

Peruskarttaote 1:10000. Mikkola, Mikkola 2 ja Elginmäki (Marjala), viimeksi mainittu myös rajattu.

21 Mäntsälä Avojärvenoja (uusi kohde)

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	asuinpaikat
<i>Ajoitus</i>	kivikautinen
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	p= 6735118, i= 414534, z= 74-76
<i>Koordinaattien selite</i>	GPS-mittaus 2016 (löytöpiste)
<i>Sijainti</i>	Hunttijärveen laskevan ojan varrella

Aiemmat tutkimukset ja löydöt

-

Muinaisjäännösrekisteri

-

Inventointi 2016

<i>Valokuvat</i>	AKDG 5043:21-23
<i>Löydöt</i>	KM 41117:1-3 saviastian paloja, kvartsia

Kohde löytyi Mäntsälän Saaren yleiskaava-alueen inventoinnin yhteydessä 1.11.2016. Asuinpaikka sijaitsee Hunttijärveen lännestä laskevan Avojärvenojan eteläpuolisella peltoalueella, jossa on myös hieman hiljakoin pelloksi raivattua osaa. Asuinpaikka on loivalla kumpareella, jossa maaperä on hiekkaa ja kohde erottuu ympäröivästä savisesta pellostä hiekkalinssinä. Löytöjä havaittiin kynnetyn pellon pinnalla noin 40 x 30 metrin laajuisella alueella ja muinaisjäännösalue on rajattu tämän löytöalueen ympärille. Löydöt ovat nuorakeramiikkaa ja kvartsia. Pellon pinnalla havaittiin myös hiiltä ja nokea. Läheinen Maatalousoppilaitoksen pelloilta löydetty nelisivuinen poikkikirves (KM 16282) saattaa liittyä samaan asutukseen.

AKDG 5043:21. Avojärvenoja. Kivikautinen asuinpaikka peltokumpareella, idästä. Kuvaaja: Petro Pesonen.

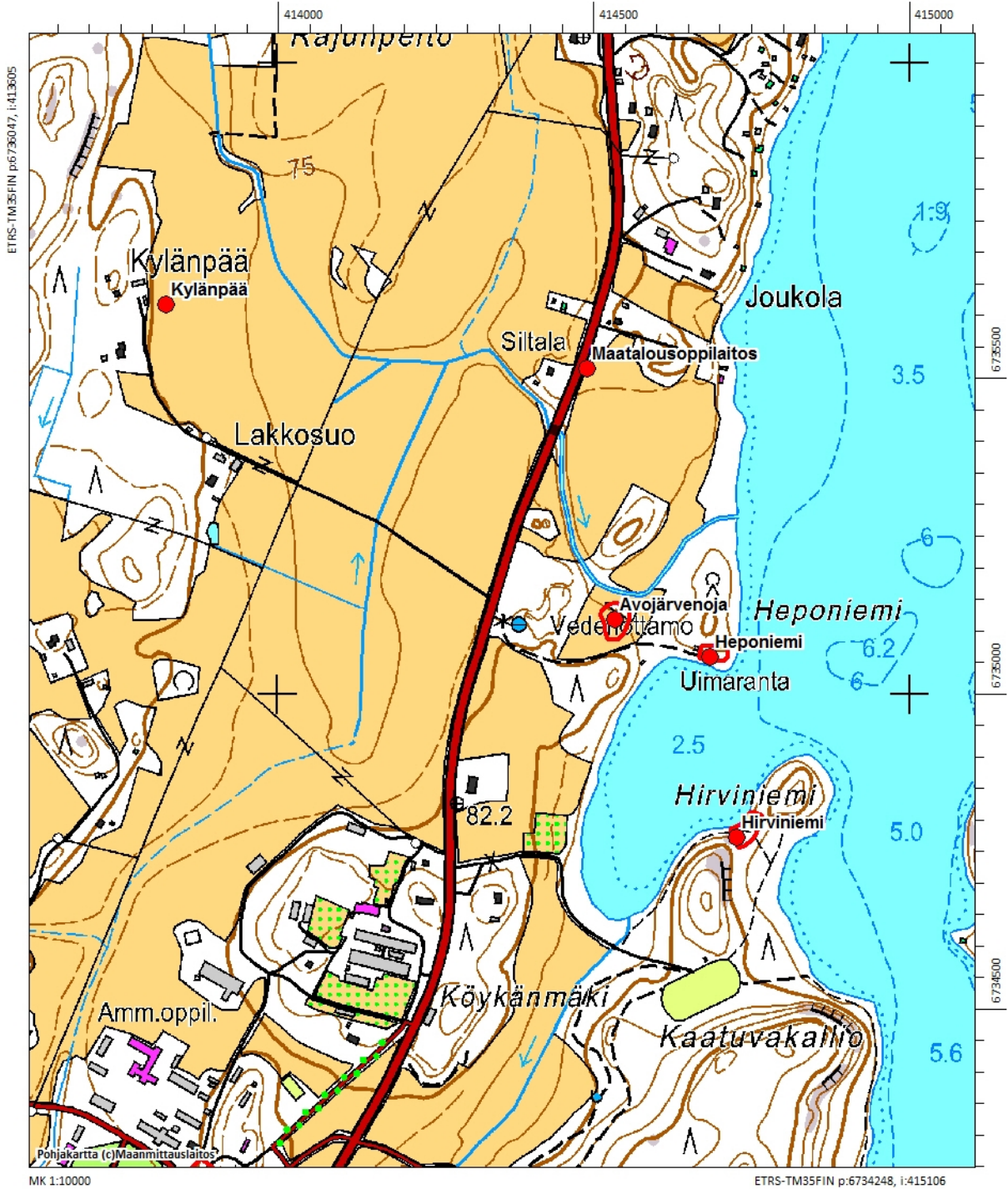

AKDG 5043:22. Avojärvenoja. Kivikautinen asuinpaikka peltotöyräällä ja sen takana, luoteesta. Kuvaaja: Petro Pesonen.

AKDG 5043:23. Avojärvenoja. Kivikautinen asuinpaikka peltotöyräällä ja sen takana, luoteesta. Kuvaaja: Petro Pesonen.

Peruskarttaote 1:10000. Kylänpään ja Maatalousoppilaitoksen löytöpaikat, Avojärvenojan, Heponiemen ja Hirviniemen kivikautiset asuinpaikat rajattu punaisella.

Löytöjen levintä Mäntsälän Avojärvenojan asuinpaikalla. Mittakaava 1:1000.

22 Mäntsälä Heponiemi (uusi kohde)

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	asuinpaikat
<i>Ajoitus</i>	kivikautinen
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	p= 6735059, i= 414684, z= 74-76
<i>Koordinaattien selite</i>	GPS-mittaus 2016 (löytöpiste)
<i>Sijainti</i>	Hunttijärven Saaren kylän uimarannalla

Aiemmat tutkimukset ja löydöt

-

Muinaisjäännösrekisteri

-

Inventointi 2016

<i>Valokuvat</i>	AKDG 5043:24-27
<i>Löydöt</i>	KM 41118:1-2 kvartsia

Kohde löytyi Mäntsälän Saaren yleiskaava-alueen inventoinnin yhteydessä 1.11.2016. Asuinpaikka sijaitsee Hunttijärven Heponiemen etelärannalla, jossa on Saaren kylän uimaranta. Heponiemen hiekkaisa törmää on leikattu uimarantaa varten ja tässä leikkauksessa oli kvartsilöytöjä noin 20 metrin matkalla näkyvissä. Löytöalue jatkuu lähes niemen itäkärjessä olevalle nuotiopaikalle saakka. Löytöjä oli valunut myös törmän rinteeseen. Asuinpaikka on rajattu noin 45 x 25 metrin suuruiseksi alueeksi löytöjen ympärille.

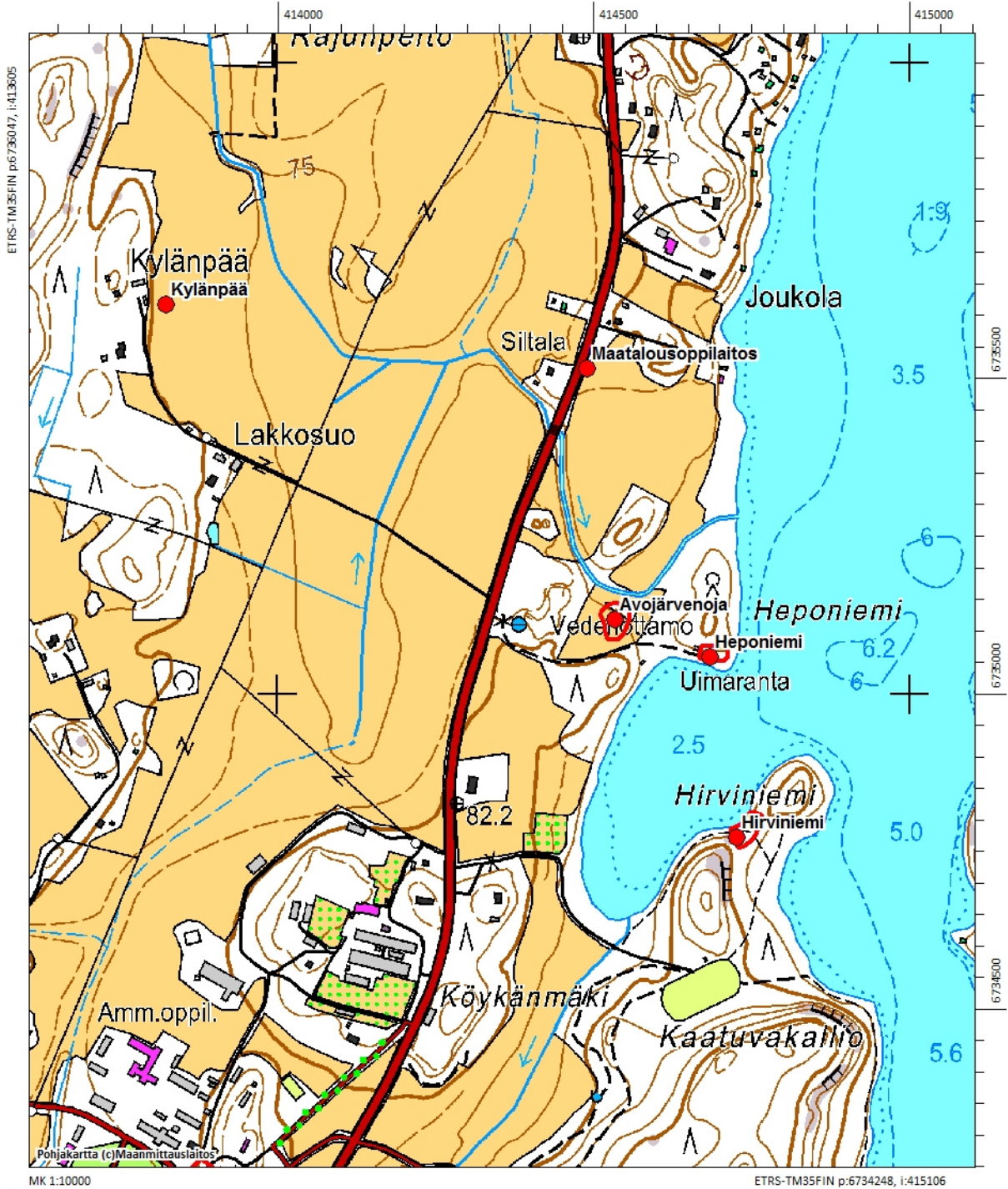
AKDG 5043:24. Heponiemi. Kivikautinen asuinpaikka uimarannan törmässä, etelästä. Kuvaaja: Petro Pesonen.

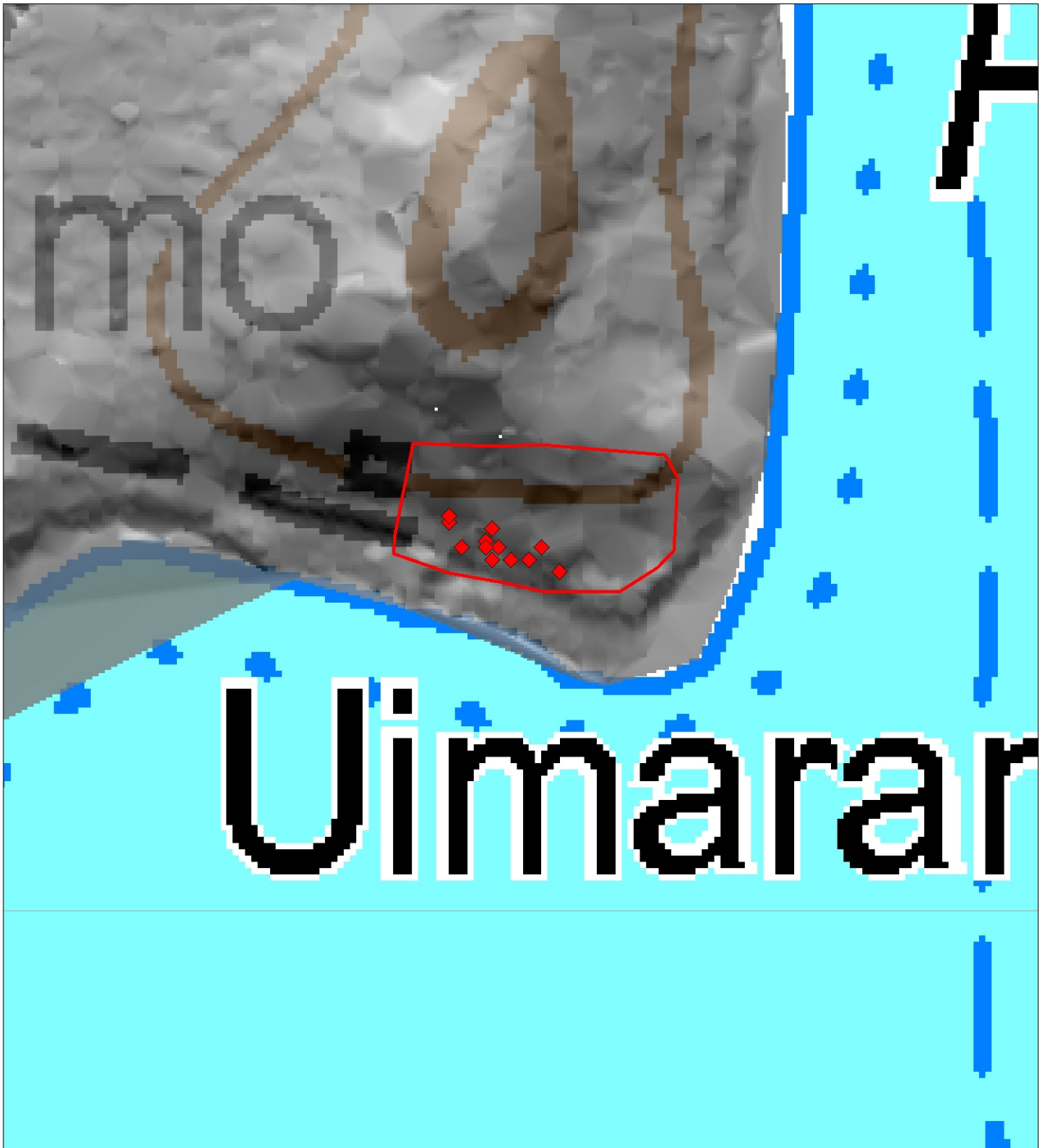
AKDG 5043:25. Heponiemi. Kivikautinen asuinpaikka uimarannan törmässä, etelästä. Kuvaaja: Petro Pesonen.

AKDG 5043:27. Heponiemi. Asuinpaikka vastarannalta, etelästä. Kuvaaja: Petro Pesonen.

Peruskarttaote 1:10000. Kylänpään ja Maatalousoppilaitoksen löytöpaikat, Avojärvenojan, Heponiemen ja Hirviniemen kivikautiset asuinpaikat rajattu punaisella.

Löytöjen levintä Mäntsälän Heponiemen asuinpaikalla. Mittakaava 1:1000.

23 Mäntsälä Hirviniemi (uusi kohde)

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	asuinpaikat
<i>Ajoitus</i>	kivikautinen
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	p= 6734773, i= 414727, z= 74-76
<i>Koordinaattien selite</i>	GPS-mittaus 2016 (löytöpiste)
<i>Sijainti</i>	Hunttijärven Hirviniemen rannalla

Aiemmat tutkimukset ja löydöt

-

Muinaisjäännösrekisteri

-

Inventointi 2016

<i>Valokuvat</i>	AKDG 5043:28-34
<i>Löydöt</i>	KM 41119 kvartsia

Kohde löytyi Mäntsälän Saaren yleiskaava-alueen inventoinnin yhteydessä 1.11.2016. Asuinpaikka sijaitsee Hunttijärven eteläpäässä olevan Hirviniemen tyvessä, kannaksen luoteisrannalla, vastapäätä toista kivikautista asuinpaikkaa Saaren kylän uimarannalla (Heponiemi). Paikka on hiekkapohjaisessa mäntymetsässä. Kannakselle on tehty hiekkakuoppa, jonka lounaisreunaan tehdystä ruopaisusta löytyi runsaasti kvartsia likaisenruskeasta hiekasta. Heti löytöpaikan eteläpuolella on kalliota. Hiekkakuoppa lienee tuhonnut osan asuinpaikasta, mutta on sitä varmasti jonkin verran myös jäljellä ehjällä kankaalla. Asuinpaikka on rajattu noin 55 x 25 metrin laajuiseksi alueeksi.

AKDG 5043:29. Hirviniemi. Löytöpaikka, taustalla kallio ja Hunttijärvi, idästä. Kuvaaaja: Petro Pesonen.

*AKDG 5043:30. Hirviniemi.
Löytöpaikka, taustalla kallio
ja Hunttijärvi, idästä. Kuvaa-
ja: Petro Pesonen.*

*AKDG 5043:31. Hirviniemi.
Asuinpaikan maisemaa, lou-
naasta. Kuvaja: Petro Pe-
sonen.*

*AKDG 5043:32. Hirviniemi.
Asuinpaikan maisemaa,
kaakosta. Kuvaja: Petro
Pesonen.*

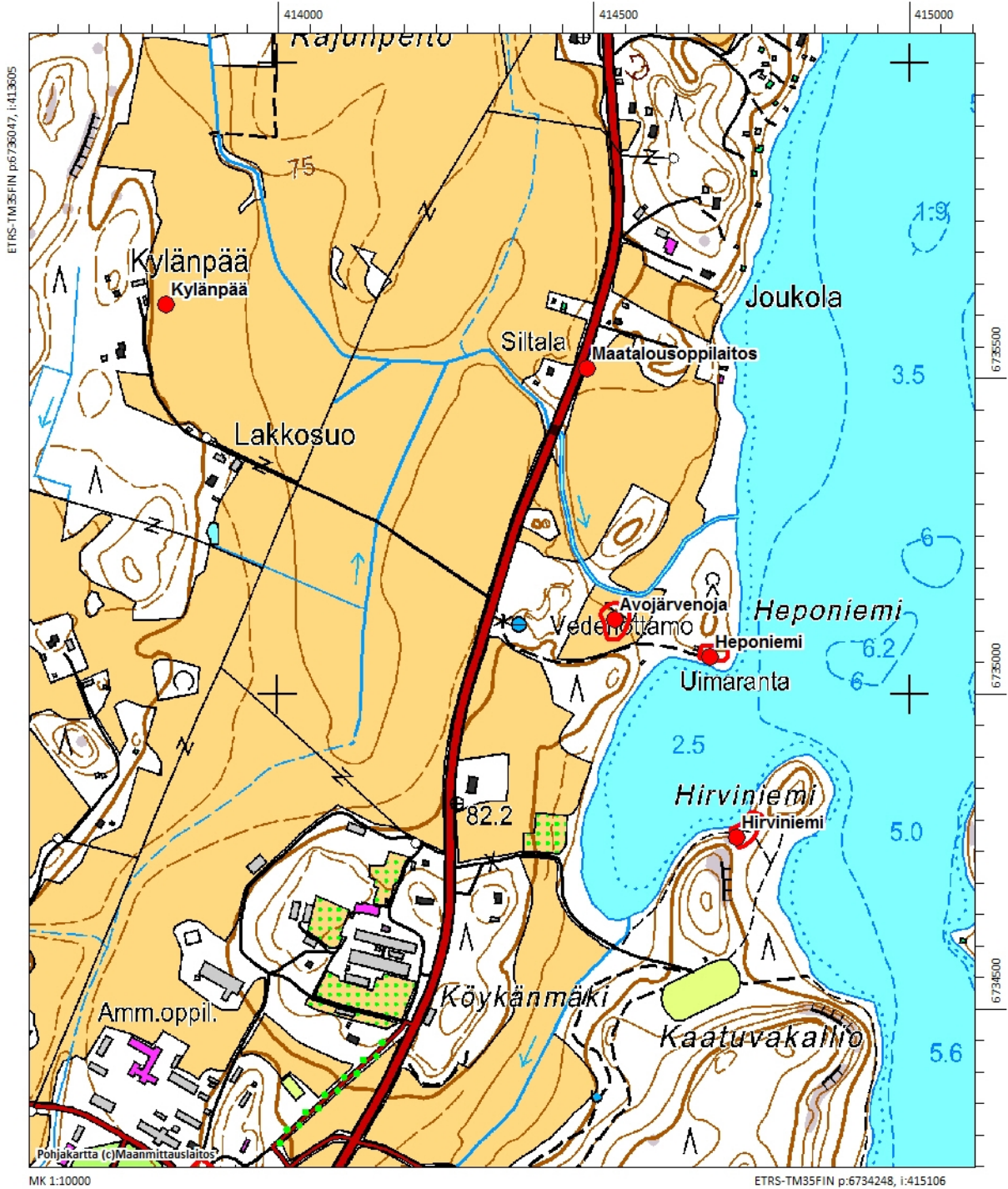
AKDG 5043:33. Hirviniemi. Asuinpaikan maisemaa, etelästä. Kuvaaja: Petro Pesonen.

AKDG 5043:34. Hirviniemi. Asuinpaikan maisemaa, koillisesta. Kuvaaja: Petro Pesonen.

AKDG 5043:28. Hirviniemi. Löytöpaikka, taustalla kallio, koillisesta. Kuvaaja: Petro Pesonen.

Peruskarttaote 1:10000. Kylänpään ja Maatalousoppilaitoksen löytöpaikat, Avojärvenojan, Heponiemen ja Hirviniemen kivikautiset asuinpaikat rajattu punaisella.

24 Mäntsälä Hautjärvi (uusi kohde)

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	asuinpaikat, kyläpaikat
<i>Ajoitus</i>	historiallinen
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	p= 6731075, i= 416827, z= 70-80
<i>Koordinaattien selite</i>	arvioitu kartalta
<i>Sijainti</i>	Mäntsälän kirkosta 11,7 km koiliseen

Aiemmat tutkimukset ja löydöt

-

Muinaisjäännösrekisteri

-

Inventointi 2016

<i>Valokuvat</i>	AKDG 5043: 35-43
<i>Löydöt</i>	-

Vanhin maininta Hautjärvestä on vuodelta 1484, jolloin Tennilän käräjillä käsiteltiin omistusriitaa jonka yhtenä katselmusmiehenä oli Lauri Martinpoika Hautajärveltä. Kaksi vuotta myöhemmin käräjillä mainittiin taas hautjärveläinen katselmusmies, nimeltään Sipi, luultavasti Sipi Jussinpoika. Seuraavat asiakirjatiedot ovat vasta vuoden 1539 maakirjassa, jolloin Hautjärvi kuului Hämeen linnaläänin Tennilän hallintopitäjän Käikälän neljänneskuntaan. Kirkollisessa jaossa Hautjärvi kuului Hollolan pappien alaisuuteen. Vuoden 1539 maakirjan mukaan kylässä oli kaksi isäntää: Eerik Jussinpoika ja Lauri Heikinpoika. Vuonna 1554 Eerikin tila jakautui kahtia ja 1560-luvun alussa myös Laurin tila jakautui kahteen osaan. Vuonna 1568 Eerikin tila on merkitty maakirjaan kylmäksi (kaliordh) ja kaksi vuotta myöhemmin sitä kutsutaan jo nimellä "Autio maa". Vuoden 1571 hopeaveroluettelossa Hautjärvellä on ollut neljä taloa ja kylä on ollut suhteellisen varakas. 1500-luvun lopun sotavuodet kuitenkin verottivat asutusta.¹

Vuonna 1607 Hautjärven maakirjaan on merkitty kolme taloa; 1) Sihvo Yrjönpoika, 2 äyriä, ollut 6 vuotta autiona, 2) Mikko Eerikinpoika, 2 äyriä, 1½ äyriä autiona, 3) Autio maa, 3 äyriä, ollut 23 vuotta autiona. Valtaosa kylästä oli veroautiona vielä 1620-luvulla, joilloin sen taloja läänitettiin tilapäisesti eversti Jakob Duwallille. Vuonna 1647 osa kylästä läänitettiin kapteeni Reinhold von Vietinghoffille. Von Vietinghoff asui puolisonsa ja tyttärensä kanssa Hautjärven kartanossa. Vuonna 1650 kaksi kylän tiloista on merkitty maakirjaan Vietinghoffin säteriksi ja toiset kaksi armeijan palkkatiloiksi. Vuoteen 1655 mennessä kolme taloista oli kartanon alla ja neljäs rajapiiritilana. Isossa reduktiossa Hautjärven kartanosta tuli säteriratsutila ja neljänestä säterin ulkopuolelle jääneestä tilasta (Ylöstalo) tuli kartanon aputila. Isoonvihaan mennessä Ylöstalo menetti sukuoikeutensa ja siitä tuli kartanon alustalaistila. Von Vietinghoffin kuoltua säteri jäi ratsu-

¹ Oksanen 1991:130-132, 186.

mestari Kristoffer Henrik Hornin haltuun, joka oli naimisissa Vietinghoffin tyttären kanssa. Kartano ei ole ollut kovin valtaisa, sillä vuonna 1676 päärakennukseksi kirjattiin vain kaksi tupaa ja kaksi kamaria.²

Isonvihan jälkeen Hautjärvellä oli kartanon lisäksi kolme torppaa ja kaksi lampuotitilaa. Pikkuvihan jälkeen torppia perustettiin lisää ja vuonna 1749 niitä oli jo kahdeksan. Torppien määrä lisääntyi tämänkin jälkeen ja lampuotitiloista luovuttiin kokonaan. Isojako alkoi Hautjärvellä vuonna 1782 ja se tarkoitti käytännössä kartanon jakamista kahteen osaan. Henrik Johan Kuhlefelt jäi ns. Vanhaankylään ja hänen kartanonsa oli nimeltään Henriksdahl. Sen alaisuuteen kuuluivat silloiset Rantalan, Ruokolan, Kujalan, Hakalan, Mäkelän, Koivulan, Alastalon, Simolan, Heikkilän ja Kivistön torpat. Hautjärven kartano oli Kuhlefeltin suvun omistuksessa vuoteen 1888. Kartanoa on kutsuttu myös Siefversbergin kartanoksi. Detlef Gustaf Kuhlefeltin osuudeksi tuli päätila eli Hietasen kartano, jonka omistuksilla olivat Peltolan, Mattilan, Sihvolan, Latolan, Mikkolan, Puustellin, Maijalan, Paavolan, Perttilän, Anttilan ja Sydänmaan torpat.³

Vuonna 1809 Hautjärvellä oli kahden kartanon lisäksi 36 torppaa ja yksi lampuotitila. Hautjärven torpat lienevät olleet melko pieniä, ennemminkin mäkitupia. Isonjaon jälkeen monen torpan asujat vaihtuivat. Osa lienee tullut irtisanotuksi ja osa on lähtenyt pois etsimään parempia elinmahdollisuuksia.⁴ 1800-luvun alusta lähtien Hautjärven kartanon kanssa yhdysviljelyksessä oli myös sen aputila Ylöstalo, joka aikaisemmin oli ollut kartanon lampuotitilana. Vuonna 1915 Hautjärvestä erotettiin Ruohojärven ulkokartano itsenäiseksi tilaksi. Vuosien 1810-1917 välissä Hautjärvellä oli 15-41 torppaa, enimmillään vuonna 1830.⁵

Hautjärven asutuksen kehitystä kuvaavista kartoista keskeisimmät ovat vuoden 1782 isojakokartta ja 1800-luvun puolenvälin pitäjänkartta, joihin voidaan verrata edellä olevia verokirjoista saatuja tietoja. Kuninkaankartasto on vuodelta 1780, mutta sen tiedot eivät juuri poikkea isojakokartasta. Kalmbergin kartastolla ja Senaatin kartastolla on puolestaan suunnilleen samoja tietoja kuin pitäjänkartoilla.

Vuoden 1782 kartalla Hautjärven kylä sijaitsee Haukisuonojan mutkassa, nykyisen Latolan tilan kohdalla ja joen itärannalla nykyään olevien peltojen kohdalla. Lisäksi kartalla on Hietasen kartano symbolilla A ja Henrichsdalin kartano symbolilla B. Henrichsdalin kartanon tontti on tosin merkitty Sahajärven itäiseen lahdukaan, nykyisen Haapaniemen talon eteläpuolelle. Nykyisen Hautjärven kartanon lounaispuolella on peltoalueita ja saha muttei lainkaan tontteja. Samanlainen tilanne näyttää toistuvan muuallakin Hautjärvellä: peltoalueita ilman tontteja. Esimerkiksi samanaikaiseen kuninkaankartastoon on merkitty torpat Rantakylään (Rantala) ja Ruokolaan (Ruohojärvi). Kuninkaankartastoon on merkitty yksi torppa myös Haukisuonojan varrelle idempänä, nähtävästi nykyisen Anttilan kohdalle. 1800-luvulle tultaessa torppia on Hautjärvellä erityisesti Haukisuonojan laaksossa jo useita peltoalueiden reunamilla. Pitäjänkartalla Henrichsdalin kartano on siirtynyt etelämmäksi nykyisen Hautjärven kartanon kohdalle ja Haukisuonojan länsipuolella on Alastalon tila (Alastalo hemman). Kalmbergin kartastossa ja pitäjänkartastossa Alastalon kohdalle on merkitty myös mylly. Pitäjänkartalle ei ole merkitty Hietasen kartanoa, joten vaikuttaa siltä että karttoja ei voi pitää kovin täydellisinä esityksinä.

Karttojen ja verotietojen perusteella Hautjärven vanhimpina asuinpaikkoina voidaan pitää vanhaa kyläkeskusta Latolan kohdalla, Henrichsdalin vanhaa paikkaa Sahajärven itärannalla, Hietasen kartanonpaikkaa sekä mahdollisesti erillään ollutta Ylöstaloa, jonka tarkasta sijainnista ei kuitenkaan ole tietoa. Kylässä on 1700-luvulla ollut useita torppia, joista osa voitaneen paikallistaa. Ainakin Rantalan ja Ruokolan torppien sijainti on jokseenkin selvä kylän pohjoisosassa ja Anttilan torppa kylän itäpuolella. Todennäköisesti myös

---

² Oksanen 1991:130-132, 260-261.

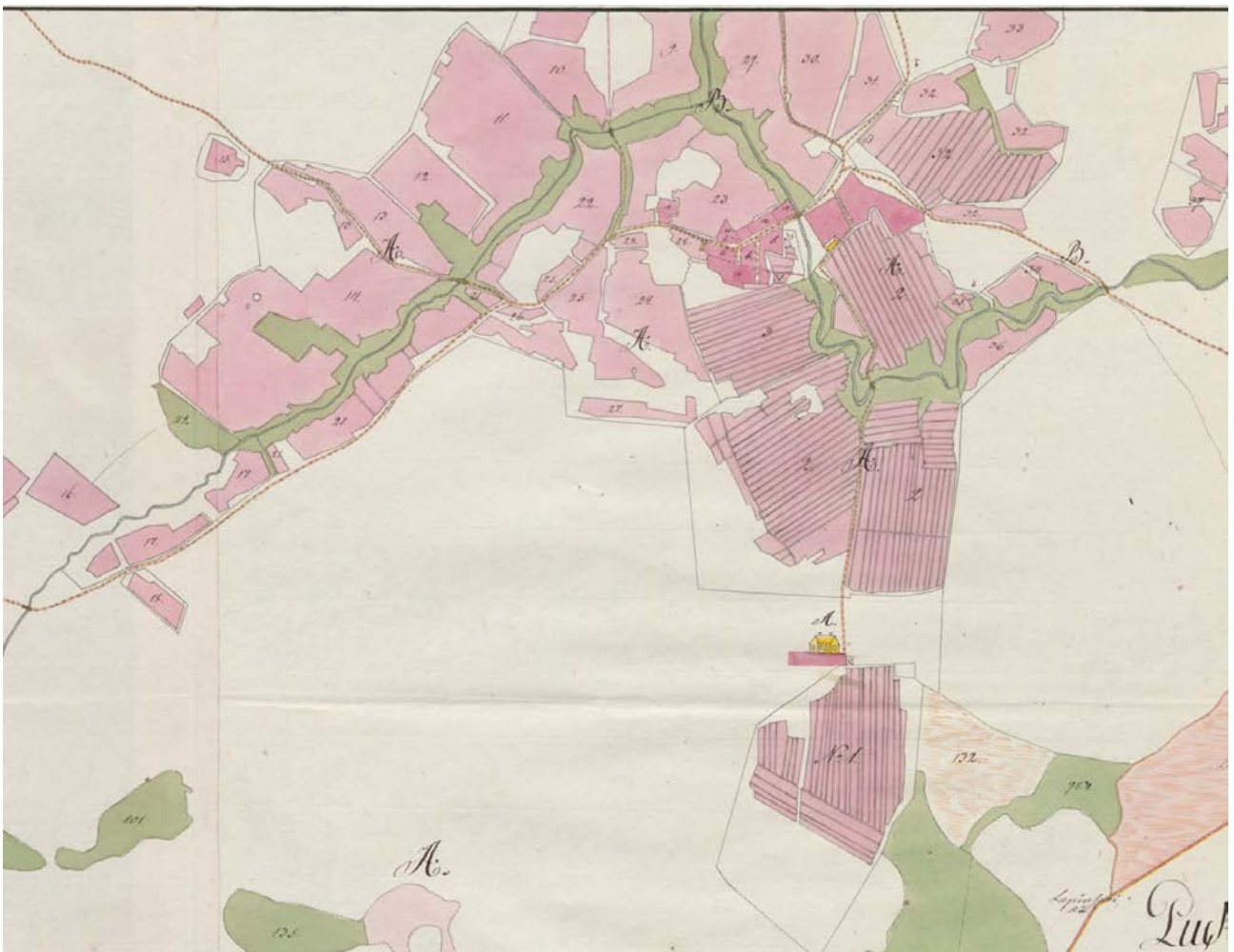
³ Oksanen 1991:406-409.

⁴ Oksanen 1991:406-409.

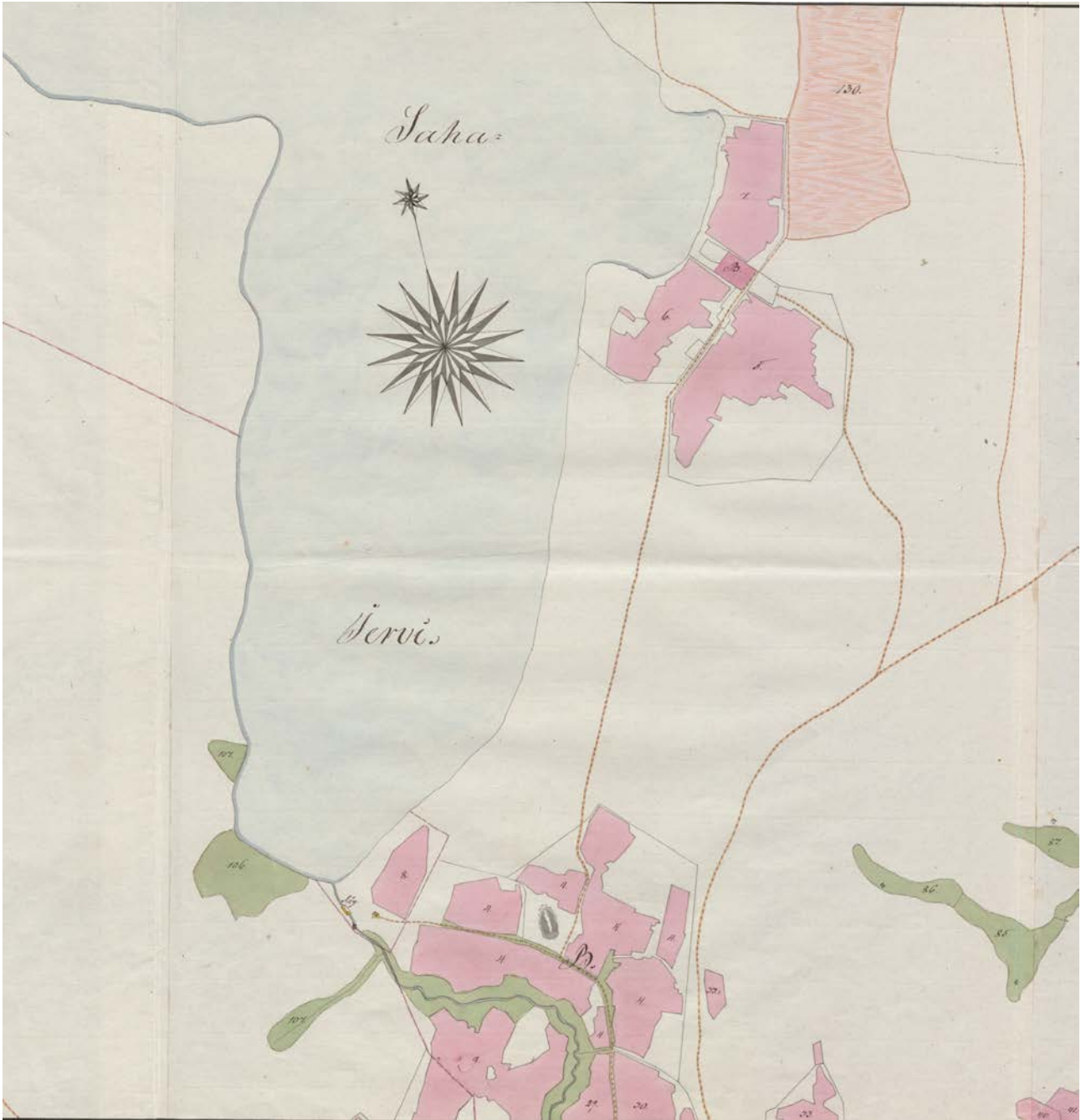
⁵ Rosenberg 1993: 77, 90.

vuoden 1782 peltojen vierelle ja keskelle piirretyt pienet tyhjät alueet kuvastavat myös torppien paikkoja. Näitä on Sahajärven itärannalla entisen Henrichsdalin kartanon ympärillä mm. Haapaniemen talon kohdalla, Pirttiniemessä ja kartanon molemmin puolin. Keskuskylän luona tällaisia kohtia ovat ainakin Tuomimäki, Purola, Paavola ja Mattila ja Hietasen kartanon luona Maijala. Osa näistä mainitaan edellä torppaluettelossa 1780-luvulla. Torppien paikoilla on hyvin voinut olla asutusta jo aiemminkin.

Kyläasutukseen liittyviä rakenteita on säilynyt pääasiassa nykyisten rakennusten pohjois- ja koillispuolella, nykyisten rakennusten, tien 11770 ja joen välisellä alueella. Laidunalueen länsiosassa näkyi osittain maanpinnalle kiviä, jotka saattaisivat olla kivijalkojen osia. Näiden koillispuolella rinteiden reunalla erottui n. 2 x 3 m kokoinen ja n. 1 m korkuinen kivien sekainen maakasa, joka lienee peräisin puretusta rakenteesta. Latolan tilan alueelta suurin osa vanhasta kyläasutuksesta on tuhoutunut tilan rakennustöiden yhteydessä. Joitakin maakiviä, jotka voivat olla peräisin kivijalasta oli havaittavissa tonttialueen eteläosassa, Hietasen kartanolle menevän tien länsipuolella. Kylän alue on ilmeisesti jatkunut Pyssymäkeen asti tien 1633 lounaispuolella. Pyssymäen alue kasvoi suurelta osin korkeakaan heinikkoa joten tarkemmat havainnot alueelta jäivät vähäisiksi. Vanha tienpohja erottui selvästi, aina joen rannassa olleelle hylätylle kesämökkirakennukselle asti. Mäen luoteispuolella heinikossa erottui joitakin kumpuja, mutta selkeitä rakenteita tässäkin alueella ei havaittu. Alueen luoteisosan poikki kulkee maakaasulinja länsilounaasta itäkoilliseen. Pyssymäen ja Latolan tilan väliin jäi myös pieni metsäsaareke, jolla on voinut säilyä vanhemman kyläasutuksen jälkiä.

Ote Hautjärven kylän isojakokartasta vuodelta 1782 (Winter). B30:1/8.

Ote Hautjärven kylän isojakokartasta vuodelta 1782 (Winter). B30:1/6.

*AKDG 5043:35. Hautjärvi.
Latolan niittymaisemia. Ku-
vaaja: Petro Pesonen.*

*AKDG 5043:36. Hautjärvi.
Latolan niittymaisemia. Ku-
vaaja: Petro Pesonen.*

*AKDG 5043:37. Hautjärvi.
Latolan tila, paikalla ollut
kivijalkoja, idästä. Kuvaaja:
Tuija Väisänen.*

AKDG 5043:38. Hautjärvi. Laidunalue, muutamissa kohdin kivet saattaisivat olla peräisin kivijaloista, luoteesta. Kuvaaja: Tuija Väisänen.

AKDG 5043:39. Hautjärvi. Laidunalue, kivet saattaisivat olla peräisin kivijaloista, kaakosta. Kuvaaja: Tuija Väisänen.

AKDG 5043:40. Hautjärvi. Laidunalue, kumpu vaikuttaa puretun rakennuksen pohjalta - kohdalla peruskartassa piharakennus, koolisesta. Kuvaaja: Tuija Väisänen.

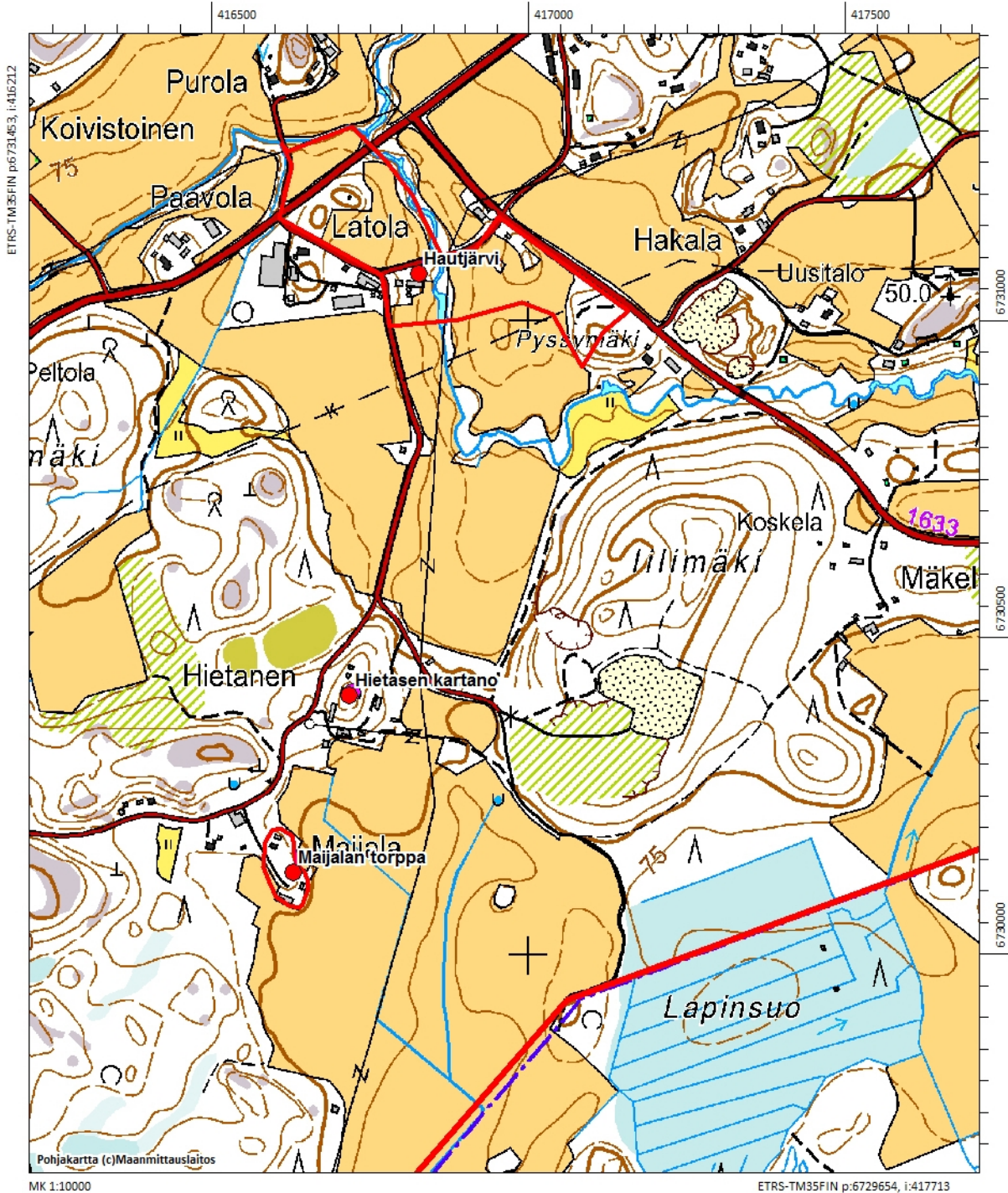
AKDG 5043:41. Hautjärvi.
Pyssymäki, vanhaa tienpoh-
jaa, koillisesta. Kuvaaja: Tui-
ja Väisänen.

AKDG 5043:42. Hautjärvi.
Pyssymäki, koillisesta. Ku-
vaaja: Tuija Väisänen.

AKDG 5043:43. Hautjärvi.
Pyssymäen itäpuolelta, La-
tola ja sen peltoalue, kaa-
kosta. Kuvaaja: Tuija Väisä-
nen.

Peruskarttaote 1:10000. Hautjärven kylätontti ja Maijolan torppa rajattu, Hietasen kartano merkitty punaisella ympyrällä.

25 Mäntsälä Hietasen kartano (uusi kohde)

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	muu kulttuuriperintökohde
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	asuinpaikat, kartanonpaikat
<i>Ajoitus</i>	historiallinen
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	p= 6730415, i= 416722, z= 85-90
<i>Koordinaattien selite</i>	arvioitu kartalta
<i>Sijainti</i>	Mäntsälän kirkosta 11,1 km koilliseen

Aiemmat tutkimukset ja löydöt

-

Muinaisjäännösrekisteri

-

Inventointi 2016

<i>Valokuvat</i>	AKDG 5043:44-46
<i>Löydöt</i>	-

Hietasen kartano on ollut olemassa lähteiden perusteella ainakin 1700-luvun lopulta lähtien, mutta todennäköisesti sen historia on paljon vanhempi.

Hietasen kartanon pihapiirissä ei ollut selkeitä vanhempien rakennusten kivijalkoja, tai muita varhaisempien rakennusten jälkiä. Pihapiirissä oli muutamia pengerryksiä, joissa on saatettu hyödyntää myös varhaisempia rakennusten perustuksia. Talon itäpuolella oli ehjän näköinen, lukittu maakellari, jonka etuseinä oli betonia tai betonilla vuorattu. Rakennusta on hiljattain alettu kunnostaa kesäpaikaksi. Omistajat ovat myös alkaneet kaivaa uudelleen esiin Hietasen luoteispuolella ollutta tekolampea, joka näkyy myös vuoden 1852 tiluskartassa.

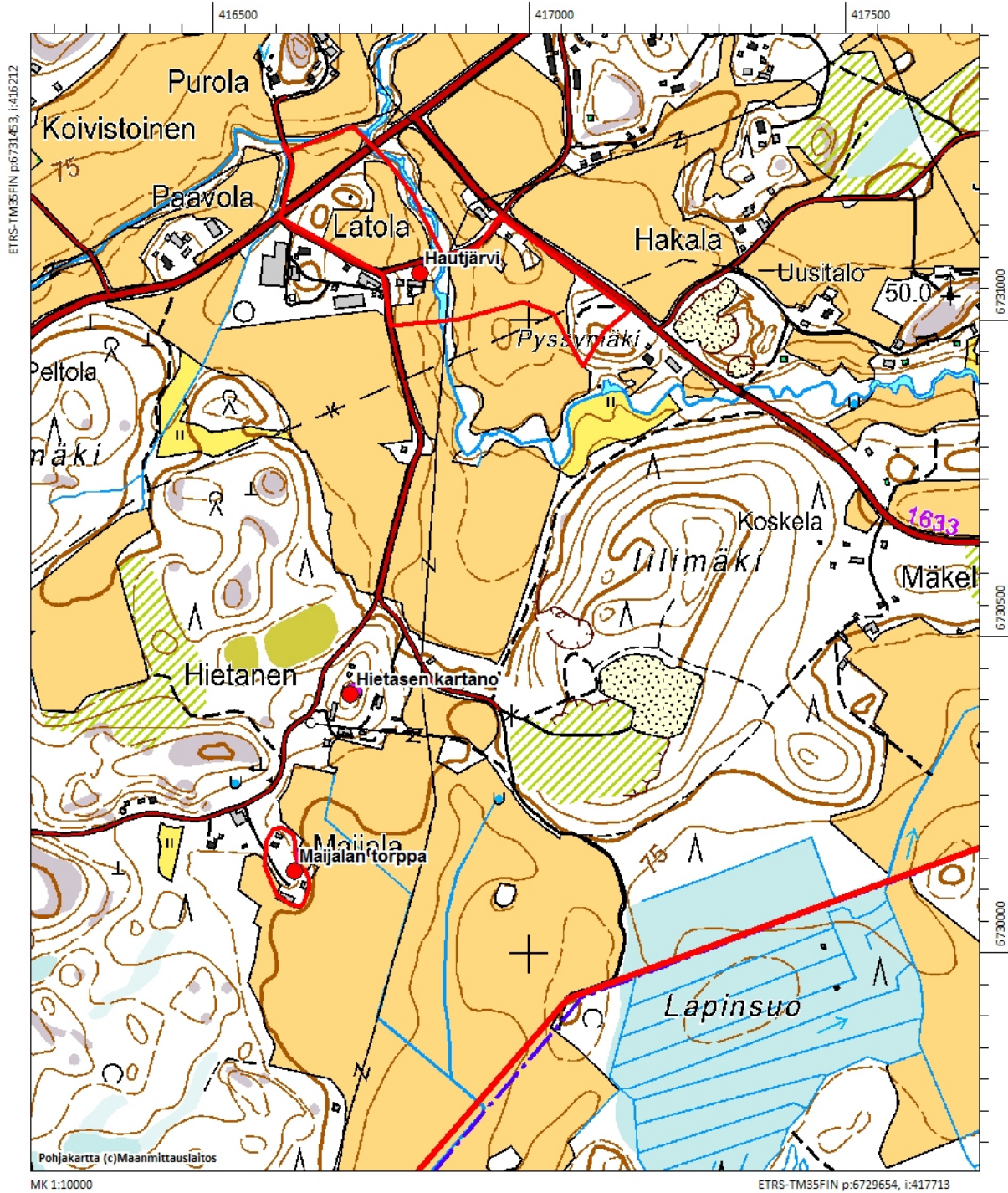
AKDG 5043:44. Hietasen kartano. Hietasen kartano ja etupiha, koillisesta. Kuvaaja: Tuija Väisänen.

AKDG 5043:45. Hietasen kartano. Hietanen, kellari, idästä. Kuvaaja: Tuija Väisänen.

AKDG 5043:46. Hietasen kartano. Hietasen tilan viereinen, uudelleen kaivettu tekolampi, idästä. Kuvaaja: Tuija Väisänen.

Peruskarttaote 1:10000. Hautjärven kylätontti ja Maijalan torppa rajattu, Hietasen kartano merkitty punaisella ympyrällä.

26 Mäntsälä Maijalan torppa (uusi kohde)

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	asuinpaikat, torpanpaikat
<i>Ajoitus</i>	historiallinen
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	p= 6730130 i= 416629, z= 80-83
<i>Koordinaattien selite</i>	arvioitu kartalta
<i>Sijainti</i>	Mäntsälän kirkosta 10,9 km koilliseen

Aiemmat tutkimukset ja löydöt

-

Muinaisjäännösrekisteri

-

Inventointi 2016

<i>Valokuvat</i>	AKDG 5043:47-50
<i>Löydöt</i>	-

Maijalan torppa on merkitty vuoden 1852 tiluskarttaan, mutta se saattaa olla myös tätä vanhempi. Maijalan torpan pihapiirissä on kaksi vanhaa asuinrakennusta piharakennuksineen ja tien vieressä rakenteilla oleva uusi omakotitalo. Kaakkoisin asuinrakennus on asukkaan mukaan rakennettu vanhan kellarin päälle. Pihan kaakkoisreunalla nurmikolla navettarakennuksen ja puisen aittarakennuksen välissä näkyy lähes kokonaan maahan painuneena n. 3 m pituudelta kivijalkaa. Kivijalka on koillinen-lounas suuntainen. Pihan kaakkoisreunan aittarakennuksen edustalla on ilmeisesti vanha kynnyiskivi, joka ei ole minkään nykyisen rakennuksen kohdalla.

AKDG 5043:47. Maijalan torppa. Maijalan paikka pelolta kuvattuna. Kuvaaja: Petro Pesonen.

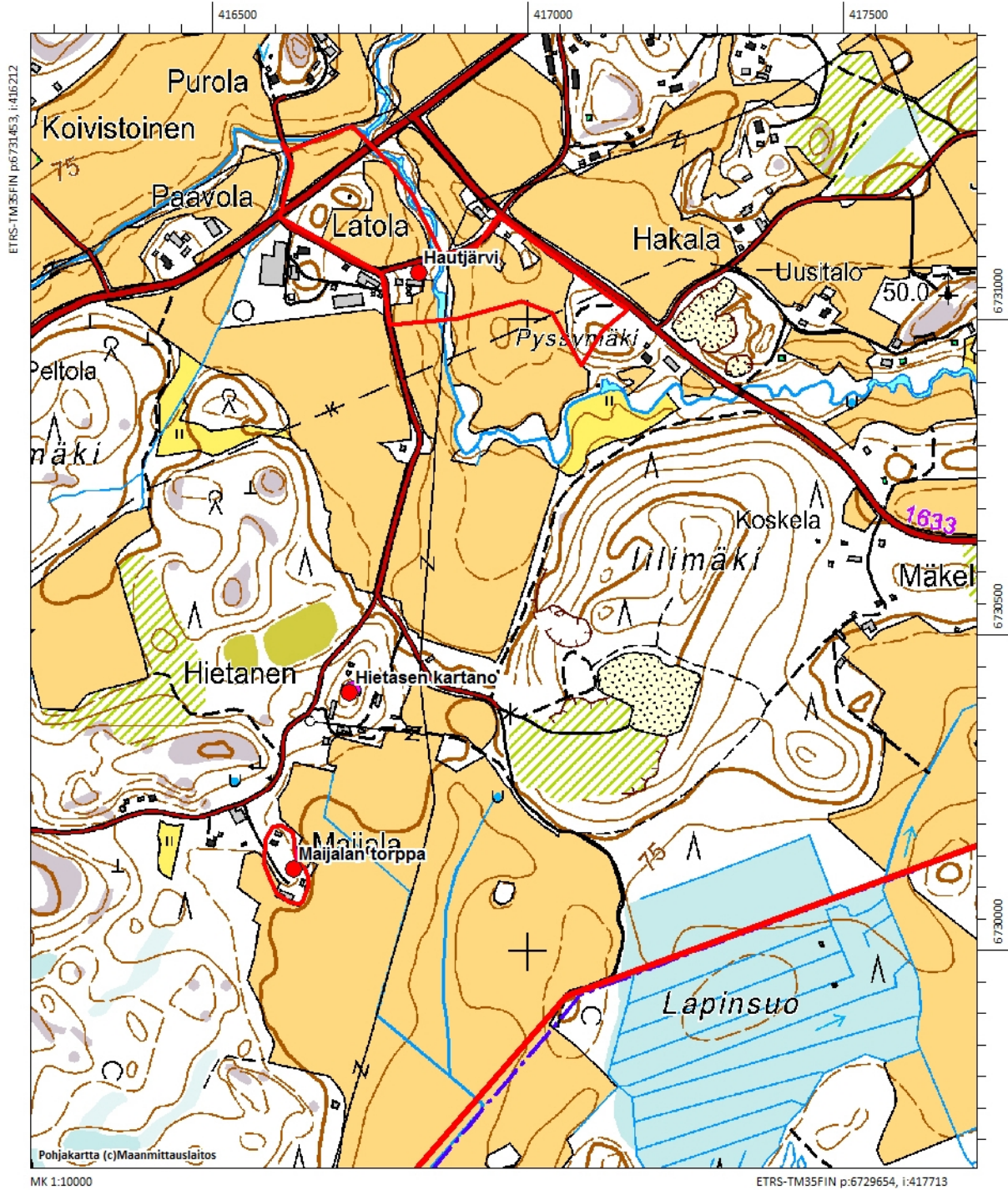
AKDG 5043:48. Maijalan torppa. Maijalan pihapiiriä, etelästä. Kuvaaja: Tuija Väisänen.

AKDG 5043:49. Maijalan torppa. Todennäköinen as-tinkivi, etelästä. Kuvaaja: Tuija Väisänen.

AKDG 5043:50. Maijalan torppa. Kivijalkaa piharakennusten välissä, koillisesta. Kuvaaja: Tuija Väisänen.

Peruskarttaote 1:10000. Hautjärven kylätontti ja Maijalan torppa rajattu, Hietasen kartano merkitty punaisella ympyrällä.

27 Mäntsälä Rantalan torppa (uusi kohde)

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	asuinpaikat, torpanpaikat
<i>Ajoitus</i>	historiallinen
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	p= 6734540 i= 416430, z= 80-93
<i>Koordinaattien selite</i>	arvioitu kartalta
<i>Sijainti</i>	Mäntsälän kirkosta 14 km koilliseen, Sahajärven pohjoisrannalla

Aiemmat tutkimukset ja löydöt

-

Muinaisjäännösrekisteri

-

Inventointi 2016

<i>Valokuvat</i>	AKDG 5043:51-58
<i>Löydöt</i>	-

Rantalan alue Sahajärven pohjoisrannalla näkyy asutettuna torpan paikkana jo Kuninkaan kartastossa (1780) ja isojakokartassa (1782). Asukkaiden (Taka-Rantala) mukaan alueella on ollut 1800- ja 1900-luvuilla kaksi torppaa: Etu- ja Taka-Rantala sekä mäkitupa näiden itäpuolella.

Etu-Rantalan alueella oli käytöstä jäänyt kellari (Rantalan)tien ja pihatien kulmauksessa. Kellari oli osittain tukkikasan alla. Kellari oli maanomistajan mukaan toiminut perunakellarina. Uudisrakentaminen on tuhonnut tontin keskiosasta kaikki mahdolliset varhaisemman asutuksen jäljet, mutta tontin reunoilla voi olla säilynyt kellarin lisäksi muitakin rakenteita, mutta niitä ei inventoinnissa havaittu.

Taka-Rantalan pihapiiri ei ole yhtä muokattu, mutta aivan pihapiirissä ei havaittu vanhempien rakennusten jälkiä. Sen sijaan pihan länsipuolella, istutetun lehtikuusimetsän takana, itäsisimmästä piharakennuksesta n. 30 m lounaaseen oli kivijalka. Rakenne näytti olevan n. 6 x 5 m kokoinen ja jotakuinkin koillinen-lounas-suuntainen. Nurkkakivet näyttivät muuta kivijalkaa kookkaammilta. Alueen ympäristöön oli muutama vuosi sitten istutettu koivua ja myös rakenteen ympärillä ja päällä kasvoi runsaasti heinää ja vesakkoa. Kivijalka erottui huonosti heinikossa, mutta maanomistajan muisteli, että kivijalassa erottui aiemmin kaksi huonetta ja uuni. Maanomistaja kertoi, että kyseisellä paikalla ei ole ollut rakennusta ainakaan 1870-luvun jälkeen. Maanomistaja kertoi, että läheisellä miilumäellä on hiilimiilu (ei tarkastettu), jota ilmeisesti on käytetty vielä 1900-luvun alkupuolella.

Rantalan kyläalueen kolmas vanha tontti sijaitsee Etu-Rantalan kaakkoispuolella. Taka-Rantalan maanomistajien mukaan tontti oli vielä 1900-luvun alussa mäkitupa. Tontilla ollut vanha asuinrakennus on purettu joitakin vuosia sitten ja paikalle on rakennettu hirsinen vapaa-ajan asunto.. Aivan tien vieressä näkyi sammaloitunut kivirivi n. 5 m matkalla tien suuntaisesti. Kyse voi olla vanhan kiviaidan pohjasta tai raken-

nuksen kivijalan osasta. Tonttia rajaa kaakossa n. 80 cm korkea sammaloitunut, vanha kiviaita. Piha-alueella voi olla säilynyt muitakin vanhempien rakenteiden osia.

AKDG 5043:51. Rantalan torppa. Etu-Rantalan pihapiiriä, pohjoisesta. Kuvaaja: Tuija Väisänen.

AKDG 5043:52. Rantalan torppa. Etu-Rantalan vanha, romahtanut kellari tien ja piharakennuksen välissä, kaakosta. Kuvaaja: Tuija Väisänen.

AKDG 5043:53. Rantalan torppa. Etu-Rantalan piharakennuksia, vanha kellari tukkipuiden alla, kaakosta. Kuvaaja: Tuija Väisänen.

AKDG 5043:54. Rantalan torppa. Taka-Rantalan piha-piiri järveltä päin, lounaasta. Kuvaaja: Tuija Väisänen.

AKDG 5043:55. Rantalan torppa. Taka-Rantalan piha-piirin lounaispuolella oleva kivijalka heinikon ja vesakon peitossa, etelästä. Kuvaaja: Tuija Väisänen.

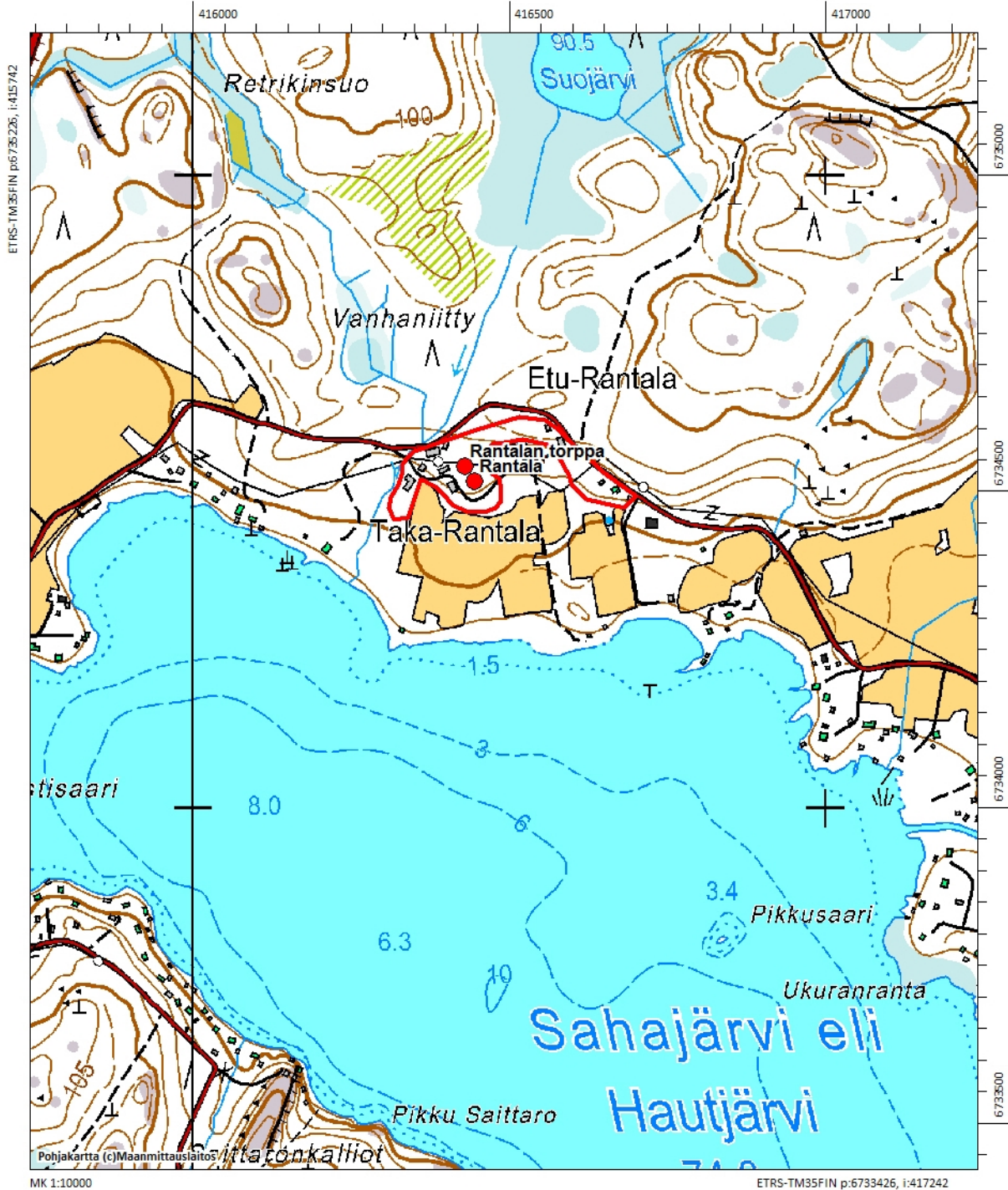
AKDG 5043:56. Rantalan torppa. Taka-Rantalan piha-piirin lounaispuolella olevan kivijalan nurkkakivi, luoteesta. Kuvaaja: Tuija Väisänen.

AKDG 5043:57. Rantalan torppa. Rantakylä, mäkituvan tontti, vanha rakennus purettu joitain vuosia sitten, kaakosta. Kuvaaja: Tuija Väisänen.

AKDG 5043:58. Rantalan torppa. Rantakylä, mäkituvan tontti, tien reunassa kivijalan tai kiviaidan perustusta, kaakosta. Kuvaaja: Tuija Väisänen.

Peruskarttaote 1:10000. Rantalan löytöpaikka ja Rantalan torppa, jälkimmäinen rajattu.

28 Mäntsälä Kaukalampi (uusi kohde)

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	muu kulttuuriperintökohde
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	asuinpaikat, kyläpaikat
<i>Ajoitus</i>	historiallinen
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	p= 6730348, i= 411846, z= 70-80
<i>Koordinaattien selite</i>	arvioitu kartalta
<i>Sijainti</i>	Mäntsälän kirkosta 8,3 km koilliseen

Aiemmat tutkimukset ja löydöt

-

Muinaisjäännösrekisteri

-

Inventointi 2016

<i>Valokuvat</i>	AKDG 5043:59-68
<i>Löydöt</i>	-

Vanhin tunnettu maininta Kaukalammin kylästä on jo vuodelta 1458, jolloin on annettu tuomio sen rajoista Mäntsälän ja Sälinkään kyliä vastaan. Hämeen vanhimmassa maakirjassa vuodelta 1539 Kaukalampi mainitaan 6-taloisena kylänä, jonka isännät ovat Lauri Pekanpoika, Maunu Olavinpoika, Jaakko Olavinpoika, Olavi Laurinpoika, Antti Olavinpoika ja Pekka Jussinpoika. Vuoteen 1560 mennessä tilaluku oli noussut jo yhdeksään. 1500-luvun lopun sotavuodet kuitenkin rasittivat kylää ja monet tilat olivat pitkiä aikoja autiona. Yhden tilan nimeksi tuli maakirjassakin lopulta ”Autio maa” ja kaksi tilaa läänitettiin viimeistään 1571 Klaus Flemingille. Kyseiset tilat olivat eräiden vaiheiden jälkeen Per Banérin ja tämän jälkeläisten rälssiä kunnes ne myytiin Hautjärven kartanon omistajalle Kasper Reinhold von Vietinghoffille. Tilat olivat Mäkelä ja Huikkola. Vuonna 1571 kylässä oli hopeaveroluettelon mukaan vain kolme taloa. 1680-luvun loppuun mennessä kylässä ei ollut enää yhtään sukuoikeudellista tilaa. Isossa reduktiossa Kaukalammin rälssitilat jäivät omistajilleen. Vuonna 1681 toimitetussa reduktiotutkimuksessa kylän todettiin olevan lähes elinkelvoton eikä siellä ollut edes myllyä. Kaukalammin vanhat tilat ovat Mikkola, Seppälä, Jäkkilä, Huikkola, Mäkelä ja Pietilä. Näistä Huikkola ja Mäkelä olivat vuonna 1685 Hautjärven kartanon rälssitiloja ja Jäkkilä eli ”Autio maa” Levannon ratsutilan aputilana. Muut olivat kruununtiloja.⁶

Kruununtilalliset ostivat omat tilansa takaisin kruunulta ennen vuotta 1774. Isonvihan jälkeen Mäkelän ja Huikkolan rälssitilat omisti kapteeni Fredrik Hillebrand. Hän otti omaksi asumakartanokseen Mäkelän, joka tunnetaan nykyään nimellä Etolan kartano. Tila vaihtoi usein omistajaa, kunnes sinne asettui vuonna 1800 asumaan sotakomissaari Johan Henrik Fischer. Paikka oli ollut aiemmin vaatimaton lampuotitila ja ensimmäinen torppa perustettiin paikalle vasta 1740-luvun lopulla. Huikkola siirtyi uudelle omistajalle vuonna 1777, jolloin tilan osti kapteeni ja ritari Carl Gustaf Krakau, jonka mukaan tilaa alettiin nimittää Carlsbergiksi

⁶ Oksanen 1991:137-138, 186.

(tai Ylikartanoksi). Isonjaon aikaan vuonna 1786 Kaukalammissa oli 13 tilaa ja isojaossa määritellyille liikamaille perustettiin kaksi uudistilaa, Jussila ja Juhola. Vuonna 1809 Kaukalammin kylässä oli 18 tilaa, 15 torppaa ja kaksi lampuotitilaa.⁷ Vuosien 1810-1917 välillä Kaukalammissa oli 3-14 torppaa, enimmillään vuonna 1850.⁸

Kaukalammin kartoista keskeisimmät ovat vuoden 1786 isojakokartta ja 1800-luvun puolenvälin pitäjänkartta, joihin voidaan verrata edellä olevia verokirjoista saatuja tietoja. Kuninkaankartasto on vuodelta 1780, mutta sen tiedot eivät juuri poikkea isojakokartasta. Kalmbergin kartastolla ja Senaatin kartastolla on puolestaan suunnilleen samoja tietoja kuin pitäjänkartoilla.

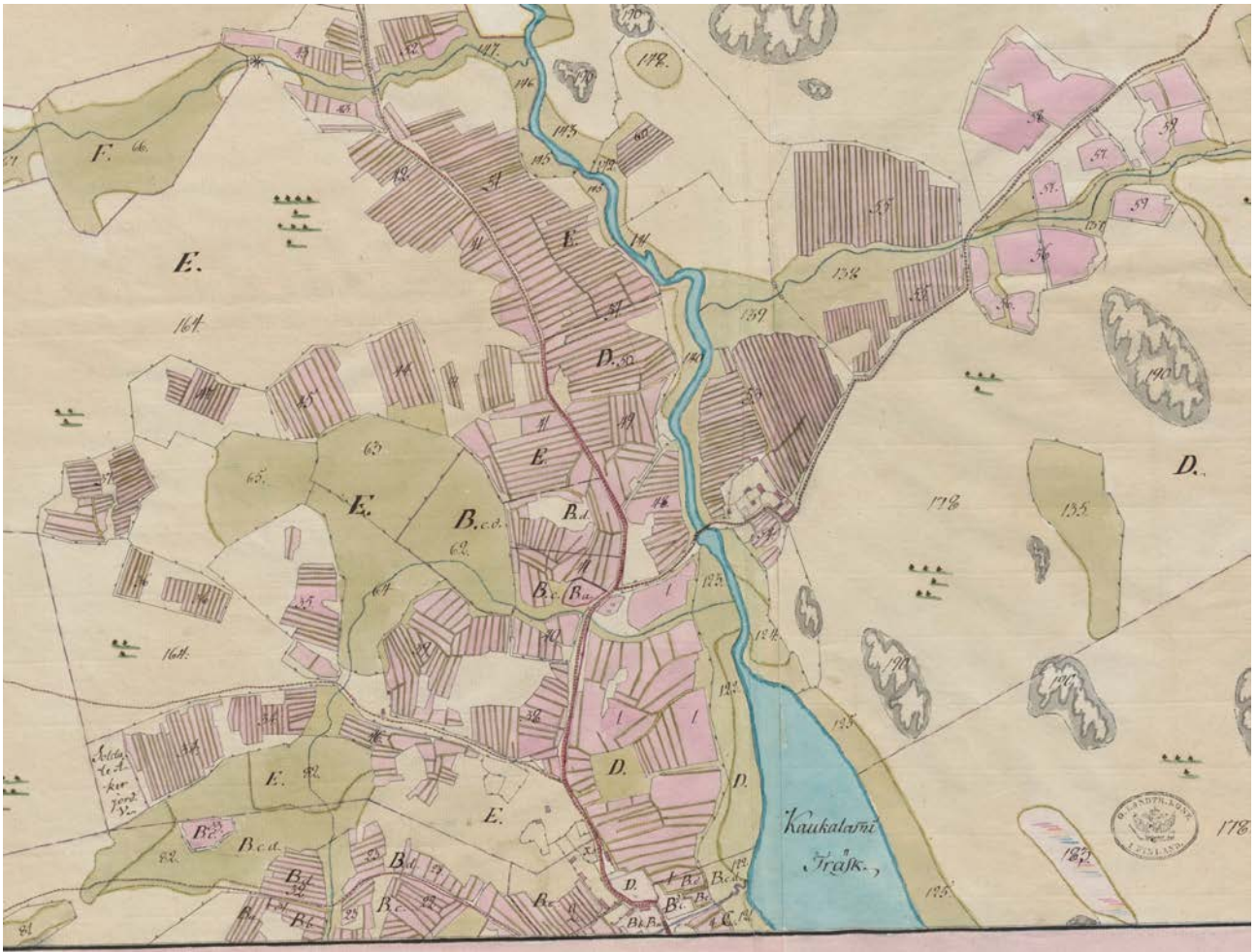
Vuoden 1786 isojakokartalla Kaukalammin keskuskylä on sarkajakoisine rintapeltoineen Kaukalammin länsirannalla nykyisen koulun ympäristössä ja siitä etelään kylätien varrella. Huikkolan tila on merkitty erikseen Mäntsälänjoen itärannalle nykyiselle paikalleen. Kuten Hautjärvelläkin myös Kaukalammissa torppia ei ole merkitty juurikaan karttaan. Erikseen lännessä ollut Heinojan torppa on piirretty karttaan, mutta Hautjärvelle johtavan tien varrella esim. Kuninkaan kartastoon merkityt kaksi torppaa ovat jääneet isojakokarttaan piirtämättä mutta peltokuvioiden väleissä on sopivia asuinrakennusten paikkoja. Pitäjänkartalla näitä torppia ei jälleen ole, mutta Kalmbergin ja Senaatin kartastoissa ne puolestaan ovat piirrettynä. Senaatin kartastoon Kaukalammin kylälle on merkitty tuulimyllyn paikka. Pitäjänkartalla puolestaan on merkitty mylly Heikinarolta Kaukalampeen laskevassa ojassa. Kaukalammissa on kartan mukaan myös postikonttori. Isojakokartalla, pitäjänkartalla ja Kalmbergin kartalla on mylly myös Etolan/Mäkelän länsipuolelta Mäntsälänjokeen laskevassa joessa, paikassa jonka nimikin on Myllypelto.

Kaukalammin vanhin asutus on ilmeisesti nykyisen kylän kohdalla Kaukalammin länsipuolella kulkevan tien varressa. Lisäksi Huikkolan talo on vanhalla paikalla. Ainakin 1700-luvulle periytyviä torpanpaikkoja ovat kylällä karttojen perusteella ainakin Heinoja ja Hautjärven tien varrella olleet kaksi torppaa. Mäkelän/Etolan kohdalla on luultavasti ollut lampuotitila ja torppa jo viimeistään 1740-luvulla vaikka sitä ei vuoden 1786 karttaan olekaan piirretty. Vastaavasti tilattomien asumusten ja torppien paikkoja voi hyvin olla sekä kylän liepeillä että kauempana peltojen reunoilla. Esimerkiksi Yli-Sipilän mäellä on nykyäänkin runsas määrä pikkumökkejä, joilla voi olla vuosisataiset juuret.

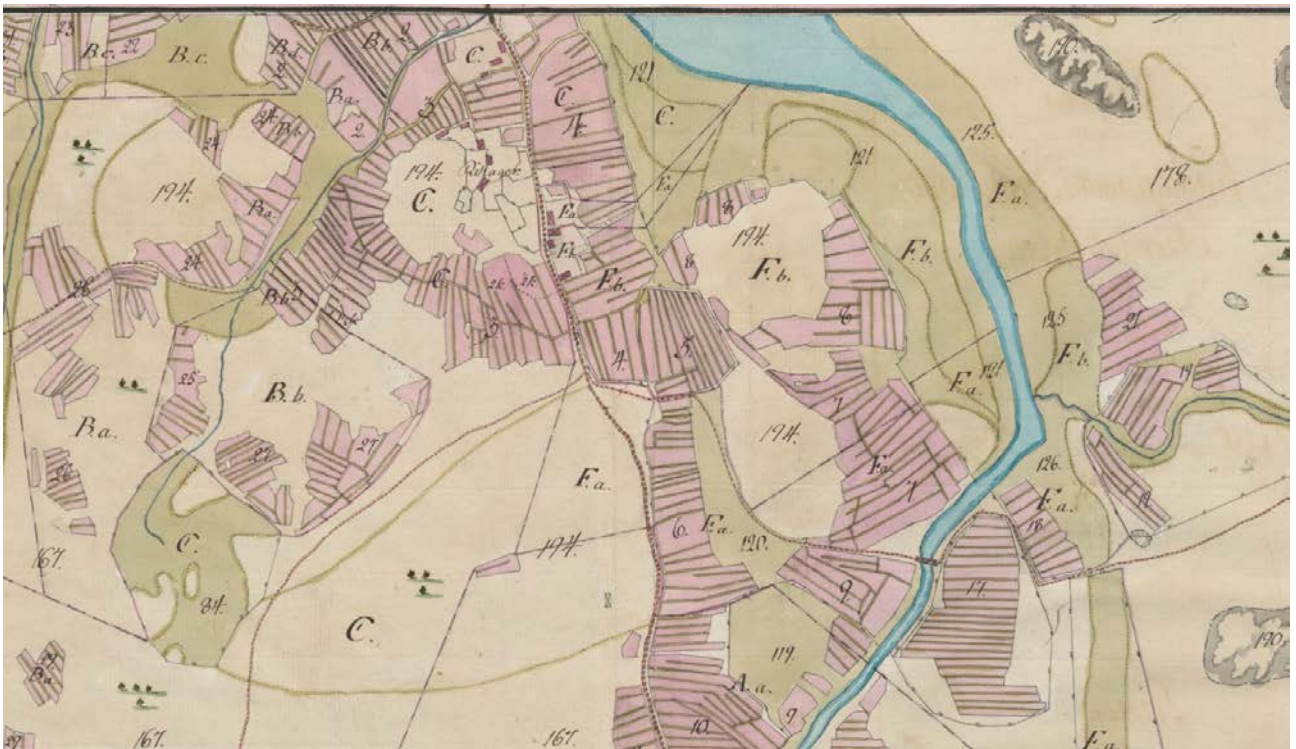
---

⁷ Oksanen 1991: 415-418, 467-468.

⁸ Rosenberg 1993:90.

Ote Kaukalammin isojakokartasta 1786 (Winter) B30:4/7.

Ote Kaukalammin isojakokartasta 1786 (Winter) B30:4/9.

*AKDG 5043:59. Kaukalammi.
Jäkkilä. Kuvaaja: Petro Pe-
sonen.*

*AKDG 5043:60. Kaukalammi.
Jäkkilä, kivijalka Jäkkilän
pihapiirissä. Kuvaaja: Petro
Pesonen.*

*AKDG 5043:61. Kaukalammi.
Aittoja Jäkkilän lähellä. Ku-
vaaja: Petro Pesonen.*

AKDG 5043:62. Kaukalammi. Jäkkilää. Kuvaaja: Petro Pesonen.

AKDG 5043:63. Kaukalammi. Pieni mökki Jäkkilästä länteen lähellä Lukontien risteysaluetta. Kuvaaja: Petro Pesonen.

AKDG 5043:64. Kaukalammi. Mökki tien varrella. Kuvaaja: Petro Pesonen.

AKDG 5043:65. Kaukalammi. Maisema Uudelle Pikatielle päin, vasemmalla kylätie, taustalla kuivunut lampi, lounaasta. Kuvaaja: Petro Pesonen.

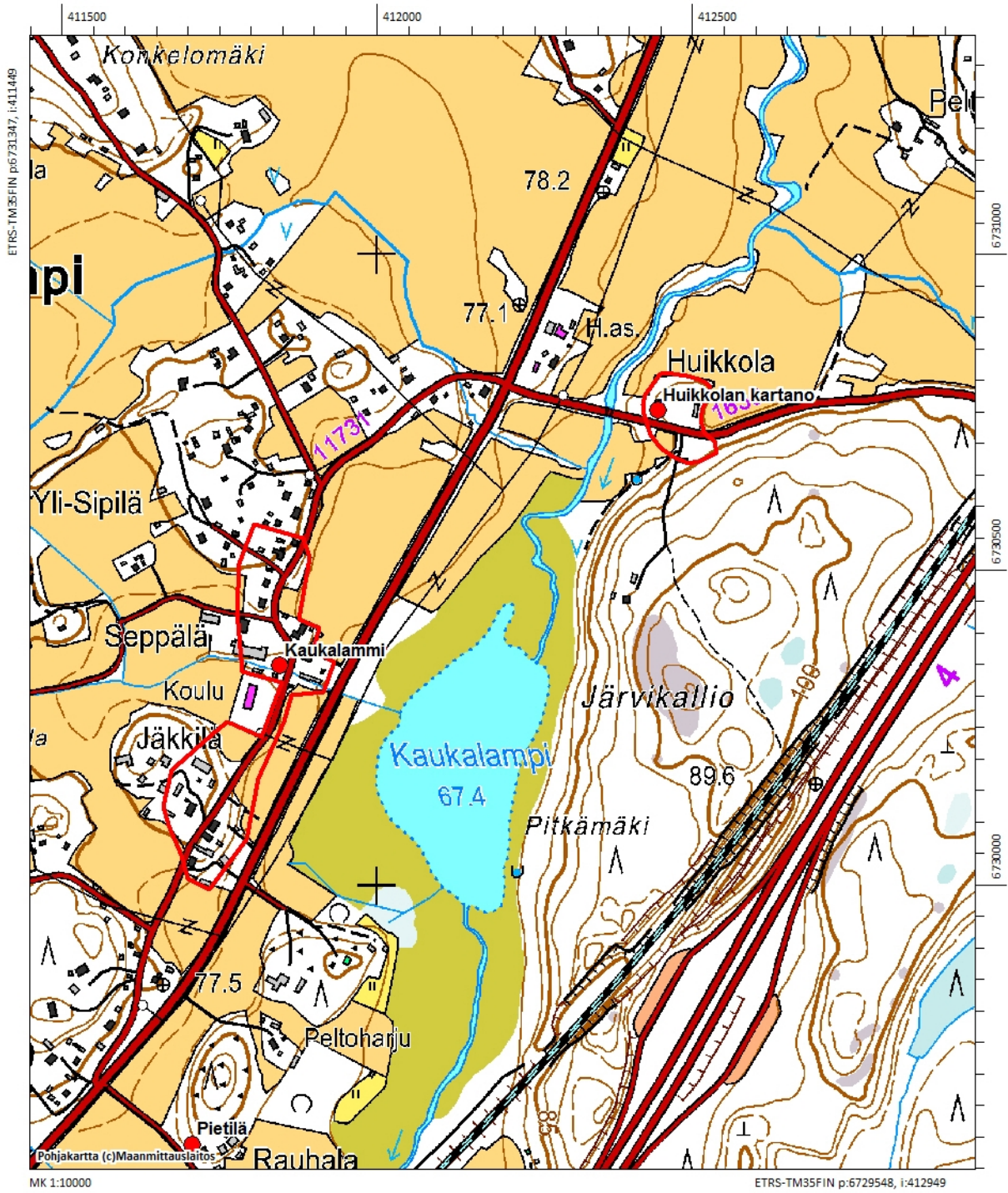
AKDG 5043:66. Kaukalammi. Aittarivi puron varrella. Kuvaaja: Petro Pesonen.

AKDG 5043:67. Kaukalammi. Vanha talo lähellä puroa. Kuvaaja: Petro Pesonen.

*AKDG 5043:68. Kaukalammi.
Seppälä. Kuvaaja: Petro Pe-
sonen.*

Peruskarttaote 1:10000. Kaukalammin kylätontti ja Huikkolan kartano rajattu punaisella värillä.

29 Mäntsälä Huikkolan kartano (uusi kohde)

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	muu kulttuuriperintökohde
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	asuinpaikat, kartanonpaikat
<i>Ajoitus</i>	historiallinen
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	p= 6730753, i= 412445, z= 75
<i>Koordinaattien selite</i>	arvioitu kartalta
<i>Sijainti</i>	Mäntsälän kirkosta 8,8 km pohjoiskoilliseen

Aiemmat tutkimukset ja löydöt

-

Muinaisjäännösrekisteri

-

Inventointi 2016

<i>Valokuvat</i>	AKDG 5043:69-71
<i>Löydöt</i>	-

Tila on ilmeisesti ollut olemassa viimeistään 1500-luvulta asti. Tila näkyy sekä kuninkaankartastossa (1780) että isojakokartassa (1786). Kartanon pihapiirin nykyiset rakennukset ovat peräisin viime vuosisadan alusta. Tontilla oleva päärakennus on rakennettu 1920-luvulla ja viereinen väentupa 1919, pihapiirissä on paikoillaan myös aitta vuodelta 1899. Tontilla ei havaittu maan päälle näkyviä vanhempia kivijalkoja tai muita rakenteita. Väentuvassa asuvan maanomistajan mukaan tilalla on ollut vielä sotien jälkeen 50 rakennusta. Nyt jäljellä oli edellä mainittujen lisäksi sikala toisella puolella Hautjärventietä. Toisella puolella tietä, Huikkolan tilaa vastapäätä alkavan paikallisten tuntumassa oli myös pienehkö kivikaivo ja sepän pajan rauniot. Maanomistaja kertoi, että tilaan kuuluvia rakennuksia oli ollut vielä 1900-luvun alkupuoliskolla myös tilasta itään sijaitsevalla metsäsaarekkeella, jossa olikin nähtävillä kahden rakennuksen kivijalkaa. Toinen rakennus oli n. 4 x 4 m kokoinen ja toisesta oli havaittavissa yksi n. 7 m pituinen sivu. Molemmat oli rakennettu lohkokivistä. Maanomistaja kertoi myös kuulleensa, että läheisellä Lepsonkalliolla, Mäntsälänjoen kupeessa olisi valmistettu aikanaan tiiliä.

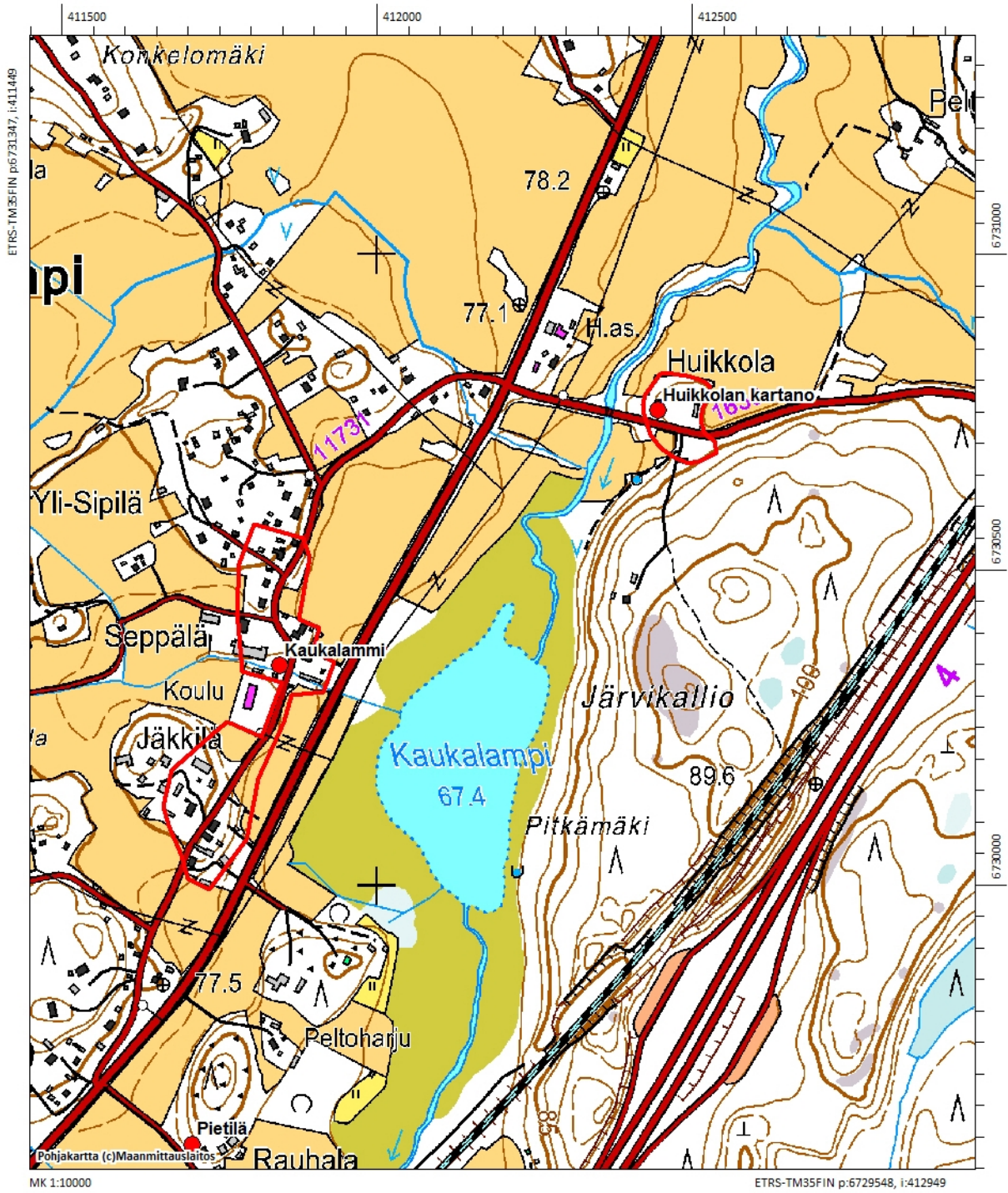
AKDG 5043:69. Huikkolan kartano. Huikkolan päärakennus joelta päin kuvattuna, lännestä. Kuvaaja: Tuija Väisänen.

AKDG 5043:70. Huikkolan kartano. Huikkolan piha, päärakennus ja väentupa, idästä. Kuvaaja: Tuija Väisänen.

AKDG 5043:71. Huikkolan kartano. Huikkolan tilan piharakennusten aluetta. Sikala vielä pystyssä. Kuvaaja: Tuija Väisänen.

Peruskarttaote 1:10000. Kaukalammin kylätontti ja Huikkolan kartano rajattu punaisella värillä.

30 Mäntsälä Etolan kartano (uusi kohde)

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	muu kulttuuriperintökohde
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	asuinpaikat, kartanonpaikat
<i>Ajoitus</i>	historiallinen
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	p= 6731850, i= 412494, z= 75-77
<i>Koordinaattien selite</i>	arvioitu kartalta
<i>Sijainti</i>	Mäntsälän kirkosta 10,1 km koilliseen

Aiemmat tutkimukset ja löydöt

-

Muinaisjäännösrekisteri

-

Inventointi 2016

<i>Valokuvat</i>	AKDG 5043:72-75
<i>Löydöt</i>	-

Isonvihan jälkeen Mäkelän ja Huikkolan rälssitilat omisti kapteeri Fredrik Hillebrand. Hän otti omaksi asu-
makartanokseen Mäkelän, joka tunnetaan nykyään nimellä Etolan kartano. Tila vaihtoi usein omistajaa,
kunnes sinne asettui vuonna 1800 asumaan sotakomissaari Johan Henrik Fischer. Paikka oli ollut aiemmin
vaatimaton lamputitila ja ensimmäinen torppa perustettiin paikalle vasta 1740-luvun lopulla. Tiedot ovat
hieman ristiriitaisia, sillä Mäkelän tila mainitaan Kaukalammissa jo 1500-luvun lopulla.

Etola sijaitsee Mäntsälänjokeen lännestä laskevan pienen puron varrella, muun Kaukalammin kylän poh-
joispuolella. Etolan vanha päärakennus oli tarkastusajankohtana (29.11) remontin alla. Rannassa on uu-
dempi päärakennus ja ylhäällä mäellä vielä uudempi huvila. Asuinrakennusten länsipuolella on talousra-
kennuksia. Vanhan päärakennuksen luoteispuolella olevan hakana olevan mäen pohjoisrinteessä on kivi-
raunio, todennäköisesti ylisille johtavan kivirampin jäännös. Etola on kokonaisuudessaan ilmeisesti peräisin
vasta 1700-luvun loppupuolelta, joten kivirauniosta huolimatta paikka on luokiteltavissa muuksi kulttuuri-
perintökohteeksi eikä kiinteäksi muinaisjäännökseksi.

AKDG 5043:72. Etolan kartano. Etolan vanha päärakennus. Kuvaaja: Petro Pesonen.

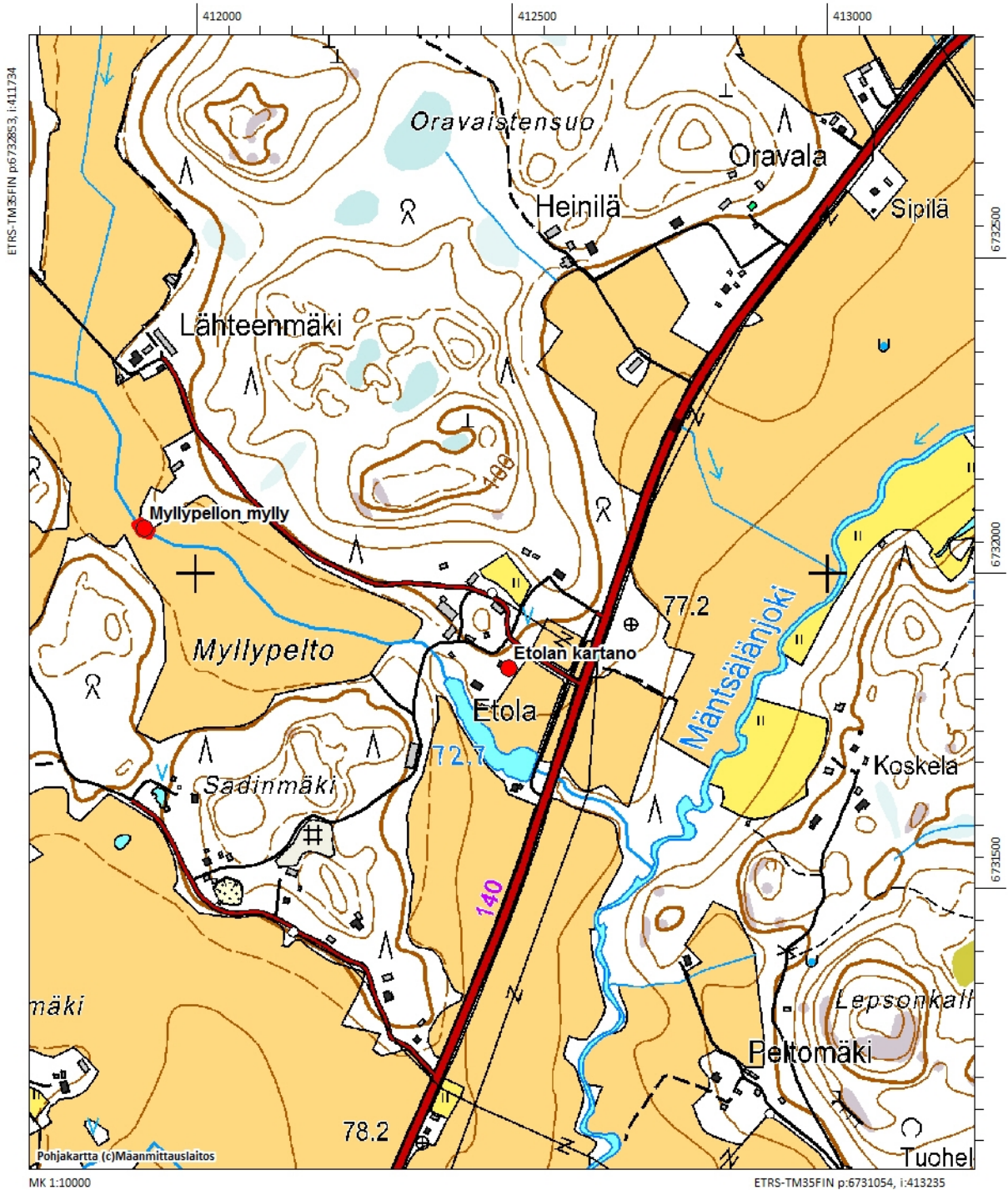
AKDG 5043:73. Etolan kartano. Etolan vanha päärakennus. Kuvaaja: Petro Pesonen.

AKDG 5043:74. Etolan kartano. Kiviperusta ja mummonmökki. Kuvaaja: Petro Pesonen.

AKDG 5043:75. Etolan kartano. Kiviraunio kuivurin takana rinteessä. Kuvaaja: Petro Pesonen.

Peruskarttaote 1:10000. Etolan kartano ja Myllypellon mylly, jälkimmäinen rajattu punaisella värillä.

31 Mäntsälä Heikkilän torppa (uusi kohde)

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	asuinpaikat, torpanpaikat
<i>Ajoitus</i>	historiallinen
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	p= 6730789, i= 413381, z= 80-85
<i>Koordinaattien selite</i>	arvioitu kartalta
<i>Sijainti</i>	Mäntsälän kirkosta 9,2 km koilliseen

Aiemmat tutkimukset ja löydöt

-

Muinaisjäännösrekisteri

-

Inventointi 2016

<i>Valokuvat</i>	AKDG 5043:76-77
<i>Löydöt</i>	-

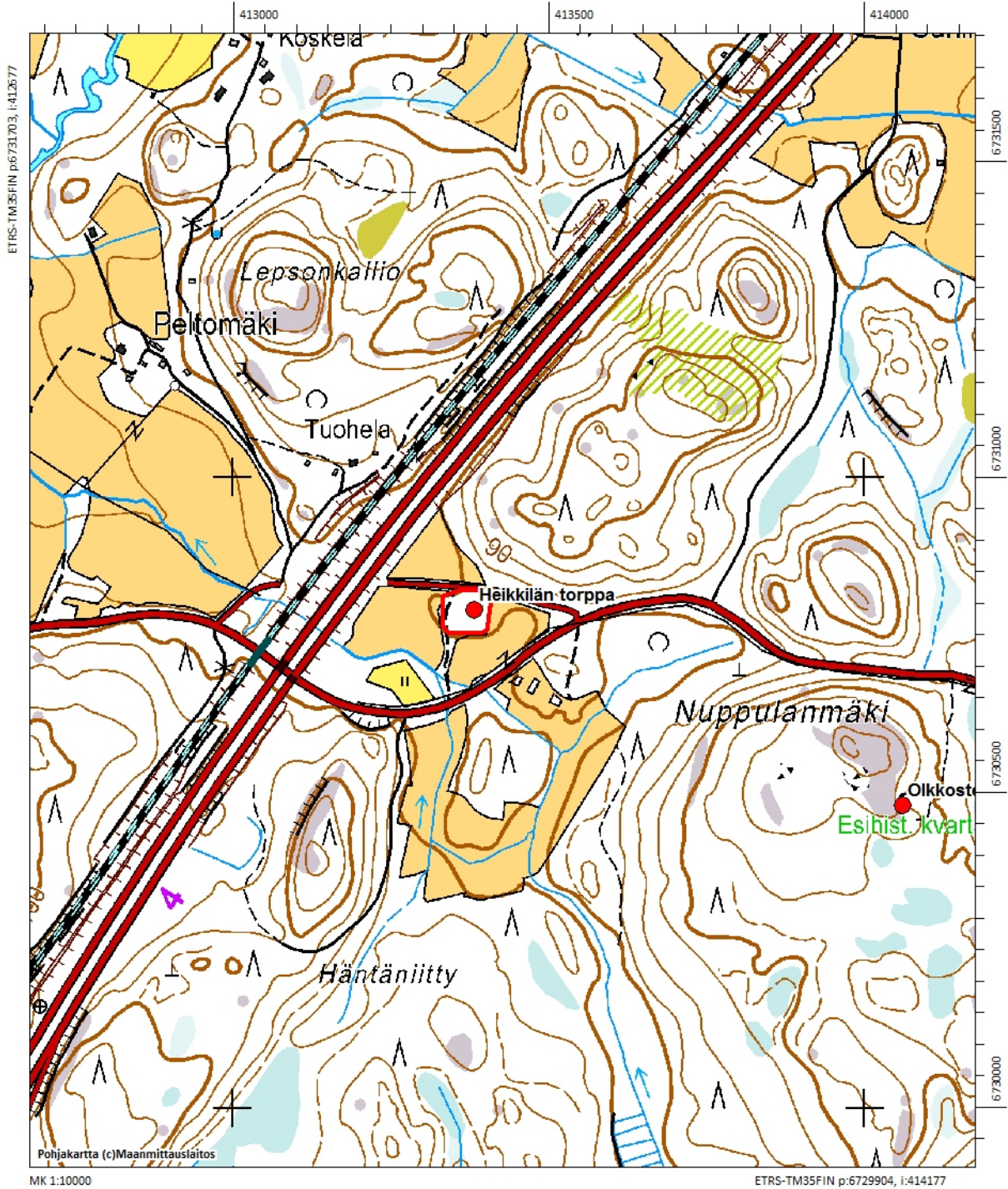
Kuninkaankartastossa torpan paikaksi merkitty tontti. Tontti sijaitsee metsäsaarekkeella peltojen keskellä. Tontille menee käytöstä jäänyt kulku-ura nykyiseltä tielinjalta. Tontin länsiosassa näkyi erillisistä kivistä muodostuva jotakuinkin itä-länsi-suuntainen kivijalka, koko n. 6-7 x 5 m. Rakennuksen kaakkoiskulmassa oli pienehkö, n. 1 x 1 m laajuinen kivikasa, mahdollisesti uunin pohja. Rakenteen koillispuolella rinteessä oli yksi soikea kuoppa n. 1 x 2 m, jonka reunoilla erottui muutama kivi, mahdollinen kellarikuoppa. Lisäksi rinteessä oli pienempi kuoppa, jonka reunoilla ei ollut mitään merkkejä rakenteesta. Alue oli suurimmalta osalta metsittyä ja kasvoi kuusta ja lehtipuita.

AKDG 5043:76. Heikkilän torppa. Kivijalkaa alueen länsiosassa, koillisesta. Kuvaaja: Tuija Väisänen.

AKDG 5043:77. Heikkilän torppa. Torpan tonttialue nykyiseltä maantieltä kuvattuna, etelästä. Kuvaaja: Tuija Väisänen.

Peruskarttaote 1:10000. Heikkilän torppa rajattu punaisella värillä.

32 Mäntsälä Saari (uusi kohde)

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	asuinpaikat, kylänpaikat
<i>Ajoitus</i>	historiallinen
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	p= 6734167, i= 413905, z= 70-80
<i>Koordinaattien selite</i>	arvioitu kartalta
<i>Sijainti</i>	Mäntsälän kirkosta 12,8 km koilliseen

Aiemmat tutkimukset ja löydöt

-

Muinaisjäännösrekisteri

-

Inventointi 2016

<i>Valokuvat</i>	AKDG 5043: 78-83
<i>Löydöt</i>	-

Saari mainitaan ensimmäisen kerran vuoden 1539 maakirjassa, jolloin sen nimenä on Rautasaari ja se kuului Tennilän pitäjään. Vuonna 1539 kylässä oli vain kaksi isäntää: Mikko Olavinpoika ja Hemmi Olavinpoika. Tilat jakautuivat kahtia ajan mittaan, mutta 1500-luvun sotavuodet tuottivat ongelmia. Vuoden 1571 ho-peaveroluettelon mukaan kylässä oli neljä taloa. Vuoden 1607 maakirjassa kylän kolmesta tilasta kaikki olivat olleet autiona jo useita vuosia. 1620-luvulta lähtien tilojen verot määrättiin armeijan alipäällystön palkkoihin. Yrjö Heikinpojan tilasta tuli ratsutila ja kahdesta muusta talosta tuli ratsutilan aputiloja. Saaren kantatilat ovat Perhe (myöhempi ratsutila ja kartano), siihen litetty Mattila sekä aputiloiksi määrättyt Yllyllä ja Sihvola. Ratsutilan omistaja osti Yllyllän pian itselleen mutta Sihvola jäi sukuoikeustilaksi. Vuonna 1680 Saaren ratsutilan maat ja mannut todettiin heikkotuottoisiksi ja itse kylänkin sanottiin tuhoutuneen jokin vuosi sitten tulipalossa. Saaren ratsutilaa alettiin 1600-luvun lopulla ja 1700-luvun alussa kutsua Saaren kartanoksi, kun sen omistajiksi tuli säätyläisiä.⁹

Isojako toimitettiin Saaren kylässä vuonna 1786. Tuolloin ratsutilan omistajina olivat kauppiaat Otto Wilhelm ja Carl Johan Fischer ja Sihvolan omistivat talolliset Juho Juhonpoika ja Heikki Sihvonpoika. Isossajassa Sihvola jaettiin näiden kesken ja Heikki Sihvonpojan tilan nimeksi tuli Sipilä. Kylän liikamaille muodostettiin Jerusalem-niminen uudistila. Juho Sihvola määrättiin muuttamaan pois kantakylästä, koska hänen tonttinsa oli hyvin vesiperäinen. Vuonna 1809 Saaren kylässä oli viisi tilaa ja 11 torppaa. Itsenäiset tilat olivat Sihvola (Juho Sihvola), Sipilä (2 tilallista ja 1 torppa), Jerusalem (1 tilallinen). Saaren ratsutilalla oli 10 torpparia. Saaren kartano ja Jerusalem ostettiin perinnöksi vuonna 1815.¹⁰ Vuosina 1810-1917 Saaren ky-

⁹ Oksanen 1991:149-150, 186, 372, 437.

¹⁰ Oksanen 1991:437-439.

lässä oli 11-23 torppaa, eniten vuonna 1900.¹¹ Saarella toimi Saaren Tulitikkutehdas vuosina 1905-1935 ja Saaren kartanolle perustettiin myös tiilitehdas vuonna 1917.¹²

Vanhoista kartoista Kuninkaankartastolla Saaren kylä on merkitty tiiviihkönä talokeskittymänä Saaren kartanon kohdalle. Vuoden 1786 isojakokartalla Saaren kylän tilat on merkitty vanhan maantien risteyksen ympärille ja toisaalta Saarenjokeen laskevan pienen ojan itäpuolelle, jossa on nykyään ammattioppilaitoksen rakennuksia. Jerusalemin uudistilan maat on merkitty Vähä-Matjärven ympäristöön, mutta itse tilan paikkaa ei ole piirretty. Senaatin kartastosta Jerusalem kuitenkin löytyy Niemenkylästä, nähtävästi myöhemmän Niemelän tilan paikalla. Kalmbergin kartastossa myös Niemenkylän Löfkulla ja Stenbacka on merkitty taloiksi. Sihvolasta on kartta vuodelta 1910, jossa se on siirretty nykyiselle paikalleen Pohjoisen Pikatien varteen etelämmäs keskuskylästä.

Saaren vanhin asutus on kartanon ydinalueella olevalla mäellä sekä siitä länteen olevalla rinteellä, jossa on nykyään ammattioppilaitoksen rakennuksia. Saarella ei ole ollut useita torppia ja nähtävästi myöskään vanhempaa syrjäasutusta ei ole juuri ollut keskuskylän ulkopuolella. Kartanonmäen eteläpuoli ja joen rannalla olevat alueet ovat rakentamattomia ja siellä saattaa olla säilyneenä vanhan kylän kulttuurikerrosta ja rakenteita.

---

¹¹ Rosenberg 1993:90.

¹² Juhani Lomu: Mäntsälän elinkeinoelämä autonomian aikana. Mäntsälän historia II. Mäntsälä 1993: 212-215, 243.

Ote Saaren kylän isojakokartasta 1786 (Winter), B30a:7/8. Karttaa on käännetty 90 astetta, jotta se vastaisi hieman paremmin nykykartan suuntaa.

AKDG 5043:78. Saari. Saaren maatalousoppilaitoksen maisemia. Kuvaaja: Petro Pesonen.

AKDG 5043:79. Saari. Saaren maatalousoppilaitoksen maisemia. Kuvaaja: Petro Pesonen.

AKDG 5043:80. Saari. Saaren maatalousoppilaitoksen maisemia. Kuvaaja: Petro Pesonen.

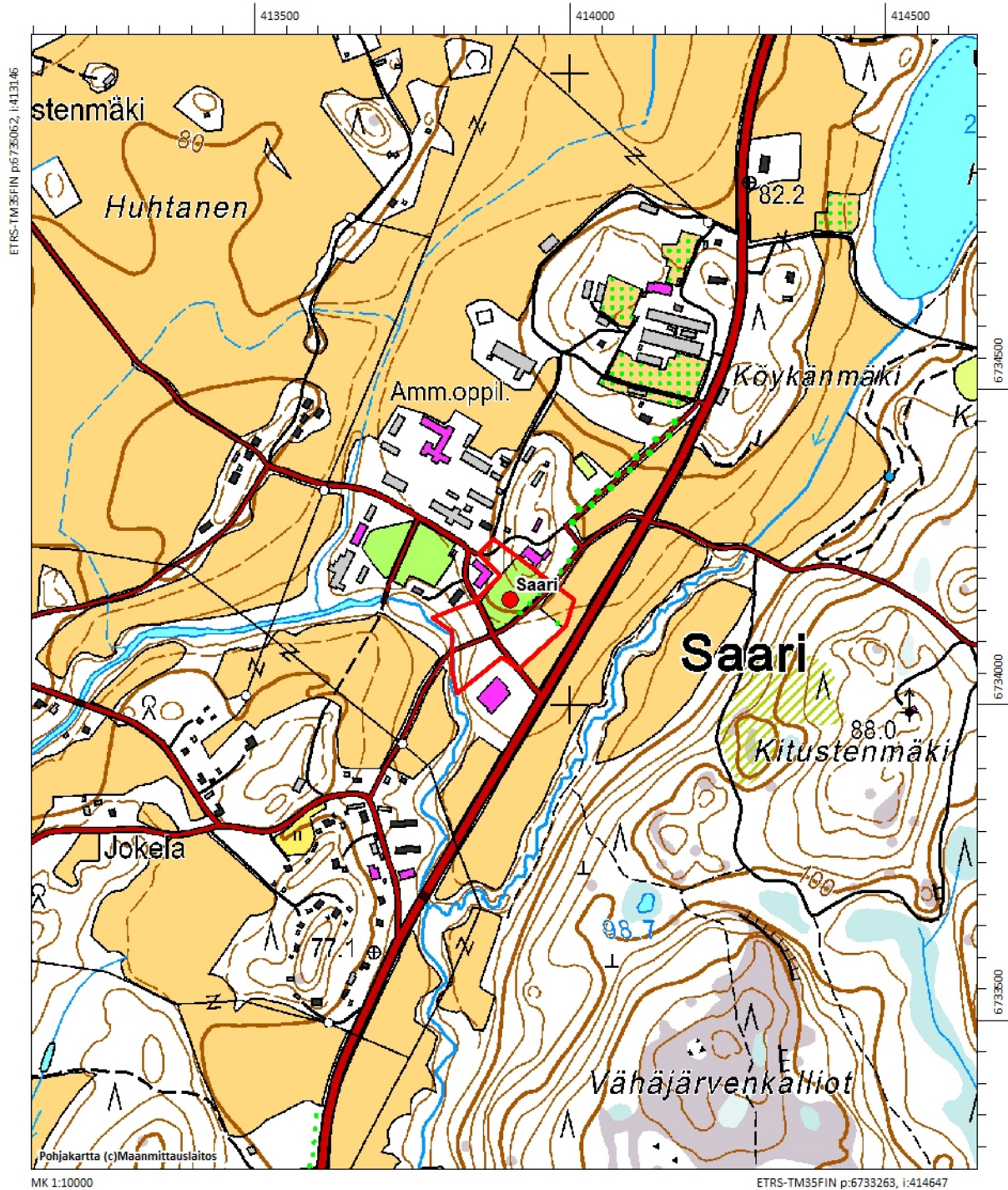
AKDG 5043:81. Saari. Saaren maatalousoppilaitoksen maisemia. Kuvaaja: Petro Pesonen.

AKDG 5043:82. Saari. Saaren maatalousoppilaitoksen maisemia. Kuvaaja: Petro Pesonen.

AKDG 5043:83. Saari. Saaren kartano. Kuvaaja: Petro Pesonen.

Peruskarttaote 1:10000. Saaren kylätontti rajattu punaisella värillä.

33 Mäntsälä Levanto (uusi kohde)

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	muu kulttuuriperintökohde
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	asuinpaikat, kyläpaikat
<i>Ajoitus</i>	historiallinen
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	p= 6737442, i= 414605, z= 70-80
<i>Koordinaattien selite</i>	arvioitu kartalta
<i>Sijainti</i>	Mäntsälän kirkosta 15,6 km koilliseen

Aiemmat tutkimukset ja löydöt

-

Muinaisjäännösrekisteri

-

Inventointi 2016

<i>Valokuvat</i>	AKDG 5043:84-95
<i>Löydöt</i>	-

Levanto mainitaan ensimmäisen kerran lähteissä vuonna 1490, jolloin siellä asunut Olavi toimi katselmusmiehenä Hautjärven takamaata koskevassa riita-asiassa. Vuoden 1539 maakirjassa Tennilän hallintopitäjään kuuluneessa Levannossa oli kolme isäntää: Pekka Olavinpoika, Mikko Heikinpoika ja Tuomas Matinpöika. Seuraavissa maakirjoissa kylän taloluku vaihtelee kolmesta viiteen ja vuoden 1571 hopeaveroluettelon mukaan kylässä oli kolme taloa, joukossa Mäntsälän toiseksi varakkaimman miehen talo. Sotavuosina 1500-luvun lopulla Levantokin kärsi ja yksi sen taloista autioitui pysyvästi ja sitä alettiin nimittää maakirjoissa "Autioksi maaksi". 1600-luvulla Levannossa oli välillä vain kaksi taloa ja niistäkin toinen autiona. Tämä jakautui vuoteen 1650 mennessä kahteen osaan, joista toista alettiin viljellä ja toinen jäi edelleen autioksi. Maksukykyisestä tilasta sen sijaan tuli ratsutila 1630-luvulla. 1680-luvun katselmuksessa kylä todettiin köyhäksi ja myllykin oli vain kotitarpeiksi. 1600-luvun kantatilat ovat Simola, Jaakkola ja Heikkilä, joista viimeksi mainittu on "Autio maa". Vuonna 1687 Simola oli ratsutilana ja muut kruununtiloina.¹³

1700-luvun alkuun mennessä myös Simola oli menettänyt sukuoikeutensa ja samoihin aikoihin se menetti myös ratsutilaoikeutensa. Isonvihan jälkeen Levannossa oli neljä asuttua tilaa ja 1730-luvulla tiloja oli viisi. Talojen yhdistelyn jälkeen niitä oli vuonna 1754 enää vain kolme. Isojako toimitettiin Levannolla vuosina 1786-1787. Tuolloin kylässä oli kahdeksan tilallista, joista yhdelläkään ei ollut sukuoikeutta. Isossajaossa kylällä todettiin olevan liikamaata ja näille perustettiin kaksi uudistilaa kylän pohjoisosiin, Hammarslätt eli Vasarainen ja Hannula. Vielä vuonna 1800 kaikki Levannon tilat olivat kruununtiloja, mutta pian muut tilat uudistiloja lukuunottamatta olivat ostaneet sukuoikeutensa. Vuonna 1809 Levannon tilat olivat: Simola (3 tilallista), Tupala (3 tilallista ja 2 torppaa), Jaakkola (2 tilallista), Heikkilä (2 tilallista), Vasarainen (2 tilallista)

¹³ Oksanen 1991:138-139, 186.

ja Hannula (2 tilallista).¹⁴ Vuosien 1810-1917 välillä Levannossa oli 1-5 torppaa, eniten vuonna 1830.¹⁵ Levannossa on toiminut tervatehdas ainakin 1900-luvun alussa.¹⁶

Kuninkaankartastossa vuodelta 1780 Levanto on tiivis ryhmäkylä Hunttijärven pohjoisrannan luoteispuolella ja kylän mylly on merkitty rastilla Avojärvenojan varrelle. Vuoden 1786 isojakokartalle Hannulan uudistilan sijainti on jo merkitty, mutta Hammarslättea ei. Mylly on Avojärvenojassa hieman Vasaraistentien sillan pohjoispuolella. Pitäjänkartoilla, Kalmbergin kartastossa ja Senaatin kartastossa Levanto on pysynyt samanlaisena tiiviinä ryhmäkylänä, jossa on vain Vasaraisen ja Hannulan tilat kauempana keskuskylästä. Kalmbergin kartastossa on Reuhon tila ja kaksi torppaa Levannon ja Saaren kylien välisen tien varrella. Reuhu ja toinen torpista lienevät Rajunpellon länsipuolella vähän vanhan ja uuden tien risteyksestä etelään ja toinen torpista on ollut Siltalan kohdalla.

Levannon vanhin asutus on mitä ilmeisimmin löydettävissä ryhmäkylän keskusalueelta. On mahdollista, että 1700-luvun lopussa liikamaille syntyneet Vasaraisten ja Hannulan tilat ovat aiemmin olleet torpan paikkoja. Levannon kylällä on ollut selvästi vähemmän torppia kuin muilla tutkimusalueen kylillä. Levannon kylä on uudisrakennuksista huolimatta säilyttänyt vanhan kylärakenteensa. Kylän pohjoisosassa, kohdassa p: 6737542, i: 414622, havaittiin inventoinnissa noin 10 x 6 metrin kokoinen mahdollinen kivijalka, jonka keskellä kasvaa pihlaja ja keskellä on myös hieman kumpua. Kivijalka on hieman epämääräinen ja koska vieressä on raivauskasoja, saattaa tässäkin olla kyse samasta asiasta.

Koska Levanto on nykyäänkin samoilta osin asuttu kuin vanhimmissa kartoissakin, on se luokituksestaan muu kulttuuriperintökohde. Kohde on kuitenkin rajattu.

Ote Levannon kylän isojakokartasta 1786 (Winter), B30:5/4.

¹⁴ Oksanen 1991:418-420.

¹⁵ Rosenberg 1993:90.

¹⁶ Lomu 1993:245.

AKDG 5043:84. Levanto. Niittynä/peltona olevaa aluetta kylän pohjoisosassa Levannontien varrella, etelästä. Kuvaaja: Petro Pesonen.

AKDG 5043:85. Levanto. Kylän pohjoislaitaa, koillisesta. Kuvaaja: Petro Pesonen.

AKDG 5043:86. Levanto. Uudempia taloja Levannontien varrella, nrot 119 ja Kattajistontie 16-18, koillisesta. Kuvaaja: Petro Pesonen.

AKDG 5043:87. Levanto. Vanhempaa rakennuskantaa Levannontien pohjoispuolella, kaakosta. Kuvaaja: Petro Pesonen.

AKDG 5043:88. Levanto. Mahdollinen vanha kivijalka, luoteesta. Kuvaaja: Petro Pesonen.

AKDG 5043:89. Levanto. Iso navetta ja omakotitalot, koillisesta. Kuvaaja: Petro Pesonen.

AKDG 5043:90. Levanto. Uusi taloyhtiö osoitteessa Levannontie 119, koillisesta. Kuvaaja: Petro Pesonen.

AKDG 5043:91. Levanto. Myllymäentien raitti, koillisesta. Kuvaaja: Petro Pesonen.

AKDG 5043:92. Levanto. Kivaitaa Myllymäentien varrella, lounaasta. Kuvaaja: Petro Pesonen.

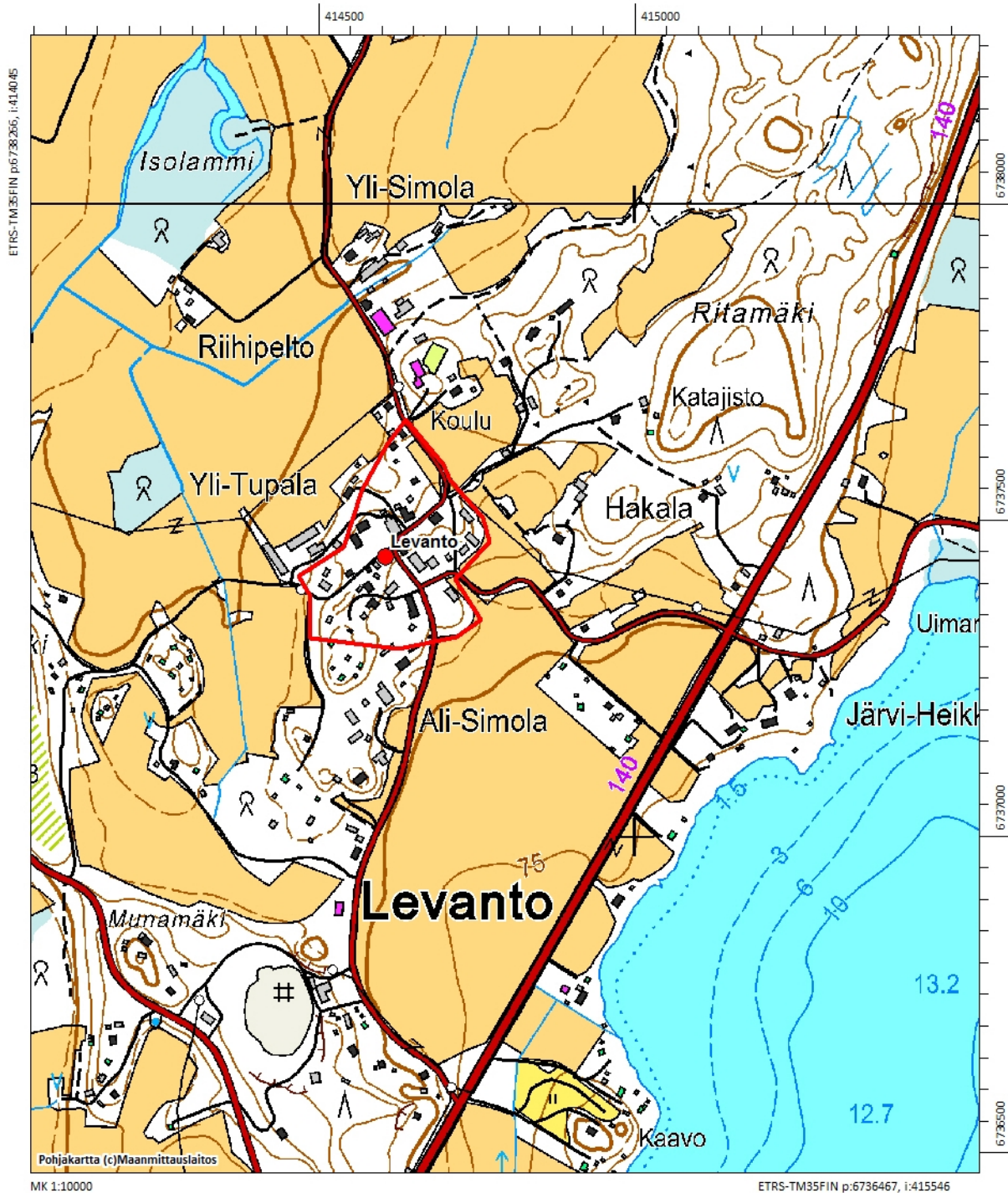
AKDG 5043:93. Levanto. Isoja talousrakennuksia kylän luoteisosassa, etelästä. Kuvaaja: Petro Pesonen.

AKDG 5043:94. Levanto. Mahdollisesti hyvin säilynyttä aluetta Italiankujan ja Myllymäentien välillä, koillisesta. Kuvaaja: Petro Pesonen.

AKDG 5043:95. Levanto. Levannon kylää, idästä. Kuvaaja: Petro Pesonen.

Peruskarttaote 1:10000. Levannon kylätontti rajattu punaisella värillä.

34 Mäntsälä Hunttijärven mylly (uusi kohde)

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	työ- ja valmistuspaikat, vesimyllyt
<i>Ajoitus</i>	historiallinen
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	p= 6737298, i= 415714, z= 76-77
<i>Koordinaattien selite</i>	GPS-mittaus 2016 (kivilatomus)
<i>Sijainti</i>	Mäntsälän kirkosta 16 km koilliseen

Aiemmat tutkimukset ja löydöt

-

Muinaisjäännösrekisteri

-

Inventointi 2016

<i>Valokuvat</i>	AKDG 5043:96-97
<i>Löydöt</i>	-

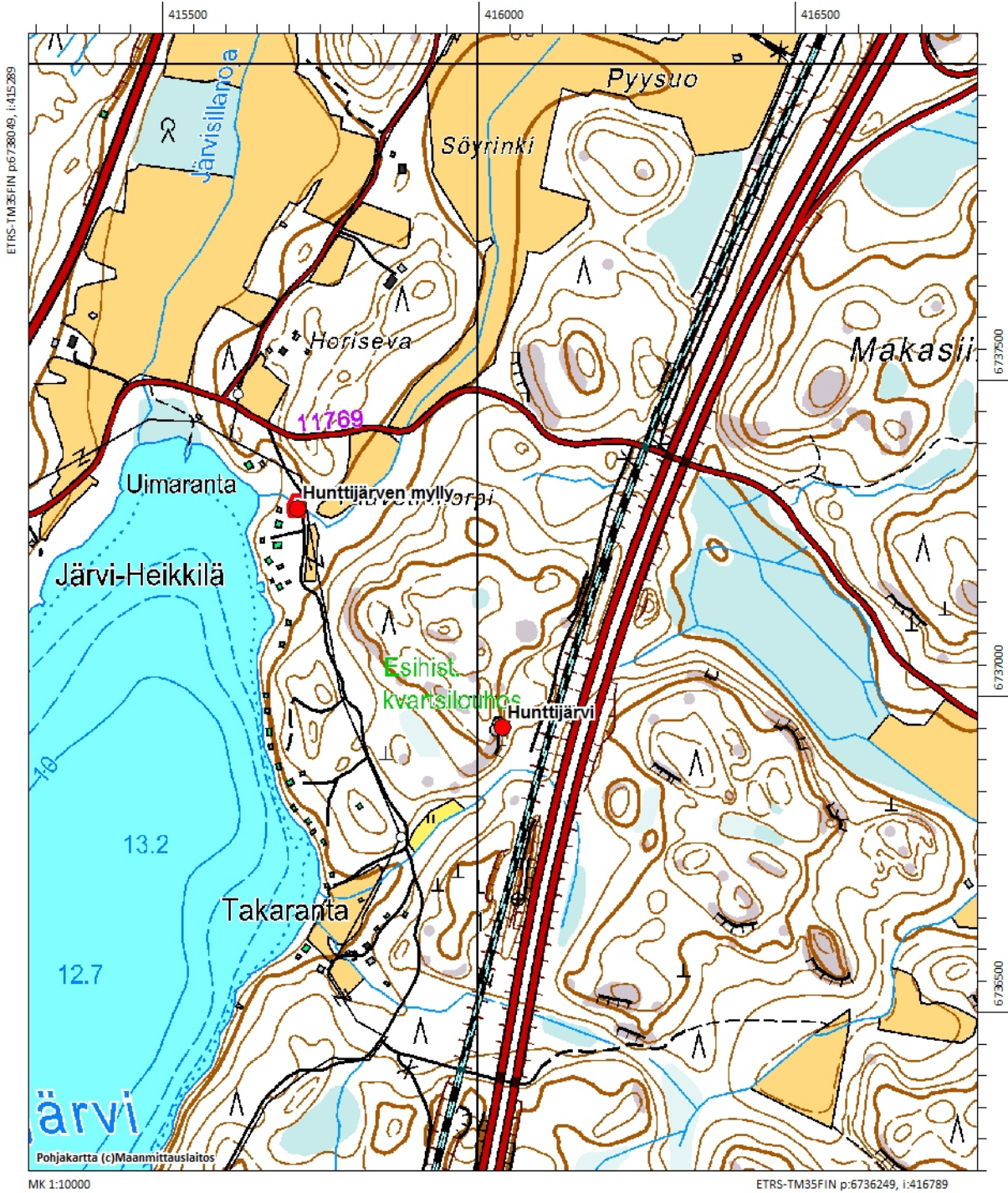
Kohde tarkastettiin Mäntsälän Saaren ym. kylien osayleiskaava-alueen arkeologisessa inventoinnissa 31.10.2016. Paikka sijaitsee Hunttijärven koillisrannalle idästä laskevan pienen puron varrella noin 65 metriä järven rannasta itään ja lähellä etelään johtavaa Takarannantietä. Paikalla havaittiin kivilatomus- tai kasa, joka voi olla puronuoman virtausta patoamaan tarkoitettua rakennetta. Hunttijärven mylly on merkitty vuoden 1786 isojakokarttaan ja 1840-luvun pitäjänkarttaan.

AKDG 5043:96. Hunttijärven mylly. Hunttijärven laskeva puro ja kiveystä (?), idästä. Kuvaaja: Petro Pesonen.

AKDG 5043:97. Hunttijärven mylly. Kiveystä puron päällä, etelästä. Kuvaaja: Petro Pesonen.

Peruskarttaote 1:10000. Hunttijärvi ja Hunttijärven mylly, jälkimmäinen myös rajattu.

35 Mäntsälä Sahajärven saha ja mylly (uusi kohde)

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	työ- ja valmistuspaikat, vesimyllyt
<i>Ajoitus</i>	historiallinen
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	p= 6731896, i= 416455, z= 75-78
<i>Koordinaattien selite</i>	arvioitu kartalta
<i>Sijainti</i>	Mäntsälän kirkosta 12 km koilliseen

Aiemmat tutkimukset ja löydöt

-

Muinaisjäännösrekisteri

-

Inventointi 2016

<i>Valokuvat</i>	AKDG 5043:98-106
<i>Löydöt</i>	-

Saha on merkitty Sahajärven eteläpäädyistä lähtevän joen varrelle koskipaikkaan jo kuninkaankartastossa 1780. Saha jatkoi toimintaansa ilmeisesti aina 1900-luvun puolivälin tienoille asti. 1800-luvun senaatinkartan ja tiluskartan perusteella paikalla näyttäisi sijainneen myös mylly, joka joissain kartoissa on merkitty sahan viereen ja toisissa sen eteläpuolelle. Sahan paikalla, joen itäpuolella on edelleen olemassa rakennus, mahdollisesti 1900-luvun puolivälin tienoilta. Myös joen länsipuolella on moderni käytöstä jäänyt rakennus, jonka käyttötarkoitus on epävarma, sekin lienee liittynyt sahan myöhäisempään toimintaan. Koko rantapenka etenkin joen länsipuolella on täynnä kiviä, joita lienee nostettu joesta/koskesta eri vaiheissa. Joen molemmin puolin yläjuoksulla rantapenkkoja on muokattu aina Sahajärven rantaan asti, joten rannoilla sijainneet rakenteet ovat todennäköisesti suurelta osin peittyneet kasatun maan alle. Sillan eteläpuolella on n. 2 x 2,5 m kokoinen, n. 4 m korkuinen betonirakenne, joka liittyy sahan myöhempisiin vaiheisiin. Joen penkat ovat täynnä kookkaita, raivattuja kiviä, joista osa kuuluu todennäköisesti sahan vanhempiin rakenteisiin.

Sahan länsipuolinen tonttialue

Tonttimaan näkyy 1840-luvun Kalmbergin kartastossa, pitäjänkartoissa ja vuoden 1852 tiluskartassa. Tila on Kalmbergin kartassa ja pitäjänkartassa nimetty Alastalon tilaksi. Havaitut rakenteet sijaitsevat sahasta n. 100 m länteen. Mäen itäreunalla on näkyvillä kellarin raunio, sekä osa kivijalkaa. Kellari on n. 3 x 1,5 m kokoinen luode-kaakko-suuntainen hajonnut rakenne. Sen vieressä oli näkyvissä kivijalkaa n. 6 m pituudelta. Myös nykyisellä kesämökkitontilla mäen päällä oli kasattuja kivirivejä, jotka voivat olla peräisin varhaisemmista rakennuksista tai kiviaineksista. Muun muassa pieni huvimaja on rakennettu tällaisen päälle.

AKDG 5043:98. Sahajärven saha ja mylly. Sahaan liittyviä eri aikaisia rakenteita nykyisten rakennusten ja sillan eteläpuolella, etelästä. Kuvaaja: Tuija Väisänen.

AKDG 5043:99. Sahajärven saha ja mylly. Sahaan liittyviä eri aikaisia rakenteita hajotettuna nykyisten rakennusten ja sillan eteläpuolella, luoteesta. Kuvaaja: Tuija Väisänen.

AKDG 5043:100. Sahajärven saha ja mylly. Nykyinen sahan siltarakenne, etelästä. Kuvaaja: Tuija Väisänen.

AKDG 5043:101. Sahajärven saha ja mylly. Sahan alueen länsipuolta, taustalla leikkimökki sahan länsipuolisen tontin paikalla, koillisesta. Kuvaaja: Tuija Väisänen.

AKDG 5043:102. Sahajärven saha ja mylly. Sahan aluetta, nykyinen silta, lounaasta. Kuvaaja: Tuija Väisänen.

AKDG 5043:103. Sahajärven saha ja mylly. Sahan länsipuolinen tonttialue mäellä ja sen itäpuolella, idästä. Kuvaaja: Tuija Väisänen.

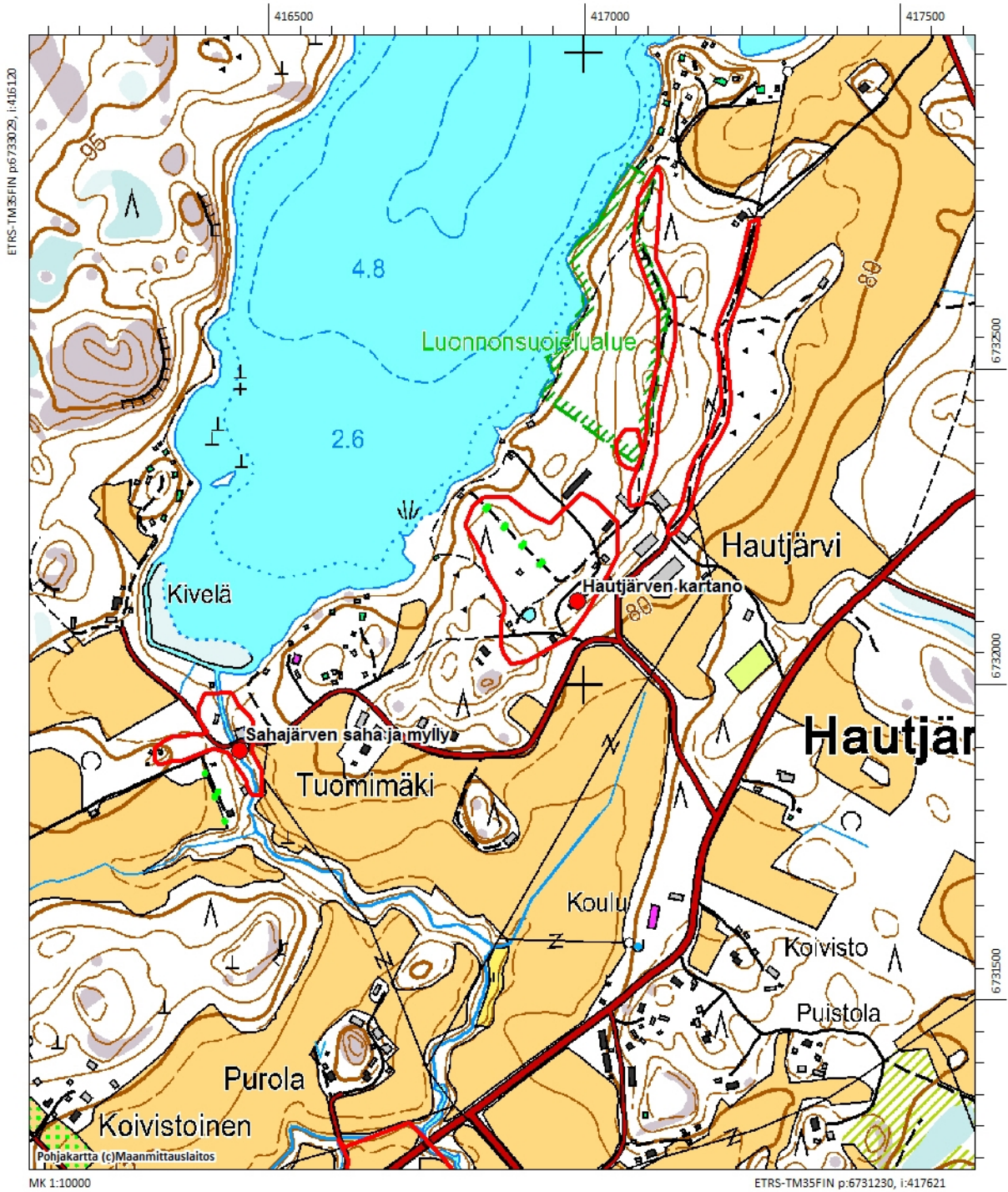
AKDG 5043:104. Sahajärven saha ja mylly. Kiviseinäinen kellari sahan länsipuolisella tonttialueella, kaakosta. Kuvaaja: Tuija Väisänen.

AKDG 5043:105. Sahajärven saha ja mylly. Kiviseinäinen kellari ja kivijalkaa kuvan oikeassa reunassa sahan länsipuolisella tonttialueella, lounaasta. Kuvaaja: Tuija Väisänen.

AKDG 5043:106. Sahajärven saha ja mylly. Mahdollista kivijalan jäännettä sahan länsipuolisella tonttialueella, nykyisen kesämökkkitontin pihan reunalla, idästä. Kuvaaja: Tuija Väisänen.

Peruskarttaote 1:10000. Hautjärven kartano ja Sahajärven saha ja mylly rajattu punaisella.

36 Mäntsälä Myllypellon mylly (uusi kohde)

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	työ- ja valmistuspaikat, vesimyllyt
<i>Ajoitus</i>	historiallinen
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	p= 6732072, i= 411917, z= 76-77
<i>Koordinaattien selite</i>	arvioitu kartalta
<i>Sijainti</i>	Mäntsälän kirkosta 9,7 km koilliseen

Aiemmat tutkimukset ja löydöt

-

Muinaisjäännösrekisteri

-

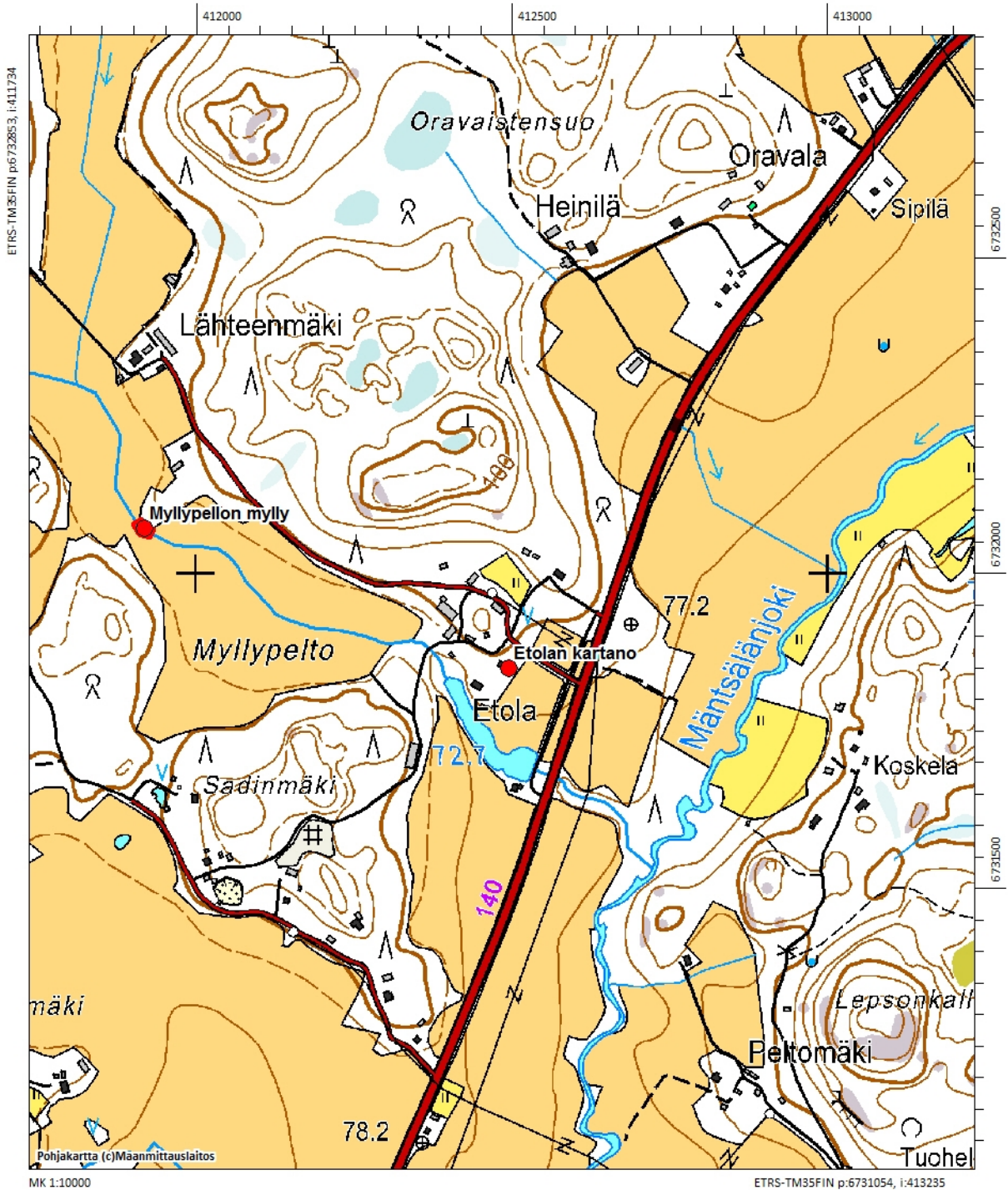
Inventointi 2016

<i>Valokuvat</i>	AKDG 5043:107
<i>Löydöt</i>	-

Etolan länsipuolella olevan Myllypellon halki kulkevassa puronuomassa on ollut vesimylly, joka on merkitty useisiin karttoihin 1700-luvun lopulta lähtien, ensimmäisenä se on vuoden 1786 isojakokartassa. Puro laskee Mäntsälänjokeen Kaukalammen pohjoispuolella. Myllypellon kapeimmassa kohdassa olevan metsäniemekkeen ”kärjessä” on puron varressa pieni sivukaivanto, joka saattaisi olla myllyä varten tehtyä lisä-uomaa.

AKDG 5043:107. Myllypellon mylly. Mahdollinen myllynpaikka joenmutkassa. Kuvaaaja: Petro Pesonen.

Peruskarttaote 1:10000. Etolan kartano ja Myllypellon mylly, jälkimmäinen rajattu punaisella värillä.

37 Mäntsälä Saarenjoen yläjuoksun mylly (uusi kohde)

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	kiinteä muinaisjäännös
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	työ- ja valmistuspaikat, vesimyllyt
<i>Ajoitus</i>	historiallinen
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	p= 6734549, i= 412300, z= 76-78
<i>Koordinaattien selite</i>	arvioitu kartalta
<i>Sijainti</i>	Mäntsälän kirkosta 12,1 km pohjoiskoilliseen

Aiemmat tutkimukset ja löydöt

-

Muinaisjäännösrekisteri

-

Inventointi 2016

<i>Valokuvat</i>	AKDG 5043:108-109
<i>Löydöt</i>	-

Saarenjoen yläjuoksun mylly on merkitty 1840-luvulla tehtyyn Kalmbergin kartastoon. Mylly on sijainnut Mäntsälänjokeen lännestä laskevassa Saarenjoessa, Saaren kylästä noin 1,5 kilometriä länteen. Jokea on yhdessä kohdassa joen pohjoisrannalla hieman pengerrytetty puilla, pengerryksen pohjoispuolella on kaivettu rinnettä auki ja joen vierrellä on lampimainen kaivanto. Rakenteet saattavat liittyä paikalla olleeseen myllyyn.

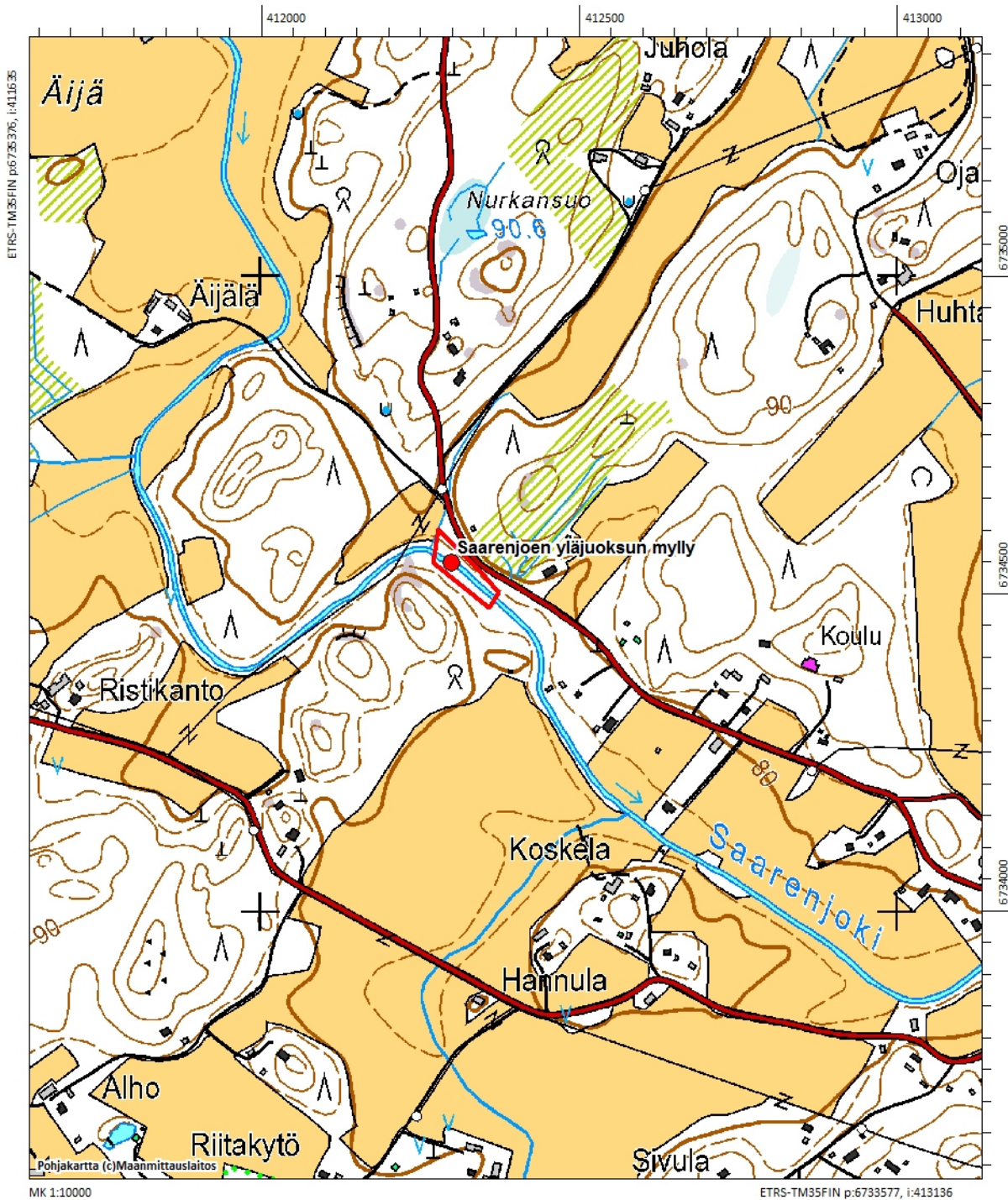

AKDG 5043:108. Saarenjoen yläjuoksun mylly. Todennäköinen myllynpaikka. Kuvaa-ja: Petro Pesonen.

AKDG 5043:109. Saarenjoen yläjuoksun mylly. Todennäköinen myllynpaikka. Kuvaaaja: Petro Pesonen.

Peruskarttaote 1:10000. Saarenjoen yläjuoksun mylly, rajattu punaisella värillä.

38 Mäntsälä Haukisuo (uusi kohde)

Perustiedot

<i>Muinaisjäännöslaji</i>	mahdollinen muinaisjäännös
<i>Muinaisjäännöstyyppi</i>	kulkuväylät, sillanpaikat
<i>Ajoitus</i>	historiallinen
<i>Koordinaatit (ETRS TM35)</i>	p= 6730688, i= 414823, z= 71
<i>Koordinaattien selite</i>	arvioitu kartalta
<i>Sijainti</i>	Mäntsälän kirkosta 10 km koilliseen

Aiemmat tutkimukset ja löydöt

-

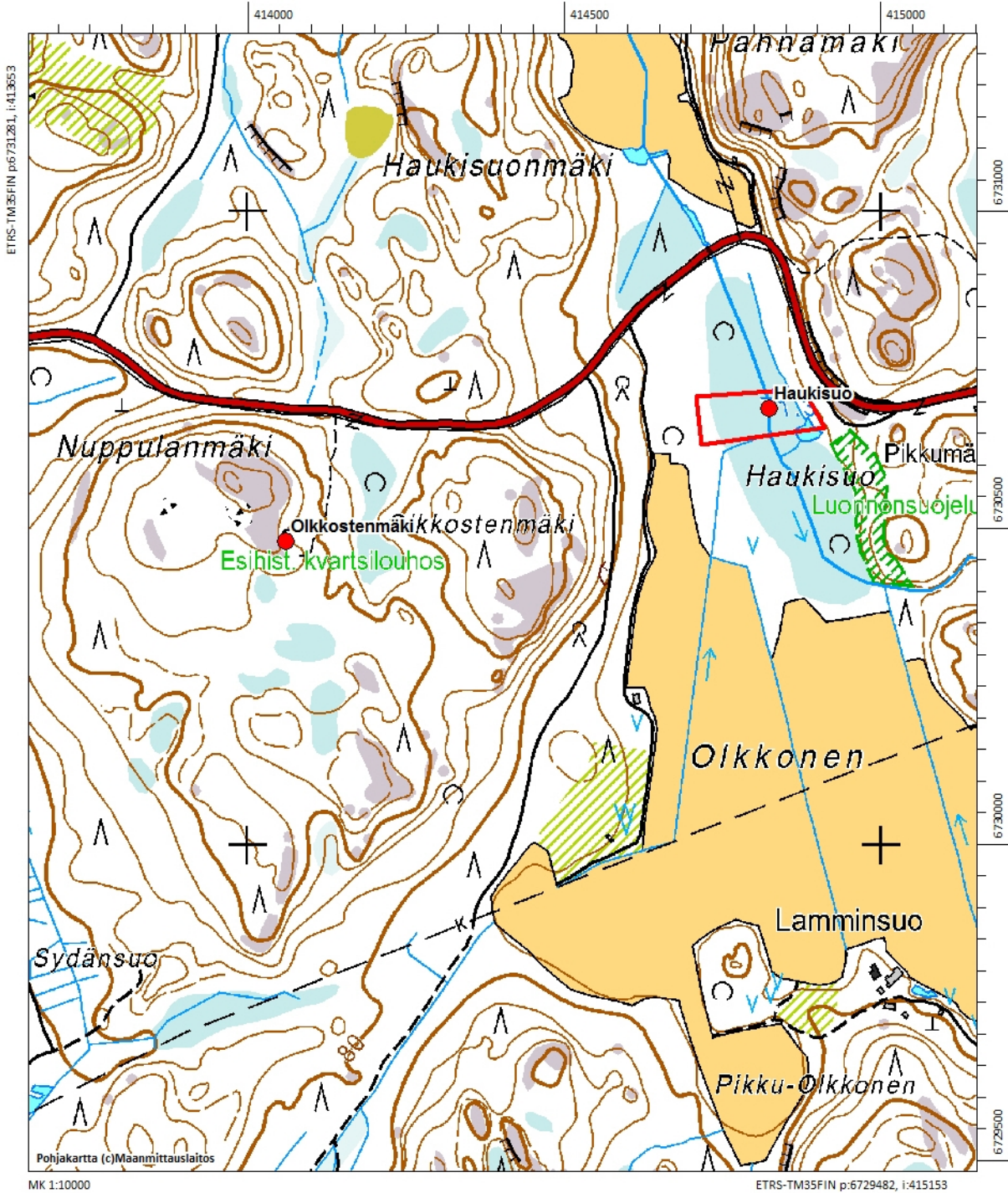
Muinaisjäännösrekisteri

-

Inventointi 2016

<i>Valokuvat</i>	AKDG 5043:110-111
<i>Löydöt</i>	-

Vuoden 1786 Hautjärven isojakokartalla Hautjärven ja Kaukalammin kylien välinen tie on piirretty pienen Haukijärven halki, mutta myöhemmissä kartoissa tielinjaus on jo siirretty kulkemaan järven pohjoisrannan ympäri. Todennäköisesti Haukijärven on 1700-luvulla ylittänyt silta- tai pitkospuurakennelma. Kohtaa pyrittiin tarkastamaan maastossa, mutta varsinkin länsiranta on nykyisellään melkoista risukkoa eikä siellä tarkastusta juuri voinut tehdä. Järvi on kokonaan nykyään soistunut, joten erityisesti itse suon kohdalta olisi todennäköistä löytää merkkejä vanhasta järven ylittäneestä rakenteesta.

Peruskarttaote 1:10000. Olkkostenmäki merkitty punaisella ympyrällä, Haukisuon kohde myös rajattu.

*AKDG 5043:110. Haukisuono.
Haukisuono, lännestä. Kuvaaja:
Petro Pesonen.*

*AKDG 5043:110. Haukisuono.
Haukisuono, lännestä. Kuvaaja:
Petro Pesonen.*